

YÖN

HAFTALIK GAZETE

ATATÜRK'E İHANET EDEN KURULUŞ :

TRT ve dış politika

TRT'nin dış politika yorumlarında öteden beri bir Anglo-Arkan taraftarlığı sezilmekte idi. Bu taraftarlığın en nihayet hangi noktaya ulaştığını geçen hafta radyo dinleyen herkes öğrendi. TRT'nin dış politika yorumcusu önce 700.000 kişinin kaatili Suharto'yu göklere çıkardı. Sonra da sanki Dunlop'un genel müdürü imişesine; Endonezyanın, İngiliz emperyalizminin Asya'daki kalesi ve lastik şirketlerinin kauçuk çiftliği olan Malaysia ile anlaştığını büyük bir memnuniyet içinde müjdelendi. Bu yorumun daha üzerimizdeki şaşkınlığı geçmeden ertesi gece aynı saatte radyoyu yine tabiri caizse dehşetler içinde dinledik. Bu defa yorumcu Amerikalı hukukçuların bile gösteremeyeceği bir rahatlıkla A.B.D'nin Vietnam'daki birliklerinin kendilerini tehlikede hissettikleri zaman komşu sınırları ihlâl edebilecek-

lerine dair ilân kararının isabetini savunuyordu. Aynı yorumcunun Ogonia'nın iktidara gelişi üzerine yaptığı yorum da hala hatırlamıza değer.

Bağımsız bir dış politikaya dönülmesi için yurtseverlerin büyük çabalar gösterdiği şu günlerde TRT'nin halk efkârını bu derece ters bir şekilde etkilemek istemesi hakikaten esef verici bir davranıştır. Yorumcu ve onu o mevkie getirip, hala yerinde tutanlara şu kadarını hatırlatalım ki bu tutum onlara bir gün çok pahalıya mal olur. Bu arada YÖN'e düşen bir görev de bu yorumcuyu kamu oyuna tanıtıp hangi menfaatler karşılığında bu işi yaptığını gözler önüne sermek olacaktır. İstihbaratı kuvvetli olarak tanıdığımız dergimizin bu görevi yerine getireceğine ve bizi aydınlatacağına inanıyoruz.

Erdem Can

Goygoyculuk!..

Kendilerine bir de «dâva gazetesi» gibi cıfcaflı şifak takıp

en bayağı cinsten ilân dilencililiği yapan varakpareler yine türedi. Bunların üzerinde durmaya değmez, biliyorum. Fakat içlerinde öyleleri var ki, dilencililiği yabancı elçiliklere bile el açacak kadar ileri götürüyorlar. Bunlardan birini ve karıştırdığı naneyi YÖN okuyucularına da duyuramaktan kendimi alamıyorum:

Adı «Milli Ekonomi ve Ziraat Mecmuası» ve kendinden menkul kerameti ise «bir dâva gazetesi» olmak... Şimdi bu gazetede çıkan satırları —midenizi bulandıracam için öür dileirim — okuyalım:

Almanlar? Amerikalılar? İngilizler? Dikkat!

Türkiyenin içinde Sol'un daimi taarruzlarına muhatap olan Amerikalılar, Amerikan iş adamları, Mobil Oil'ler, Konsolosluk mensupları, Büyükelçilik mensupları.

İngilterenin Shell'çileri, sefalet mensupları, iş adamları mümessillikleri,

Almanyanın konsolosluk, Büyükelçilik erkânı ve müesseseleri, mümessillikleri,

Ruslar bütün çabalarıyla sizlere (Bu memleketten gidiniz) dedirtmektedirler...

Biz Türkler ise, Sol'a cephe almak mecburiyetindeyiz.

Ve bu Milli Ekonomi ve Ziraat Mecmuası, bir dâva gazetesidir.

Yegâne gayesi, milliyetçilik ruhunu geliştirmek, cemiyete istikamet vermek, yolunu şaşırmışlara nasihat etmektir.

Bu mecmua bütün siyasi partilerin bu cepheden olan kişilerine hürmetkârdır.

Ve fakat yukarıda hitap ettiğimiz devlet temsilcileri, bu mecmuanın tutumunu maalesef takdir edememekteyiz. Biz, «beslenmek» istemiyoruz. Fakat şu nu diliyoruz, temenni ediyoruz ki dâvamızın tahakkuku için, Sol'u tutan organlardan vaz geçip biraz da kendinden olan milliyetçi ve muhafazakâr organlara ilân vermeleri, abone olmaları gerekir bu muhteremlerin... İnşallah bundan sonra, kuvvetli milliyetçi cephenin zaferleri için bizi de destekleyeceklerimiz...

Bu gibi adamlar, «Milliyetçilik» gibi yüce bir inancı lekelemek hakkına sahip değildiler. Osman Misak

ÖZÜR

Okuyucularımızın da şikâyeti, YÖN'deki tertip hatalarıdır. Bu hataların büyük bir kısmı, YÖN'ün basıldığı matbaanın iş hacminin yükünlüğü dolayısıyla zamanın son derece sınırlı olmasından ileri gelmektedir. Bu sebeple iki, üç ve hatta gerekirse dört kez tashihi için prova almak mümkün olmamaktadır. Ama bu teknik imkânsızlığa rağmen, YÖN'ü asgari hata ile yayınlamak için gerekli tedbirleri alma yolundayız.

Bu arada belirtmek isteriz ki, geçen sayımızdaki Doğan Avcıoğlu'nun başyazısı, «göreve çağırıyorum» sözleriyle bitmiştir; doğrusu «göreve çağırıyoruz» olacaktır. Keza dördüncü sayfamızdaki CHP yazısında da, «bu durumdan en çok yaralanan Feyzioğlu oldu» cümlesi, «...yaralanan Feyzioğlu oldu» şeklinde çıkmıştır. Özür dileyerek düzeltiriz.

KUTSAL YÜRÜYÜŞ

— Çorum'dan Ankara'ya —

EY İNSANLAR, EY YÖNETİCİLER
AYAĞA KALKIN SAYGIYLA
VE SELAMA DURUN
İŞTE GELİYORLAR,
BU YÜRÜYÜŞ EN HAKLI
EN GÖZ YASARTICI
ÇORUM'UN BELEDİYE BAŞKANI
ONLARI İŞİNDEN ATTİ.

Ne dururuz gardaşlar
Yürüyüp varalım Angara'ya
Aç acına, yayan yapıldak
Gözyaşlarımızı akıtalım
Ağlayalım huzuru gabrinde Gemal Paşa'nın
Deyelim derdimizi,
Deyelim bizi işinden çıkardılar,
Biz ellidört işçi

Çolug çocug aç ve yogsul,
YÜRÜNÜR MÜ ÇIPLAK AYAKLARLA
KIRKBEŞ DEREÇE SICAK ASFALTTA
GİDİLİR Mİ AÇ ACINA
ALTI GÜNDE ANKARA'YA?

Yürüyün gardaşlar daha yol var,
İğiyüzadımş gilomedre Çorum'dan Angara
Varalım hele, bi ye varalım
Yayan yapıldak rızgımızı geri almaya
Çorum'un sokakları bizimdir,
Ölmek var, dönmek yok
Haydin bre gardaşlar.

«DAĞ BAŞINI DUMAN ALMIŞ
GÜMÜŞ DERE DURMAZ AKAR
GÜNEŞ UFUKTAN ŞİMDİ DOĞAR
YÜRÜYELİM ARKADAŞLAR»
DEMİSTİ MUSTAFA KEMAL, BİR ZAMANLAR
YÜRÜMÜSTÜ İNSANLAR,
VE ŞİMDİ GENE YÜRÜYÜRDÜ
ZAFERE DOĞRU
AÇ VE YOKSUL AYAKLAR.

Ben Sükrü Erdem
Yaşım ellibeş,
Ayda iğiyüzetmişdoguz gaymeye çalışırım
Sübürürüm Çorum'un tüm yollarımı
Hergün sokak sokak.
Beni işimden attılar
Çolug çocug aç galdı,
gözlerine dızlerine dursun
Seçimde oyu alan insanlar
Mezar taşıma bunu yazsınlar.

Ben Memet Tavran
Düşmüşüm yollara yalınayag
Otuzdört yıl çalışım, dile golay
İğiyüzadımş gayme veryolar ayda?
Conson Gemal ve adamları
Sübürgemizi elimizden aldılar
Biz gideriz Angara'ya
Ellidört cöbeği, ellidört işçi
Şigayedimizi dimeye Gemal Paşa'ya :
SELAM VE SAYGI SİZLERE
ELLİDÖRT FUKARA İŞÇİM
YÜRÜDÜNÜZ ÇIPLAK AYAKLARINIZLA
ALTI GÜN

YOL BİTMEZ-SICAK BİTMEZ.
Huzuru gabrine geldik Gemal Paşa'mız
Biz Çorum'dan ellidört fakır işçi
Düşüğ yollara yayan yapıldak
Aç acına, aha patlak ayaklarımız.

Çalışsınız tembel değiliz, çoh çalışsınız
Sübürge elde, sabagından -akşamına dek
Tozunu yutarız tüm sokakların
Aldığımız ne ki,
Yedi gayme, sekiz gayme günde
Çalışsınız biz aç acına-boğaz tokluğna
Yetmez verilen çolug çocuğa.

Az daha verin dedik
Oy Gemal Paşa'mız, oy
Dimesi zor, diğnetmesi çoh zor
Çorum il'nin Belediye Reizi
Bizim hebimizin en başımız
Rey zamanı rey dedi, verdik
Aldı tümümüzden geçti goltuğa
Açız dedik, zam istedik
Olmaz, dedi vermedi.
Grev yapmağa galgđık
Attı işimizden hebimizi.

Huzuru gabrin başında
O'na lanet ederiz
Biz şimdi açlıklarda
Biz şimdi yoksullıklarda
Çolugla çocugla.

KURU EKMEK YEDİLER VE SU İÇTİLER
GÖZLERİ YAŞLIDIR HER BİRİNİN
AĞLIYORLAR ÖNÜNDE MUSTAFA KEMAL'İN
ÇIPLAK AYAKLARI YURDUM KADAR YARALI
ALTI GÜNDE ÇORUM'DAN YÜRÜYÜP GELDİLER
AHMET ARMAN

EGİTİM BAKANLIĞI SUÇÜSTÜ YAKALANDI

Tanıkların ifadelerinin lehine olduğunu görmenin cesaretiyle, seçim kampanyası sırasında AP propagandası yapan iftira broşürlerini öğrencilerine dağıtmaktan sanık Üsküdar Kız Lisesi Müdürü Kısakürek, Af Kanunundan yararlanmayı reddetti. «Adaletin tecellisi için dâvanın devamını istiyorum» diye kükredi. Haksız da değildi. Zira 10 Ağustos günü yapılan duruşmada dinlenen tanıklardan biri, Türkeş'in partisinden adaylığı talihsiz sonuç verince AP'ye kur yapmaya başlayan Beria Ener idi. Fazla politize olmuş bu hanımefendi duruşmada, AP propagandası malzemesi dağıtan müdür için sunuları söyledi: «Okul müdürü beni çağırıyor, sen milliyetçi bir öğretmensin, bakanlık bize faydalı kitaplar göndermiş, bunları dağıtalım, dedi. Ben de broşürler üzerinde (komünizme karşı) ibaresini görünce, bunları okumadan dağıttım». Diğer tanık hayli yaşlı bir edebiyat hocasıydı. O da, «Ben ne gördüm, ne de dağıttım» diyerek işin içinden çıktı.

Dağıtılan broşür, YÖN okuyucularının bildikleri üzere, AP müteahhitleri basınının CHP ve İnönü'yü en aşağılık iftiralara komünistlikle suçlayan fıkralarından derleme «Komünizm ve Komünistlere Karşı Türk Basını» adlı çirkin derlemelerdi. Adli makamlar bu konuda, Eğitim Bakanlığının mütalâasını almak istemişlerdi. Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür Müsteşarlığı, 23.7.1966 gün ve 35 sayılı yazısıyla, CHP'yi, İnönü'yü ve pek çok vatansever komünistlikle suçlayan bu aşağılık küfürnameleri «milliyetçi teşekküllerin dağıttığını» ve bunların «öğrenciler tarafından okunmasında hiç bir mahzur yoktur» diyerek temize çıkardı. Parlamentodaki milliyetçi milletvekillerini, bu öğide yolunu şaşırmış bir Milli Eğitim Bakanlığından hesap sormaya sevkeder ümididiyle, Milli Eğitim Bakanlığının Üsküdar Cumhuriyet Savcılığına yazdığı resmi yazıyı yayınıyoruz:

Milli Eğitim Bakanlığı
Kültür Müsteşarlığı
Sayı: 35

23.VII.1966

C. Savcılığı
Üsküdar

1 — (Komünizm ve Komünistlere Karşı Türk Basını) adlı eser okullara bakanlığımız tarafından gönderilmemiştir. Bu eserler muhtelif milliyetçi teşekküller tarafından memleketin her tarafına büyük ölçüde dağıtıldığı anlaşılmıştır.

2 — Dâvaya mevzu teşkil ettiği muhtelif kaynaklardan öğrenilen 8. fasikül, yaptığımız araştırmalara göre Nisan 1966 ortalarında basılmış ve hemen dağıtılmıştır.

3 — Bu fasikül muhtelif gazete ve dergilerden, muhtelif tarihlerde, çeşitli imzalarla antikomünist yazıları ihtiva etmektedir. Eserin öğretmen ve öğrenciler tarafından okunmasında hiç bir mahzur yoktur.

4 — Bir nüshası ilişik sunulan 7.4.1966 tarih ve 251 sayılı tamimle okul idarelerine faydalı gördükleri her türlü eserlerin, bunlar bakanlık tarafından gönderilmemiş dahi olsalar, müesseselerinde öğretmenlerin ve öğrencilerin istifadelerine en kısa zamanda sunmaları hususunda yetki verilmiştir.

Saygı ile bilgilerinize arz olunur.

Milli Eğitim Bakanı a.
(imza)

Eki: (1)
Bu sorumsuz yazının başta Hayrettin Uysal ve Şükür Koç olmak üzere, bütün milliyetçi parlamento üyeleri, Milli Eğitim Bakanından hesabını sormalıdır.

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları: Cemaî Reşit Eyüboğlu
— Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık A. Ş.

Yazı İşleri: Sümer Sokak No: 16/8, Yenisehir — ANKARA. Telefon: 176989 — İstanbul Bürosu (Satış İlan ve Abone İşleri): Mollafenari Sokak No. 32, Cağaloğlu — İstanbul. Telefon: 229570 — Posta Kutusu: 512 İSTANBUL.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 80 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L. dir. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dir.

İLÂN: 25.— T.L.'dir. Sürekli çıkacak ilân ve rek-beher sütunda santimi İlanlarla kitap İlanları için özel indirimler yapılır. İlan ve reklamların yayınlanmasından Ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

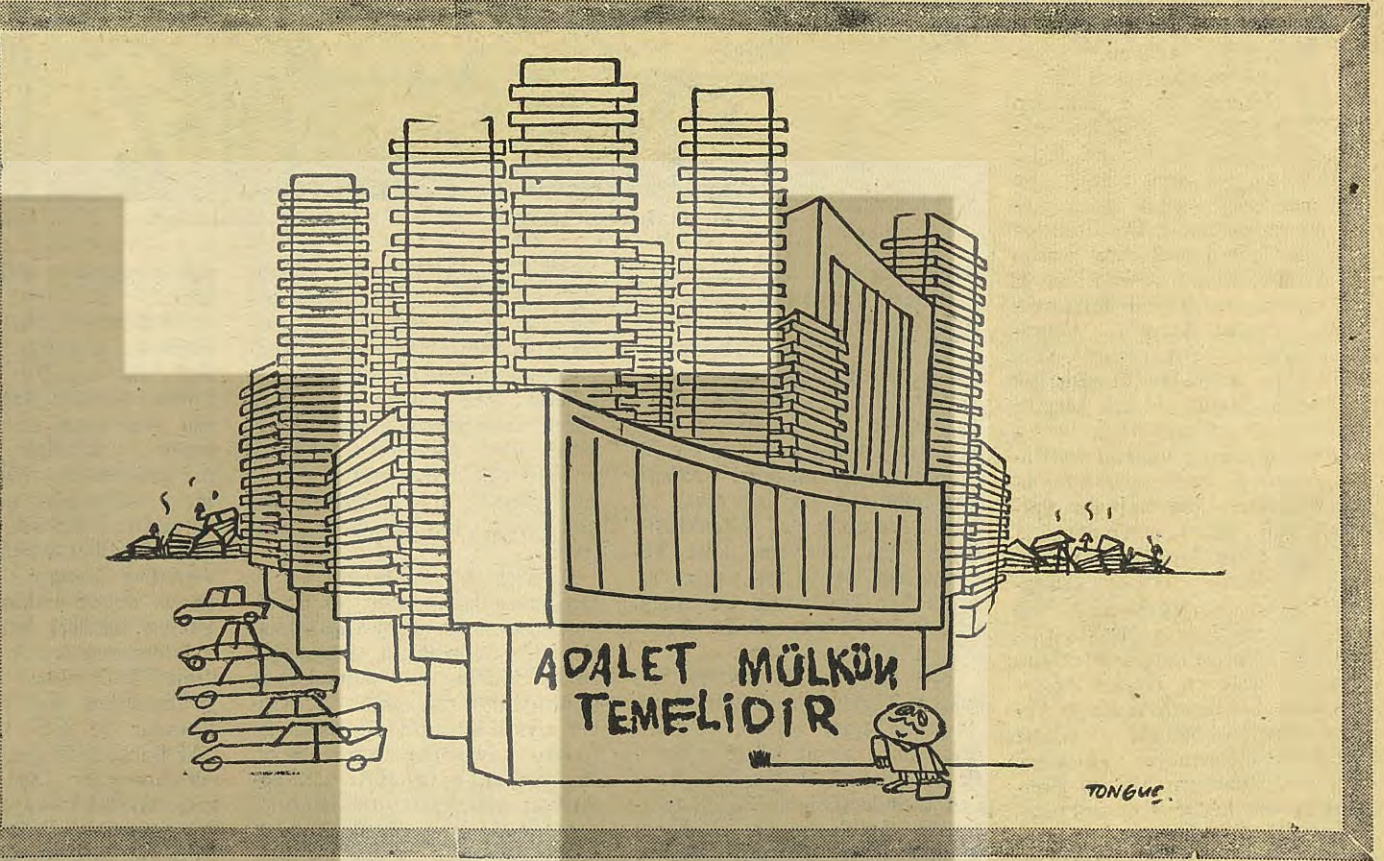
BAKIŞ

DEMİREL'İN DIŞ POLİTİKASI

Romen Başbakanı ile Bulgar Dışişleri Bakanının ülkemize gelmesi ve Sovyet Başbakanına evvelce yapılan davetin yeni Hükümetçe teyid edildiğinin açıklanması, Demirel'in İnönü tarafından başlatılan nisbeten daha bağımsız bir dış politika izleme eğilimini sürdürdüğü kanısını uyandırdı. Basında çok iyimser yorumlar çıktı. Hatta TIP Genel Başkanı Sayın Aybar dahi, şüphelerini belirtmekle beraber, AP iktidarının «Atatürk dış politikası doğrultusunda atacağı her adımı, partisinin samimiyetle desteklemek kararında olduğunu» açıkladı. Bu iyimserlik, gerçeklere uygun düşmekte midir?

Milletlerarası durum, Washington'dan az çok bağımsız bir politika izlemeye elverişlidir. Çin ile yakın dostluk kuran Pakistan bu yolda en ileri giden ülkedir. Topraklarında Amerikan üslerinin kurulmasına müsaade etmeyen İran Şahı da, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkeleriyle, Washingtonun hoşnutsuzluğuna rağmen, hayli geniş ilişkiler kurmuştur. Şah, «İran kaderini, bunlar çok yakın dostlar da olsalar, yabancıların fantezisine bırakamaz» demektedir. İran, traktör satış tekelini Romanya'ya vermekte ve Sovyetler Birliğinden ağır silahlar almayı tasarlamaaktadır. Amerikanın Akdenizin öteki ucundaki sadık dostu Franco, Anglosaksonlara kafa tutmakta, Moskova ve Havana ile ilişkilerini düzeltmeye çalışmakta ve kendi şartları ile «Avrupa Ailesi» ne girmeyi istemektedir. İspanyol Dışişleri Bakanı, «değişen dünyaya şartlarının ışığı altında, ikinci sınıf bir mevkiiden çıkıp, tamamen bağımsız bir dış politika izlemek gerektiğini» açıklamıştır.

Demirel hükümeti de, Amerikanın sadık dostları olan bu ülkeler gibi, az çok bağımsız bir dış politika izleme yolunda mıdır? Yoksa Romen ve Bulgar devlet adamları ile yapılan müzakereler, Washington'un da tasvip ettiği, hiç değilse sakınca görmediği, önemsiz temaslardan mı ibarettir? Yayınlanan ortak bildirimler, ikinci ihtimali doğrulayacak biçimdedir. Bildirimlerde, Avrupalılararası konferans, Almanyanın birleştirilmesi, NATO ve Varşova paktlarının durumu, Balkan ülkeleri yaklaşması, Vietnam v.s. gibi Bükreş ve Sofyayı çok ilgilendiren politik konularda, Türkiye'nin her hangi bir bağımsız teşebbüste bulunduğunu gösterecek en ufak belirtiyi yoktur. Ekonomik işbirliği alanında da bildiriler son derece pısırık kalmıştır. Buna karşılık, Demirel hükümetinin, İnönü politikasından ayrıldığını gösteren belirtiler çoğalmaya başlamıştır. Kıbrıs, bu ayrılışın en çarpıcı örneklerinden biridir. İnönü, Kıbrıs sorununu, bütün antiemperyalist ülkelerin desteğini sağlayarak çözmeye yönelmişti. Bu destek saye-

sinde Washington — Londra ve Atina'nın Enosis'ten yana tutumlarını değiştireceklerini ve onların bağımsız federatif devlet tezine yaklaşmaya zorlanacaklarını düşünmekteydi. Demirel hükümeti ise, antiemperyalist ülkelerin Türk tezine getirdikleri desteği tehlikeye atmak pahasına, Kıbrıs sorununu, Anglosakson şemsiyesi altında çözmeye çalışmaktadır. Böylece çoktan iflâs etmiş tek taraflı politikaya dönmüş olmaktadır.

İkinci endişe verici belirtiyi, Cumhuriyetçi ve Devrimci Arap ülkelerini kızdırmak pahasına, Ortaçağdan kalma Arap sultanlıklarıyla başlayan yakınlaşma teşkil etmektedir. Anglosaksonlar, gelecek sayımızda uzun uzun inceleyeceğimiz üzere, 10 — 15 yıldır «müslüman» ülkeleri devrimciliğe karşı birleştirme çabası içindedirler. Tahtlarını sağlamlaştırmak için, müslüman ülkeler krallarının pek benimsedikleri İslâm Paktı fikri, Anglosaksonların talihsiz Bağdat Paktı denemesinin yeni bir biçimde ihya edilmesinden ibarettir. Kral Faysal'ın ziyareti dolayısıyla önümüzdeki günlerde Ankarada uzun uzun görüşülecek olan İslâm Paktı teşebbüsü konusunda Batı gazeteleri, Türkiye'nin de terhibin içinde olduğunu yazmaktadır. 1 Ocak tarihli Daily Telegraph, Türkiye'nin böyle bir pakta katılması ihtimalinden söz etmişti. 22 Ağustos tarihli Le Monde gazetesi de Tahran mahreçli bir haberinde, «İslâm politik çevrelerinin, Panislâmik mukaddes ittifaka Türkiye'nin katılımının sağlandığı düşüncesinde olduklarını» bildirmektedir! Bu haberlere rağmen, Demirel hükümetinin, böyle bir gerici pakta katılmaya

kolay kolay cesaret edebileceğini sanmıyoruz. Fakat plânları Washington ve Londrada hazırlanan İslâm Paktını gerçekleştirme yolunda, Kral Faysal'ın Demirel'i bir hayli zorlayacağı muhakkaktır. Sayın Sunay da, Tahran ve Washington gezileri sırasında, İslâm Paktının ısrarla karşısına çıkarıldığını görecektir.

Menderes, Anglosaksonlar hesabına Orta Doğu ülkelerini bir ittifak etrafında toplama politikasının şampiyonluğunu yapmıştı. Bu politikada Suriye ve Irak'ı işgale kalkışmayı düşünecek kadar ateşliydi. Şimdi AP iktidarı da, bir İslâm Paktına katılmaya cesaret edemese dahi, Orta Doğu'da Menderes gibi bir rol oynamaya hevesli gözükmektedir. Irak'ı Nâsır'dan koparıp Anglosaksonlara yaklaştırmak için bir hayli çaba harcanmıştır. Bazzaz hükümetinin devrilmesiyle, bu çabalar şimdilik başarısız kalmışsa da, Washington'un Nâsır'a karşı imâl ettiği ve 500 milyon dolarlık silah satışıyla güçlendirdiği Kral Faysal'ın Ankara ziyaretinden sonra, Türkiye'nin gerici Arap cephesine daha çok yaklaşacağı muhakkaktır.

Görüldüğü gibi, bağımsızlığa yönelmiş İnönü politikasından Menderes'in dümen suyu politikasına doğru bir kayışın belirtileri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bazı iç olaylar da bu belirtileri doğrulamaktadır. Nitekim Kıbrıs buhranından sonra, NATO dışında bağımsız birlikler kurma fikri güçlenmişti. Bu yolda hazırlıklar yapıldığı söy-

leniyordu. Ne var ki Cumhuriyet gazetesinin geçenlerde, NATO'ya bağlı olmayan çekirdek birlikler kurulduğunu yazması üzerine, Başbakan, «Yok böyle bir şey» demiştir. Genelkurmay Başkanlığı derhal bir bildiri yayımlayarak haberi yalanlamış ve böyle yanlış haberlerle, «ittifakları örseliyici hâle koymak istemesinden» üzüntü duyduğunu açıklamıştır. Çankayada köşk kurma, Amerikan propaganda broşürleri dağıtma ve politik konuşmalar yapma yüzünden haklı eleştirilere uğrayan Sayın Tural, yayınladığı bildiri de, bu hücumların NATO ve CENTO müttefikleriyle bu anlaşmaları şerefle uygulayan kişileri hedef aldığı ve dış kaynaklardan yönetildiğini ileri sürmüştür! Böyle bir zihniyetle yürütülecek olan ikili anlaşmaların düzeltilmesi müzakerelerinin, bir aldatmacadan öteye gidemeyeceği açıktır. Sayın Sunay'ın Genelkurmay Başkanı iken yakından ilgilendiği kaçakçılığın önlenmesi ve suç işleyen Amerikalıların hangi mahkemede yargılanacağını tesbiti gibi basit meseleler dahi hâlâ çözülebilmemiş değildir. Türkiye'de her şey, Tunçkanat'ın açıkladığı ve Demirel'in sahteliğini ispat edemediği ve edemeyeceği anlaşılacak belgeye uygun biçimde yürür gibidir.

Dış politikada da gidiş, muhalefetten gelen ciddi baskıya ve dünya şartlarındaki önemli değişikliklere rağmen, Menderes döneminin dümen suyu politikasını hatılatır yöndedir.

Doğan Avcıoğlu

AMERİKAN HÜKÜMETİNİN TÜRKİYE'DE BROŞÜR DAGITMASI ÖNLENMELİDİR!

Ulkenizde sosyalist fikrin güç kazanması üzerine, özel teşebbüs erbabı, toprak ağaları ve şüpheli paralarla beslenen kişi ve teşekküller, bir broşür dağıtma kampanyasına girişmişlerdir. Hiç değilse bunlar yerli kuruluşlardır. Ama Amerikan Haberler merkezi de nereden elde ettiği meçhul binlerce adrese, imzasını da taşıyan propaganda broşürleri göndermektedir. Sovyetlerin parlamento üyelerine yolladığı bir takım broşürler üzerine fena halde telâşa kapılan ve bunların dağıtımını engelleyen yetkililer, Amerikan Haberler Merkezinin faaliyetine seyirci ve hattâ teşvikçiler!

On binlerce kişiye dağıtılan USIS broşürleri «Çağdaş İktisadî Görüşler» serisini teşkil etmektedir ve kapitalizmin ve yabancı sermayenin propagandasını yapmaktadır. Broşürlerden birinde Amerikan Ticaret Ataşesi Arthur Lilling, «Amerikan iş adamının görüşü»nü anlatmaktadır. Ticaret Ataşesi, Amerikan yabancı sermayesine yeni imtiyazlar istemektedir: «Birleşik Devletler Büyük Millet Meclisi 1961 de az gelişmiş dost ülkelerde ve bölgelerde yatırım imkânlarını bulup, özel teşebbüsün önüne sermesi için Başkana yardımcı bir çok kanun çıkardı... Dünyanın bu kısımlarında herkes özel sektörde iktisadî kalkınma istiyor. Sanıyorum ki herkes doğruyu söylüyor...» Herkesin özel sektörde kalkınma istediğini kolayca keşfeden Ticaret Ataşesi, Türk hükümetinin hangi yatırım faydalı, hangisi faydasız diye bir incelemeye gitmeden bütün yabancı yatırımlara kapısını ardına kadar açmasını istemektedir: «Türkiyede yatırım şartları üzerine bilgi edinmek üzere bana gelen bir çok Amerikan iş adamı ile tanıştım. Bir ilke olarak, bir noktayı belirtmek istiyorum: Bazı iktisatçılar ve uzmanlar, onaylamadan önce devletin bütün müracaatları incelemesi ve iktisadî olup olmadıklarına karar vermesi gerekli olduğunu söylüyorlar. Bunun nedenini biliyorum: Döviz ve ham madde darlığı olduğundan bunların en iyi yolda kullanılması isteniyor. Öte yandan görüşleri Puerto Rico'da ya da Malezya Federasyonu ve Nijerya gibi başka ülkelerde izlenen bir okul var ki aşağı yukarı şunu söylüyor: Gelin, uygun bir hava var. Verebileceğiniz bütün iktisadî kalkınma imkânlarını kabul ediyoruz. Ticarî bakımdan bakılırsa, en iyi ve akıllıca kararı verecek insan, parayı yatırandır.»

Yabancı sermaye müracaatının kabulünde gecikme olursa, «bazılarının umudu kırılır ve başka memleketlere giderler. Örneğin İskoçya gibi memleketlerde, 40-50 modern Amerikan fabrikası çalışırken ötekilerde, yeni fabrikalara daha çok muhtaç olan öteki az gelişmiş ülkelerde ancak birkaç Amerikan firması vardır.»

Ticaret Ataşesi, her yabancı sermaye müracaatının otomatik kabulünün yanı sıra, bunların vergiden de tamamen muaf bırakılmasını telkin etmektedir: «Her memleket arı yakalamak için çok miktarda balı dışarıya sürüyor. Yatırım sermayesi almak için başka ülkelerle yarışmak zorundasınız. Örneğin Nijerya'da, Malay'a'da ve öteki ülkelerde 5 yıl, 10 yıl gelir vergisinden muafiyet var. Fabrikada imalât için kullanılacak maddelerin ithalini gümrük dışı tutuyorlar; teçhizatın ithalinden gümrük almıyorlar. Bu gibi teşvik tedbirleri o ülkeye herhangi bir yük de yüklemes. Çünkü fabrika

Amerikalıların tertiplemediği açık oturuma katılanlar.

olmayınca zaten vergi de olmaz...

Birleşik Devletlerde en son alınan tedbirlerden biri de, az gelişmiş bir ülkede faaliyete geçen ciddi teşebbüslerin sermayelerine para ya da mal olarak katılanlara yüzde 30 bir vergi muafiyeti bağışlayan yeni bir kanunun tasarlanmasıdır. Amerikan müteşebbisleri için esaslı bir teşvik olabilecek niteliktedir. Benim tek tavsiyem, Türk hükümetinin, ya da özel yatırım isteyen her hükümetin bu örneği izleyerek geri kalan yüzde 70 muafiyeti sağlamalarıdır...

Ben öyle sanıyorum ki, özel sektör Türkiyenin kalkınmasında daha fazla hizmet edebilir, biraz daha teşvik görse edecektir de. Sözümlü ettiğim broşürlerden birinde (Odalar Birliği tarafından yayınlanmıştır) Yabancı Sermayeyi ve Yatırımı Teşvik Kanununun başka ülkelerde çi-

karılan benzeri kanunlar arasında en ileri bir liberal tutumu benimseyenlerden biri olduğu yazılıdır. Bununla birlikte, bu tamamen doğru değildir. Başka memleketler, özel yatırımlara, kısa süreli amortisman, vergi erteleme, ithal edilecek teçhizatın az gümrük resmi alma ya da hiç gümrük almama gibi daha çok teşvik edici kolaylıklar sağlıyor.

Ticaret Ataşesinin bir başka temennisi daha vardır: O da siyasi istikrarın gerçekleştirilmesi. İstikrardan kasıt, her halde rol tenkidin ve muhalefetin susturulması olsa gerektir: «Genel siyasi havanın tamamen istikrara kavuştuğu söylenemez. Bu durum, yatırımcıyı tasalandırıyor; yatırımcıyı tasalandırın her şey de onu memleketinden uzaklaştırır. Bu üzücü bir haldir. İş adamının bu konuda bir

şey yapması mümkün değildir».

USIS'in on binlerce Türker cömertçe dağıttığı bu broşürlerde, AID teşkilâtı Müdür Yardımcısı Stanley Siegel de görevinin Amerikan sermayesine pazarlar hazırlamak ve kapitalizmi geliştirmek olduğunu büyük bir sâfiyetle açıklamaktadır: «Amerika Birleşik Devletleri Büyük Millet Meclisinin çıkardığı Dış Yardım Kanununun... en az dokuz bölümü, bulunduğumuz ülkeleri özel sektörün kalkınmasını teşvik için dış yardımın kullanılmasına aittir. Bu bölümlerden biri iki sayfadan uzundur ve özel sektörün teşviki konusunda geniş ölçüde ayrıntılara girer. Özel sektör daha verimlidir; kâr kaygısı ve rekabet yoluyla gelişen kaynakları daha iyi kullanır. Gerçekten bir özel teşebbüs sermayesini topar-

layıp işe girişince, bu onun için bir ölüm kalım meselesi olur. Ama devlet için böyle değildir...

Türkiyede, demiryolları devlettir. Tabii telefon, telgraf ve posta hizmetleri devlettir ve devletçe işletilmektedir. Biz bu türlü devlet tasarruflarına ve işletmeciliğine karşı değiliz. Ama özel teşebbüsün daha kârlı ve verimli yürüttüğü teşebbüslere devletin girmesi konusunda söyleyeceklerimiz vardır...

Devlet Plânlama Teşkilâtındaki meslekdaşlarımızla, ekonominin bir çok sektörlerinde hâlâ devam eden devlet müdahalesinin gerekliliği üzerinde bir inceleme ve araştırma yapmaktan mutluluk duyarız...

AID, özel sektör için ne yapıyor ve neden daha fazlasını yapmıyor sorusunu cevapsız geçiştirmemeliyiz... Cooley kredisi, tabii yalnız özel sektör içindir. Türkiyede özel sektöre, 200 milyon TL'dan fazla kredi ayrılmıştır. Özellikle Sanayi Kalkınma Bankası yoluyla özel sektöre milyonlarca lira değerinde bağışta bulunduk ve yeniden kredi çıktık. Şimdi de yeni Sanayi Kredi Bankasıyla ilgileniyoruz. Görülüyor ki, Türkiyede özel sektöre anasermaye sağlamak amacıyla, AID, bir çok şey yapmış, gelecekte daha da fazlasını yapacaktır. Gerçekten bu yıl PL 480 (tarım fazlası) fonundan 200 milyon lirayı, yalnız özel sektöre kredi olmak üzere bir yana ayırdık... Sanıyorum ki, Türkiyede özel sektöre daha çok yardım yapılması için gittikçe hızlanan bir hava esiyor. Hepimiz bunun daha da hızlanmasını istiyoruz.

Bu kredilerden başka yaptığımız öteki işler nelerdir? Türkiye için ayrıntılı bir yatırım kılavuzu hazırlamaktayız. Tamamlanma hemen hemen 175 sayfa tutacak olan bu kılavuzu, seçtiğimiz 3500 özel yatırımcıya dağıtacağız. Yine buna paralel olarak, Türkiyede yatırım yapılabilecek sanayi dallarını gösteren broşürler çıkardık. «Fabrikada Eğitim» adı altında yürütülen projemiz, bütün Türkiyede ki sanai tesis yöneticilerinin yetiştirilmesini amaç edinmektedir. Madencilik Kuruluna, İstanbul Teknik Üniversitesine, Standartlar Enstitüsüne ve benzeri kurumlara yardımda bulunduk. AID'de bir dairemiz, çoğu özel sektör elinde bulunan sanayi dalına yardımcı görevlidir.

Gelecekte ne olacak? Tabii yardımlarımızın daha büyük bir kısmının özel sektöre gitmesini plânlıyoruz. Karşılık Paralar Fonu ile PL 480 Yardım Fonundan daha çok para özel sektöre ve Sanayi Kalkınma Bankasına verilmek üzere ayrılacaktır. Ereğli Demir - Çelik Şirketine Birleşik Devletlerden 129 milyon dolar, ayrıca bir kısmı Cooley Fonundan olmak üzere birkaç yüz milyon lira verilmiştir...

Sanıyorum ki bir husus üzerinde durmak gerekir: Yardıma değer müracaat önümüze getirilmediği bir yardım yapamayız. Özel sektörden çok sayıda bu gibi müracaat gelmiyor. Bir kısım gelmiştir, gittikçe de sayıları artıyor. Fakat AID'den para yardımı alınmadığı yolunda şikâyetle bulunanlara şunu söyleyeyim: Kredi ve başka yardımlar sağlamak için özel projelerin tam olarak geliştirilmesine dikkat edilmelidir. Bu noktada açık konuşmak gerekirse, kamu sektörü proje hazırlama işinde bir hayli ileridir. Devlet teşekkülleri, bizim ölçülerimize uya-

DEPREM AGIDI

*Korkunç sesler gelir deli otun dibinden
Deli tohum derinlerde dillenir aha.*

Yerin düştüğü ağılıktan, durdu su.

Yerin düştüğü yoksulluktan, dineldi kavak.

Bu bu,

Yerin düştüğü, sustuğundan.

*Küçüklük yaprağın sallanamaz ki,
Dağlar yaprak yaprak sallanır aha.*

Işık uyandıramadı, deprem uyandırdı,

Yapılar derin olursa, güçlü olursa uğultu nider,

Ağır basar yeryüzüne uygarlık,

Bizde damlar çöküverir ah etse kırac bayırların altı.

Örtülür sınırlarına bir sarı ölüm,

Çıplak öküzlerim çullanır aha.

Benim İrecebi gördün mü, durdu yel,

Benim Koçoynu gördün mü, dineldi ova,

Yok yok,

Benim Haççe kızı gördün mü?

Anasından, bacısından, dedesinden ayrılmış,

Ölümler ölümlere yollanır aha.

*Duysun Ankaradakiler, İstanbuldakiler, İzmirdekiler,
Varto'nun başı duman.*

Bir iner, bir çıkar ya Allah,

Karanlıktan karanlığa.

Savaş değil barıştır uyuduğumuz,

Al kanım toprakta göllenir aha.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

İlk hedeften son hedefe...

Bugün 26 Ağustos, Büyük Taarruzun başladığı gündür.

Atatürk o sıralarda Ankara'nın durumunu şöyle anlatıyor :

«Muhafifler, ordunun tefessüh ettiğinden, kıpırdıyacak hâlde olmadığından, böyle zulmet ve müphemiyet içinde intizarın felâkete müncer olacağından ibaret propagandalarına çok gormişlerdi. Gerçi Mecliste bu telâkki cereyanın yaptığı akisler, zaten düşmanlardan çok gizlemek istediğim hareket nokta nazarından faydalı idi. Fakat bu menfi propaganda, en yakın ve en kâni zevat üzerinde dahi suitesire başlamış, onlarda da tereddüt uyandırmıştı. Onları da kariben yapacağım taarruz hakkında ve altı yedi günde düşman kuavyi asliyisini mağlûp edeceğime dair olan itimadım hususunda tenvir ve teskin etmeyi lüzumlu gördüm . (...)»

26 Ağustos sabahı Kocatepe'de hazır bulunuyorduk. Sabah 5.30 da topçu ateşimizle taarruz başladı.

Efendiler, 26, 27 Ağustos günlerinde yani iki gün zarfında düşmanın Karahisar'ın cenubunda 50 ve şarkında 20, 30 kilometre imtidadında bulunan müstahkem cephelerini düşürdük. Mağlûp olan düşman ordusu kuvayı külliyesini 30 Ağustos'a kadar Ashhanlar civarında ihata ettik. 30 Ağustos'ta ıera ettiğimiz muharebe neticesinde (buna Başkumandan Muharebesi ünvanı verilmiştir.) düşman kuvayı asliyisini imha ve esir ettik. Düşman ordusu Başkumandanlığı ifa eden General Trikopis de üsera meyanına dahil oldu. Demek ki tasavvur ettiğimiz netice kat'îye beş günde alınmış oldu.»

Görülüyor ki, Atatürk büyük bir zaferi tabii bir işmiş gibi anlatıyor. Bu zaferin gerçekleşmesi sırasında aldığı tutum ise çok dikkati çekicidir. 26 Ağustos'tan düşmanın Akdenize döküldüğü 9 Eylül'e kadar geçen günler süresindeki durumu şöyle belirtiyor Atatürk :

«Efendiler, Başkumandan muharebesinin neticesine kadar her gün büyük muvafakiyetlerle inkişaf eden taarruzumuzu tebliği resmilerde gayet ehemmiyetsiz hareketten ibaret gösteriyorduk. Maksadımız vaziyeti mümkün olduğu kadar cihandan gizlemekti. Çünkü düşman ordusunu tamamen imha edeceğimizden emin idik. Bunu anlayıp düşman ordusunu felâkatten kurtarmak istiyecüklerin yeni teşebbüsleri ne meydan vermeyi münasip görmüş idik. Filhakika bizim hareketimizi hissettikleri zaman ve tasarruzumuzu müteakip müracaatlar vaki olmuştur. Meselâ taarruz etmekte bulunduğumuz sırada ıera vekilleri reisi olan Rauf Beyden mütareke hakkında İstanbul'dan iş'ar vukubulduğuna dair 4 Eylül 1922 tarihli bir telgraf almıştım.»

Görülüyor ki Atatürk ve arkadaşlarının mücadelesi pek çetin olmuştur. Padişahın iktidarı vardır, kapitalist dünya vardır, ve Ankara'da da Mustafa Kemal iktidarına karşı bir muhalefet vardır. Bütün bu güçlükler iyiden iyiye hesap edilmiştir. Kapı-

kasına karşı, kamu sektörünün aynı alanda bir fabrika kurmaya girişmesi ihtimalinden doğan kuşku. Plâncılar, kamu sektörünün ne yatırım yapacağını açıklamışlardır. Yıllık programlarda kamu sektörünün bütün yatırımları gösterilmiştir. Ama bu demek değildir ki, kamu sektörü gelecek yıl ortaya çıkıp önceki yıllık programda gösterilmeyen bir fabrikayı kurmayacaktır. Bana kalırsa devlet, tamamıyla özel sektöre ayırdığı alanları tekrar geriye dönmek üzere ya da hiç değilse 15 yıllık bir süre için açıklmalıdır. Özel sektör müteşebbisleri, devletin rekabeti ile karşılaşmayacaklarından güvenli olmalıdır, çünkü devletle rekabet etmek kolay değildir.»

Minneapolis - Moline Türk Traktör ve Ziraat makineleri A. Ş. Genel Müdürü Halil Kaya da, Amerikan karşılık paralarından bize daha çok verin diye, velinimetlerine, özel sektör adına ricada bulunmaktadır: «AID Karşılık Paralar Fonunun önemli bir kısmı, kamu sektörüne tahsis ediliyor; Amerika Birleşik Devletleri gibbi özel teşebbüsün beşiği olan bir memleketin nasıl olup da özel sektörü desteklemede hiç bir çaba göstermediğini anlamak güçtür.»

İşte Amerikan Haberler Merkezi bütün bu maskarahlıkları, on binlerce nüsha bastırarak, adreslerini elde ettiği on binlerce Türkte dağıtmaktadır. Şimdi sayın yetkililerimize sormak gerek: Sovyetler Birliği Hükümeti de, tptki Amerikan hükümeti gibi, on binlerce broşür bastırıp dağıtsa ve broşürlerde «Biz özel teşebbüsü tamamen kaldırarak ve yabancı sermayeyi kovarak 20-30 yıl içinde dünyanın ikinci büyük devleti olduk. Amerikanın 150 yılda yaptığını 20-30 yıla sığdırdık. Siz de bizim yaptığımız gibi yapın. Kalkınmanın en kestirme yolu bizim metodumuzdur» tezini savunursa, Türk Hükümetinin davranışı ne olacaktır? Esasen Amerikan propagandasını, kompradorlarımız ve toprak ağalarımız, Amerikan fonlarından da yararlanarak bol bol yapmaktadırlar. Bir de Amerikan Hükümetinin doğrudan doğruya propaganda broşürleri yayınlamasına her halde ihtiyaç yoktur. Hükümet, hiç değilse, millî egemenlik duygumuzu zedeleyen bu doğrudan doğruya propagandaya son vermesini, «büyük dostumuz» dan rica etmelidir.

talist dünyanın iç çatışmaları hesap edilmiştir. İngiltere'deki muhalefetin İstanbul'daki İngiliz İşgal Kuvvetlerine kadar uzanan etkileri bile gözden kaçırılmamıştır. Bu usta tutumun daha sonraki devrim yıllarında da dikkatle yürütüldüğünü görüyoruz. Ankara'daki padişahçılar ve tutucu kuvvetler bir bir gözünde bulundurulmuş, hepsini birden kapsıyan bir hareketle yürütülmüştür işler... Hilâfetin ilgasından, Cumhuriyetin ilânına kadar herşey iç ve dış kuvvetlerin çeşitli oyunlarına düşmeden başarılmıştır.

Düşününüz ki, Atatürk Yunan Ordusu parça parça Akdenize doğru kaçarken soğukkanlılığını kaybetmiyor.

Üç yılda nberi nice zahmetle, nice sabırla, nice mücadele ile nice çarpınma ile savaşı bir noktaya getiriyorsunuz. Zafer kesindir, düşman ordusu yenilgiye uğramıştır. Ama siz bir an bu zaferin neşesine ve sarhoşluğuna kapılmıyorsunuz. Ankara'da muhalifler vardır ki, tâvizler verecek barışa yanaşmak isterler, Yunan Başkumandanlığı elbette yenilgiyi örtmek ister, kapitalist dünyanın merkezleri bu görünüşe aldandılar.

Ancak, iş olup bittikten ve zafer kesinleştikten sonra ortaya çıkan gerçeği artık herkes kabule mecburdur.

Atatürk düşmanlarını nasıl iyi tanımış, ve bizler nasıl Atatürk'ün yaptıklarından en küçük bir ders almamışız.

Kapitalistlerin, malûm emellerini ilk fırsatta Türkiye'nin kaderi üstüne geleceklerini, eğer Kurtuluş tarihimizi adam gibi okusak bilmemek imkânsızdı.

Türkiye şimdi ne hâldedir? 26 Ağustos taarruzu ile başlayan hareket askeri alanda başarı kazanmış, ama Türkiye bugün gene himaye altına düşmüştür. Memleketin içinde 1919'dan beri Amerikan güdümüne sığınmayı kendi maddi menfaatleri için yeğ görenler beynelmil kapitalizmin ağını Türkiye içinde pek güzel örmüşlerdir.

1970'lerin sonuna doğru 50 milyonluk bir Türkiye pazarını 200 milyonluk Amerika'nın istihasına hazırlamaktadırlar. Anadolu Kurtuluşunun hazımsızlığı içinde, avını elinden kaçırmış gibi uzun süre kıvranan kapitalizm, Türkiye'deki gayri millî kurumlarla işbirliğine girerek 9 Eylül'de kovulduğu Anadoluyu ele geçirmek yollarını bulmuştur.

26 Ağustos 1922'de : «Ordular, ilk hedefiniz Akdenizdir.» demişti Atatürk.

İlk hedef 26 Ağustos 1922'de kesin idi. Son hedef 26 Ağustos 1966 da daha da kesin görünmektedir.

Bu hedefi görmek ve göstermek te milliyetçiler buldukları zaman gerçek kurtuluşa yöneltmiş olacağız.

İlhan Selçuk

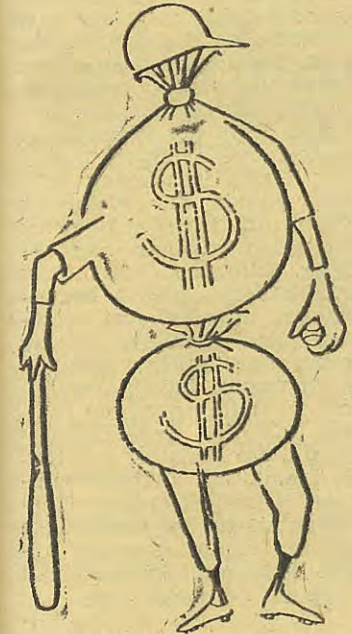
Kaza yapan Amerikalılar

Türkiyedeki Amerikan Askerî personelinin görevli iken otomobil kullanmalarının yasaklandığı haberi, halkın direnmesinin bir zaferi olarak karşılandı. Halbuki USIS, bu haberin önemini bir açıklamayla çoktan sıfıra indirmiş bulunmaktaydı. USIS'e göre yasak sadece resmî plâkalı Amerikan arabalarını kapsamaktadır. Ama «kendi hususi arabalarını kullanan Amerikan Askerî personeline şâmil değildir. Bazan, bazı personelin vazifeli oldukları zaman kendi özel arabalarını kullanmaları icap edebilir». Yani özel arabasıyla, içkili tiyatroya giden Yarbay Morrison, 11 Türk askerini biçerse, görevli sayılıp Kapri adasına dinlenmeye gönderilebilecektir. Türk yetkilileri, altı aylık çabalarına rağmen bu skandal anlaşma hükümünü dahi değiştirebilmiş değillerdir. Sam amca kös dinlemiş, bir Kızılay olayı ile tâviz vermek şöyle dursun, yeni garantiler bile isteyecek kadar fütursuzdur. Bu sebeple, kolay zafer çığlıkları atmaktan kaçınalım.

cak şekilde projelerini hazırlamayı ve kredi için müracaat usullerini öğrenmişlerdir. Sizi temin ederim ki, özel sektörden gelecek daha çok sayıda müracaata kapılarımız açıktır...

Biz de bütün İktisadî Devlet Teşekküllerinin satılmasını ve tasfiye edilmesini arzu etmiyoruz. Fakat... kamu sektörünün yavaş yavaş özel sektörün faaliyet alanına el atması korkusunu belirtmek isterim. Geçmişte Amerikan firmalarının yatırım yapmaya niyetlendikleri bazı sahalarla birdenbire kamu sektörünün ilgilendiği ve özel yatırımcıyı saf dışı ettiği görülmüştür. Amerikalı yatırımcı, hükümet dilerse, herhangi bir sanayi dalına girer ve oraya özel sektörün girmesini önleyici engeller koyabilir korkusunu taşımaktadır.»

Amerikan Haberler Merkezi, Türkiye'de yabancı sermaye propagandasına, hükümet emrinde çalışmayı çok seven bir takım Amerikalı profesörleri de ortak etmiştir. Bu sayın profesörler, «Amerikayı örnek alın, kalkınacaksınız» demektirler. Amerika Birleşik Devletlerinin Kalkınmasında Yabancı Sermayenin Rolü» adlı broşürde Columbia Üniversitesinin sayın profesörü Carter Goodrich, Türk halkına şu öğütleri vermektedir: «Amerika 1800 yılında tamamen gelişmemiş bir memleketti. 1900 yılına girerken büyük bir endüstri memleketi haline geldi... «George Washington üniversitesinin İktisat Profesörü John W. Kendrick de «Amerika Birleşik Devletlerinde İktisadî Gelişimin Kaynakları» adlı broşürde,

Columbia'lı meslekdaşını desteklemektedir: «Amerikan tecrübesinin büyük kısmı, diğer ülkelerin iktisadî kalkınmasında uygulanabilecek niteliktedir. Şurası muhakkak ki, Amerika Birleşik Devletleri de, başlangıçta nisbeten geri, tarıma dayanan bir sömürgeler birliğinden ibaretti. Bu sömürgeler, bağımsızlıklarını kazandıktan sonra, dünyanın en yüksek toplam istihsal ve adam başına millî gelir seviyesine ulaşmışlardır... Amerika Birleşik Devletleri, eski bir sömürge ve iktisaden az gelişmiş memleketin iktisadî kalkınmasına başarılı bir misal olduğundan, bu hızlı iktisadî büyümenin başlıca sebeplerini anahatlarıyla gözden geçirmek, bu şekilde hızlı bir kalkınma peşinde olan milletler için faydalı olacaktır kanaatindeyiz... Birleşik Devletlerin iktisadî dış politikası, diğer hür milletlerin büyüme hızlarının artmasında yardımcı olmaya yönelmiş bulunmaktadır. Bir çok hür milletin, bugün Amerikaya yetişme süreci içinde olduğuna bakılacak olursa, bu dış politikanın başarıya ulaştığı söylenebilir...» (Yönün notu: ABD ile fakir ülkeler arasındaki mesafe yoldan yıla ge-

JOHNSON KEMAL ÇİFTTELLİ OYNUYOR

Johnson'dan yardım talebiyle kazandığı şöhretini, temizlik işçilerine ettiği işkenceyle kat kat arttıran Çorum Belediye Başkanı «Johnson Kemal» çifttelli oynuyor. Johnson Kemal, Çorum halkına hitaben yayınladığı bildiride, temizlik işçileri meselesini şöyle anlatıyor: «Benim, dilenmekten kurtulsunlar, meyhane köşelerinde sürünmesinler diye işe aldığım kimseler, şimdi benden zam istemektedirler. Saat Kulesi dibinde günde beş liraya çalışmak isteyen yüzlerce vatandaş varken ben belediye temizlik işçilerine ayda 350 lira veremem».

TİP ve 15 binlik krediler

YÖN'ün 15 binlik krediyi eleştirmesinden sonra, TİP Merkez Yürütme Kurulu harekete geçti ve kredilerin bankaya iade edilmesi konusunda bir karar aldı. Karar şöyledir: «Şeker Banka açılan onbeşer bin liralık krediyi almış olan bazı senatör ve milletvekillerimizin almış oldukları bu paranın tamamını adı geçen bankaya iade etmelerine, — Keyfiyetin birer mektupla bu krediyi almış olan senatör ve milletvekillerine bildirilmesine, bir genelge ile de teşkilata duyurulmasına karar verildi.»

Karar yerindedir. Yalnız ne var ki, şimdiye kadar ki parlamento tatbikatı böyle kararları uygulamamış ne kadar güç olduğunu göstermiştir. TİP'in öteki partilerden farklı bir davranış içinde bulunacağı inancı içinde bulunulmaktadır. T/P Merkez Yürütme Kurulu, kredilerin geri verildiğini, belgelerle birlikte kamu oyuna duyurmak durumundadır.

Ne var ki, karar alındıktan hemen sonra, milletvekillerinden kredileri geri almanın büyük güçlükler yarattığı anlaşıldı. Mehmet Ali Aybar, teşkilattan bu konuda gelen baskı ile milletvekillerinin durumunu uzlaştırmak isteyen bir bildiri ile telifçiliğe çalıştı. Fakat mesele, büyüme istidadi göstermektedir. Aybarın genelgesi aynen şöyledir:

«Parlamento üyesi kardeşlerimizden bazılarının, bir bankaca açılan kredilerden yararlanmış olmaları olayı ile ilgili olarak, aşağıdaki hususları partili kardeşlerime bildiririm:

1 — Partimizi yararlandırmak düşüncesiyle de olsa, parlamento üyesi kardeşlerimizden bazılarının bir bankaca açılan kredilere baş vurmuş olmalarının halkımızın bu gibi davranışlar karşısındaki haklı hassaslığı göz önünde tutulunca, basit bir borçlanma olarak mütalâa edilmeyeceği sonucuna varan Merkez Yürütme Kurulumuz; kredilerden yararlanılmaması ve alınmış kredilerin ilgili bankaya iadesi hususlarını 8.8.1966 ve 12.8.1966 tarihinde karara bağlamış ve keyfiyet Senatör ve milletvekilli kardeşlerimize tebliğ edilmiştir.

2 — Parlamento üyesi kardeşlerimizden bazılarının açılan kredilerden yararlanmış olması, tabanda protesto seslerinin yükselmesine sebep olmuş

tur. Partili kardeşlerimizin politik olgunluklarının yeni bir delili olan bu protestoları sevinçle karşıladım. Uyanık kardeşlerimi bütün kalbimle tebrik ederim. Böylece partimizde yöneticilerin, tabanın devamlı denetimi altında buldukları ve tabanla en üst kademeler arasındaki görüş ve duyuş alışverişinin aksama-dan işleyip geliştiği, bir kere daha ortaya çıkmıştır. Bizde (Parti içi demokrasi) sözden ibaret değil, canlı bir kuraldır: Taban ağırlığını her zaman duyurur ve yöneticiler bundan kuvvet alırlar. Yöneticilerin doğru rota çizmelerini, bu canlı alışveriş sağlar.

3 — Ancak bazı kardeşlerimizin iyi niyetle de olsa, uyarı ve denetleme ödevinin sınırını aşarak, partililer arasındaki sevgi, güven, saygı ve dayanışmayı sarsıcı nitelikte olumsuz konuşmalar yaptıklarını, burada kaydetmek zorundayım. Gerçekten, gelirler meselesi üzerine bir takım mütalâalar ileri sürülmek suretiyle, ortalama işçi ücretlerine göre 10 işçi ailesinin aylık geliri kadar maaş alan milletvekillerimizin, samimî sosyalist olmadıklarını ima eden konuşmalara, hayretle şahit olunmuştur.

Konuşmacıların maksatları bu olmasa bile, bu çeşit iddiaların, sosyalizmin kurulması için korunması zorunlu olan, kol ve kafa emekçileri arasındaki kardeşçe işbirliği ve dayanışmayı sarsabileceği elbet düşünülmelidir.

Ayrıca dışardan malûm çevrelerce, zaman zaman kışkırtılan (aydın düşmanlığı), 10 Ekim seçimlerinden sonra milletvekillerinin her vesile ile ypratılmasına teşebbüs şeklini almıştır. Milletvekillerimizin Altındağ semtinde oturmalarını isteyenler çıktı.

500 lira ile geçinip maaşlarının üstünü partiye bırakmaları teklif edildi. Milletvekillerinin durmadan yurdu dolaşmaları istendi, Parlamento grubumuz Meclis çalışmalarını ciddiye almakla suçlandı. Daha buna benzer nice maksatlı tenkidler ileri sürüldü.

Milletvekilleri aleyhinde bir hava yaratılarak Partide (İşçi - Aydın) ikiligi yaratılmasına katıyen izin verilmemelidir. Unutulmasın ki, İşçi Partisi ortamı içinde ve sosyalist görünerek de demagoji yapılabilir. Bunun en kolay şekli fukaralık edebiyatıyla üyeleri birbirleri aleyhine kışkırtmaktır. Bu kışkırtmaların sosyalizmin temel şartı olan kol ve kafa emekçileri arasındaki

kardeşçe işbirliği ve dayanışmayı zedeleyeceği asla akıldan çıkarılmamalıdır. Parti birliğini korumakla ödevli bir arkadaşınız olarak, sosyalizmi tehlikeye düşürebilecek davranışlara, nereden gelirse gelsin, müsamahasızca karşı koyacağımı kesin olarak bildiririm.

4 — Kredi alan parlamento üyesi kardeşlerimiz, partimizin en fedakâr en değerli elemanları arasındadır. Bugüne kadar hepsi de iyi imtihan vermişlerdir. Madî, mânevî hiç bir fedakârlıktan kaçınmamışlardır. Partimizi güçlendirmek, emekçi halkımıza yararlı olmak için, bir avuç parlamento üyesi kardeşimiz gerek parlamento içinde, gerekse dışında güçlerinin üstünde bir gayretle çalışmışlar ve çalışmaktadırlar. 60 ilde kurulu teşkilâtımızı Büyük Kongreye hazırlamak, il ve ilçe kongrelerini yapmak için, bu kardeşlerimiz seferber olmuşlardır. Yorucu bir parlamento mevsiminden sonra, yazın bu sıcak aylarında Anadolu'ya dağılmak üzeredirler.

5 — Parlamento üyesi kardeşlerimiz gelirlerinin büyük bir kısmını parti için harcamaktadırlar. Genel merkezimizin başlıca gelir kaynağı, onların muntazam ödedikleri bağışlarla sağlanmaktadır. Partili kardeşlerimiz arasında en yüksek malî fedakârlığa gerek miktar, gerekse oran olarak, onların katlandığı şüphesizdir. Parlatmelerimizi samimiyetsizlikle suçlamağa kimsenin hakkı yoktur.

Kol emekçisi - kafa emekçisi çatışmasına yol açabilecek olumsuz demagojik konuşmalara karşı konmasını partili kardeşlerimizden kesin olarak isterim.

En iyi duygular ve başarı dilekleriyle hepimizin gözlerinden öperim.»

TİP Bakırköy Kongresi

Türkiye İşçi Partisinin Bakırköy İlçe Kongresinde konuşan Genel Başkan Aybar, İçişleri Bakanının Ege bölgesi valilerine hitaben yaptığı konuşmayı sert bir dille cevaplandırdı, Vietnam savaşının Türkiye'de iradesi dışında sürükleneyeceği bir dünya savaşına dönüşmesi ihtimalinin kuvvetlendiğini belirtti ve sosyalizmin Türkiye'de nasıl gerçekleşeceği hakkında görüşlerini anlattı. Aybar'ın konuşması şöyledir:

«Görevlerini tamamlamış olan sömürücü sosyal sınıflar ve bunların temsilcileri tarih sahnesinden silinmenin korkulu telâşi içindedirler. Tarih, iktisat ve sosyoloji bilimcikleri için acizlerinin sebebi kendi çürümüş bünyelerinde değil, karşılarındaki fikirlerde görmekte ve düşüncelerde düşman kesilmektedirler. İçişleri Bakanı: (Fikir cereyanları toplun bünyesini tahrip etmek için kol gezmektedir... Menfi kanaat taşıyanlara, Devlet huzurunu bozmak, kendi huzurlarını temin etmek isteyen kimselere müsaade edilmeyecektir) demiş. Ne imiş o menfi kanaatlar? Ne imiş Devlet huzurunu bozmak isteyen yıkıcı fikir cereyanları? Kimlermiş bu yıkıcı fikirlerin sahipleri? İçişleri Bakanının ve toprak ağaları ile kapkaççı sermayedarların gözünde, (Türkiye hiç bir yabancı devletin, ne Amerika'nın, ne Rusya'nın, ne de herhangi bir başka kuvvetin nüfuz ve tesiri altında olmamalıdır. Ege-menliğimizi sınırlayan Amerikan, İngiliz kumpanyalarına peşkeş çekilmesin, turizmi teşvik bahanesi ile memleket sahipleri yabancıların gizli mülkiyetine geçiril-

mesin) diyenler yıkıcı fikir sahibidirler. Kısacası, Türkiye'nin bağımsızlığını, 27 Mayıs Anayasasını savunanlardır yıkıcı fikir sahipleri, Devlet huzurunu bozucuları... Adalet Partisi iktidarı ile tarih sahnesinden silinmeye mahkûm olan sömürücü sosyal sınıfların temsilcileri kendi huzuru ve bekalarını devlet huzuru, Türk milletinin huzuru, bekası şeklinde görme ve göstermenin huzursuzluğu içindedirler. Tarihin akışına ters doğrultuda olmanın korkulu telâşi içindedirler. 27 Mayıs Anayasasının gerisine düşmüş olmanın rahatsızlığı içindedirler.»

«Çalışarak yaşayan halkımız, işçisi, köylüsü, esnafı, küçük memuru, sivil, askerî ve sosyalist namuslu aydınları ile bir bütün olarak, uyanık oyları ile Devlete yakında mutlaka sahip çıkacak, 27 Mayıs Anayasasının öngördüğü köklü dönüşümleri kendi elleri ile mutlaka gerçekleştirecektir. İçişleri Bakanının (yıkıcı) dediği cereyanlar bu kaçınılmaz gelişmenin ilk müjdesi olan adımlardır. Hiç bir kuvvet, hatta Amerikanın maddî - manevî yardımlarından yararlınsa bile, Kurtuluş Hareketimizi durdurmayı başaramıyacaktır. Faşist İtal yadan aktarılmış 141-142. maddeleri yetersiz bulanlar, (yıkıcı) dedikleri cereyanlara karşı daha şiddetli kanunlar getireceklermiş... Bu baylar, 141-142. maddeler gibi silâhların neden ceptan düştüğünü düşünmeden, bu faşist kanun maddelerinden de ağır kanunlarla sosyalizmin yolunu kesmeyi ve ahalik rejimini yaşatmayı umuyorlarsa, böyle bir hayal peşinde olanlara, 141 ve 142. maddelerin aslında İtalyan Ceza Kanununa sokan Mussolini'yi ve temsil ettiği rejimi, bu maddelerin devrilmekten ve delik deşik bir ceset halinde bir ağaçta başaşağı sallanmaktan koru madığını hatırlatırız. İçişleri ve Adalet Bakanları ile arkadaşlarına, Anayasaya karşı gelmemelerini tavsiye ederiz.»

Bundan sonra dış politika sorunları üzerinde duran Aybar, sözlerini Türkiye'de sosyalizmin nasıl kurulacağını anlatarak tamamladı:

«Sosyalizm halksız, hele hal ka rağmen asla kurulamıyacağı gibi, esasen bu takdirde anlamını da kaybeder. Bundan dolayıdır ki, sosyalizm tepeden indirme yöntemleri ile kestirmeden kurulamaz. Türkiye'nin politik tarihi bilinince, bunun büsbütün imkânsız olduğu ortaya çıkar. Halkımız yüzlerce yıl, tepeden inme yönetim metodlarının ıstırahını çekmiştir. Ve ancak 1950'de, kendisini ayak takımı sayan, tepeden bakan, bu ceberrut, bu yukarıdan aşağı yönetim şeklini kurtulmak fırsatını bulmuştur. (Osmanlı tipi devlet yönetiminin) mirasçısı olarak görüldüğü CHP iktidarını devirmişti. Ve o tarihten beri, bu partiye iktidar fırsatı vermemiştir. Fakat esasen o tarihte böyle bir alternatif de bulunmadığından, CHP'yi devirmekle beraber, onun yerine kendi temsilcilerini geçirememiştir. Bugün dâvâ, 1950 de başlamış devrimi tam yürüncesine oturtmak, yani Türkiye İşçi Partisinin halk için tek kurtuluş yolu olduğunu halka anlatmaktır. Bu iş ancak muhalefetteyken halkın güveni kazanılarak başarılır. Sosyalist iktidarın temeli hal ka gerçekler bir bir anlatılarak ve halk arasında öncüler kazanılarak kurulur. Bir yeni 27 Mayıs ile sosyalizmin kestirmeden kurulabileceğini düşünenler varsa, bu kimseler hata içindedirler. Çünkü halkımız, (Osmanlı tipi devlete) bir dönüştür diye, tepeden inme sosyalizm denemesine, hiç değışse pasif kalmak suretiyle, karşı koyacaktır.»

Bu takdirde de sosyalizmi başarıya ulaştırabilmek için gene halkın güvenini kazanmak gerekecektir ki, bu güveni iktidarda kazanmak, muhalefette iken kazanmaktan kat kat daha zordur. Böylece sosyalizmi kestirmeden kurulum diyenler yolu daha da uzatmış olacaktırlar. Kaldı ki, halka dayanmadan iktidara gelen bir (takımın) iktidarda kalmak kaygısı ile bir takım tâvizler vermeyeceği de temin edilemez.

Dâvâ, 1969 seçimlerine kadar Türkiye İşçi Partisinin köylere yerleştirmektir. 10 Ekim ve 5 Haziran seçimlerinde hem bütün köylerde bize oy çıkmış olması, ortamın hazır olduğunu, mayanın tuttuğunu göstermektedir. Şimdiden yarın seçim varmışçasına çalışacağız. Yurdu karış karış dolaşacağız, dolaşacağız da, halkımızla diz dize, göz göze konuşacağız, konuşuyoruz da. Ve 1969'da başa geçeceğiz. Güzel günler uzak değildir. Daha da yaklaştırmak güzel günleri, elimizdedir. Tam bağımsız, demokratik, sosyalist Türkiye'ye doğru; insanların, çocukların gülererek yaşadıkları güzel Türkiye ye doğru ilerli.»

TİP Genel Başkanı Aybar, Genel Sekreter Cemal Hakkı Selek ve Prof. Sadun Aren ile Çetin Altan, Salı günü deprem bölgesine hareket etmişlerdir.

Mc Carthy'ci Profesörler!

Prof. Mc İsmet Carthy Giritli'den sonra, A.P.'nin ünlü profesörü de, «Aydın Yalçın mı gericidir, yoksa Serdengeçti mi?» dememiz üzerine, «Birleşen uçlar: T.I.P.'liler ve Ümmetçiler» başlıklı dehşetengiz bir yazı kaleme aldı. Sayın profesöre göre, sosyalistler, komünist hareketin genel stratejisi gereği, «Marksist felsefeye aykırı düşse de» ümmetçileri desteklemekteymişler. Yalçın, tezini ispatlamak için, 1960 yılında 81 Komünist Partisinin yayınladığı ortak bildirden pasajlar almaktadır. Bildiride, Komünist Partilerden, politik bağımsızlığın gerçekleştirilmesinden yana olmaları, toprak reformunu, millî sanayinin kurulmasını, hayat seviyesinin yükseltilmesini ve sosyal adaletin gerçekleştirilmesini savunmaları ve millî özelliklerin dikkate alınması istenmekteymiş. «Tercit edilmeyin ve millî cephe kurun» denilmekteymiş. Aydın Yalçın gibilerden gerici diye söz edilmekteymiş.

Mc Carthy'ci Aydın Yalçın'a göre, mademki Moskova, bağımsızlık, millî sanayi, toprak reformu, sosyal adalet demistir, o halde her kim ki bunları gerçekleştirmek ister, Moskova'nın emrinindedir. Prof. Yalçın ve Giritli Mc Carthy'ciligi, geçen sayımızda da belirttiğimiz üzere, bu tehlikeli noktaya kadar gelmiştir. Bu mantıkla, emperyalizme karşı savaşan ve ekonomik bağımsızlık, millî sanayi ve toprak reformu isteyen Atatürk'ün Lenin hesabına çalıştığını kabul etmek gerekir. YÖN, Atatürk'ünki gibi General de Gaulle'ün dış politikasını da tamamen benimsemektedir. O hâlde General de Gaulle de Moskova'dan mı direktif almaktadır? Mc Carthy'ci profesörler, bu kadar vahim gelişmeler ve fikir perişanlığı içindedirler. Marksizmin de elif basından habersiz, «Marksolog»luk taslamaktadırlar. Yalçın, ümmetçilere «Marksist felsefeye aykırı düşen tâvizler» vermekten söz etmektedir. Bu özentî Marksolog'a hatırlatalım ki, bir komünist için, «Marksist felsefeye aykırı tâviz vermek» komünistlikten ihraç olunmak demektir. Böyle bir şey mümkün değildir. Prof.

DEPREM VE TÜRK BASINI

Deprem felâketi karşısında basınımızın tutumu, memleketimizin durumunu yansıtan bir belge niteliği taşımaktadır. Bu nedenle, deprem hakkında yapılan yorumlardan tipik bazı örnekleri sütunlarımıza aktarıyoruz:

★

Erzincan felâketinden sonra, samimiyetsiz diktatör hükümetin ilk işi tâ Rusyadan, Avustralyadan, Arjantin'den bile gelen yardımları harcıyarak, zelzeleyle yıkılmış Erzincan sahasına bir İnönü heykeli dikmek olmuştur...

İzmirde Fuat kordelâsı kesmekten vazgeçerek Hınsta, bir duvar altında kalmak tehlikesi geçiren, Varto'da ayagının altında yer kayan bir Başbakan Demirel, doğrusunu isterseniz çok sevimli, çok değerli oluyor.

Ahmet Kabaklı — TERCÜMAN

★

(Erzincan) Zelzedden sonra görmüştük. Bir kerpiç yığını halindeydi. İstasyon civarında iki beton bina vardı. Bunlardan bir tanesine hiç bir şey olmamış, fakat diğeri bir kül yığını halinde yere serilivermişti. Demek bir tanesinin müteahhidi namuslu idi, ötekinin müteahhidi devlete kül yutturmuş, çimentoyu çalmış ve bu cinayeti irtikâp etmişti... Yapılarda kullanılacak harca daha çok namus ve insaf katılmadığıdır.

Mümtaz Faik Fenik — SÖN HAVADIS

★

1939'da Erzincan felâketi olmuş, 32 bin kişi ölmüştür. Halk Partisi bu felâkette, yersiz yurtsuz kalanları birer yuvaya kavuşturacağına, kendi reklâmını yapmaya çalıştı. Aile ocağı yıkılmış, nesi varsa mahvolmuş bir kadının İnönü'nün göğsüne kapanmış ağlarken çekilen fotoğraflarını bastırarak her tarafa dağıttı.

Erzincanda ev yerine heykel, park yaptı. Bugün bir halk idaresi vardır, memleketin asıl sahibi halktır. Hepimiz onun emrinde, onun hizmetindeyiz. Halkın sevgili ve âşık olan Sayın Demirel, hükümet programını bırakıp felâket bölgesine koşmuştur.

Orhan Seyfi Orhon — SON HAVADIS

★

Kimsenin suçu olmayan böyle bir hâdisede niçin mi ibret? Sunun için ki, insanoğluna hiç bir sorumluluk payı vermeden tam ve tepeden inme tabii bir hâdiseye, fakat her şeyin üstünde ilâhî bir cilve olan zelzele, bizdeki son 70 yılı tezahürleriyle, ister istemez ruhumuza bazı mânalar dolduruyor. Yakın tarihimizdeki dört büyük zelzelenin biri Abdülhamit devrinde, ikisi İnönü şemset çağının içinde, biri ve

işte bu sonuncusu da Adalet Partisinin inki-sar merhalesinde...

En başıboş çöpün de ilâhî muhasebeye kayıtlı olduğunu haykıran bu kâinat nizamında, yüzde yüz madde şartlarının bağlı hâdiselerde bile derinliğine bir esrar ve iç dalâlet aramak sevdasından insanoğlunu vazgeçirtmek mümkün müdür?

İşte madde âleminde hiç bir vesikaya malik bulunmasa bile, böyle bir anlayışın, yerine oturmamış topraklarda olduğu gibi öz toprağın oynatılması Türk ruhunda her an kopmakta olan manevî zelzelelerle maddeleri arasında bir nisbet kurmaması kabil değildir. Türkün ruhunu, bir zelzele toprağı hâline getirenler, şimdi maddî zelzele toprağında, gerçek yardımı bir iki yiyecek, giyecek ve sığınmaktan ibaret görmekte devam ederlerse, bu vatan zelzele kuşağından dışarıya çıkamaz ve bir gün taş taş üzerinde bırakılmayacak olanına çatabilir.

Necip Fazıl Kısakürek

YENİ İSTANBUL

— Demirel, iş başına geldikten sonra başladı bunlar, seller, zelzeleler!...

Öteki diretiyordu:

— Olmaz öyle şey... Tabiat Kanunlarına göre cereyan ediyor bu işler, bunların uğurla uğursuzlukla ne ilgisi olabilir?

— Eskiden öyle demezdin ama. İsmet Paşanın yüzünde olduydu Erzincan zelzelesi der dururdun, unuttun mu?

Öteki sustu. Cevap vermedi. Az kalsın bakkalla manav birbirine girecekti. Kavga çıkacaktı...

Aslında son zelzele felâketinden dolayı halkı, Demirel'in uğuru veya uğursuzluğu değil, ne yapacağı ve ne yapabileceği ilgilendirmelidir.

Gökhan Evliyaoğlu — YENİ İSTANBUL
«Allahın işi» deyip geçiştiremeyiz soruyu. Çünkü sonuçlarda, insanların işlerinin de büyük rol oynadığı yine istatistiklerden belli.

Bakın, son üç yıldaki depremlerin en büyükleri, Yugoslavya ve Amerika'da olmuş. Üsküp gibi kalabalık bir merkeze çok yakın bir noktada olan Temmuz 1963 zelzelesinde yalnız 1100 kişi ölmüş. Son yılların en şiddetli depremi sayılan ve meskûn kasabaların altındaki toprağı kâğıt gibi yırtan Alaska felâketindeki can kaybı ise 115.

İki gün önce Muş civarını sarsan deprem, bunlardan daha hafif olduğu hâlde, niçin daha büyük can kaybına yol açtı?

Allah bizim ülkemizi Yugoslavya ve Amerika'dan daha az sallıyor. Ama biz Yugoslavlardan ve Ameirkalılardan daha çok ölüyoruz. Neden dersiniz?

Refik Erduran — MİLLİYET

Giritli de, bir ara «Komünistler, özel teşebbüsü överler.» diye yazmıştı; bir örnek ver dedik, pisti kaldı. Bu zat, şimdi Moskova'nın bizlere milliyetçilik tavsiyesinde bulunduğunu fütürsüzca yazmaktadır. Halbuki 81 Komünist Partisinin bildirisinde ve bir sürü Sovyet dokümanında, milliyetçilik devamlı kınanmaktadır. Ama, «Moskova barış barış dedi; bunlar da barış diyor; o hâlde bunlar komünisttir.» mantığı ile antikomünizm şampiyonluğuna çıkan yarım aydınların, profesör ünvanını da taşısalar, bunları bilmesine imkân yoktur.

Asıl alanı olan idare hukukundaki bilgisizliğini S.S. Onar korsanlığı ile tescil eden, Marksizm konusunda pek acemi olan Giritli, şimdi bir de psikanalize özenmiştir. Haftalardır, Doğan Avcıoğlu'nun psikanalizini yapmaktadır. Tabii ki, bu, Hollywood psikanalizidir. O-na göre, Avcıoğlu, insanların cesetlerini, özgürlüklerini, mesleklerini çiğniyormuş. Maksadı da «Doğuştan hakkı olduğuna inandığı, meselâ bir Başbakanlık makamına oturmak» imiş. Giritli, bu müthiş teşhisi yaptıktan sonra, yazısını şu soruyla bitirmektedir: «Bakalım Avcıoğlu, bu yazdıklarına da Fikir Korsanlığı ve Mc Carthy'cilik sakızını yapıtıp, ortak okuyucularımızı yine güldürecek mi?»

Hayır, bu fikir korsanlığı ve Mc Carthy'cilik değildir, sadece «Gürücü Bacı» falcılığıdır.

Özel Sektör Demirel'e alkış tutuyor!

Özel sektörün vergi vermesini ve vergi kaçakçılığı yapmaktan vazgeçmesini isteyen İsmet Paşa'dan, kapitalizmi geliştirmeye çalıştığı hâlde, hiç de memnun olmayan özel sektör erbabımız, Demirel'in şahsında nihayet aradığı Başbakanı buldu. Özel sektör erbabi, Başbakana övgüler düzüyor. Bunlardan Odalar Birliği Başkanı Sırrı Enver Batur'un geçen haftaki demeci, Menderes dönemi dalkavuklukları ile yarış edecek niteliktedir. Sayın Başkan haykırıyor: «Memeleketteki siyasi istikrar, ekonomik istikrarı getirmiştir.» Başbakanın, kotaya konulan ek olarak vadettiği dövizler ile «özel sektör, 1 milyar aşan bir yatırım yapmış olacaktır. Bu, memleketimizin ekonomik tarihinde eşine rastlanmadık bir keyfiyettir.» Böylece, «görülmemiş kalkınma» edebiyatı, tekrar piyasaya sürülmektedir. Yalnız özel sektörün tutumunda Menderes döneminde rastlanmayan bir yenilik vardır: Mc Carthy'cilik almış yürümüştür. Nitekim Odalar Birliği Başkanı da, «görülmemiş kalkınma»yı övdükten sonra, tıpkı dehşetengiz Faruk Sükan'ın polis yetkilileri gibi konuşmuştur: «Bugün sosyalizm maskesi altındaki komünist çalısmalarının büyük tehlikesini ve memleketi nereye götürmek istediklerini biliyoruz ve bütün imkânlarımızla mücadelemizi yapmaya çalışıyoruz. Bu konuda en saygı dikkat olan nokta, bu teşekküllerin hangi kaynaklardan bu kadar cömertçe ve geniş ölçüde beslendikleri hususudur. Burada özel sektör ile beraber, memleketin bütün teşekküllerine çok mühim vazifeler düşmektedir.»

Bazı orta yol çevrelerinin özgürlüğün teminatı saydıkları özel sektörün bu baş temsilcisinin verdiği Mc Carthy'cilik şahaserine bizim ekliyeceğimiz bir şey yok. Yalnız şimdiye kadar, görünüşte de kalsa, orta yolda bir denge tuturmaya önem veren Nejat Eczacıbaşı gibi daha akıllı iş adamlarından da Demirel iktidarından beri dengesini yitirmeleri dikkat çekici. Eczacı-

başı, «Columbia Journal of World Business»ten naklen İstanbul Sanayi Odası Dergisinde yayınlanan yazısında Demirel iktidarını övmekte ve 1960—65 dönemini ise, «milletin görüşüne aykırı» olarak devletçilik yapıldığı için eleştirmektedir. Eczacıbaşının görüşleri şöyledir: «Bundan bir süre önce Süleyman Demirel'in lideri bulunduğu Adalet Partisi Türkiye'deki seçimleri kazandı.

İktisaden gelişmekte olan bir memleket olarak Türkiye'de özel teşebbüse öncelik tanıyan bir partinin büyük bir ekseriyetle iktidara gelmesi çok önem taşımaktadır.

İkinci Cihan Harbinden sonra gelişmekte olan toplumların çoğunda hürriyetlerden feragat edilerek, devletçiliğe ve bazan da aşırı sola kayıldığını gördük. Bu Türkiye'nin komşu ülkelerinde (bazı istisnalarıyla) böyle oldu.

Bu cereyanın aksine olarak, Türkiye'de demokratik nizam içinde hür seçimler yapıldı ve karma ekonomi ile özel teşebbüse öncelik tanıyan bir parti seçimi kazandı»

Eczacıbaşının 1960—65 dönemi hakkında verdiği hüküm ise şöyledir: «1960 seçimlerinden sonra memleket, devletçiliğe üstünlük tanıyan bir rejime girdi. Kalkınmanın devlet eliyle alınmasını isteyen cereyanın kuvvetlendiğini görenler, siyasi imkânlarını bu yolda aradılar. 1965 seçimleri, millet'in görüşünü serbest seçimlerle tekrar tesbit etti ve kalkınmayı özel teşebbüse öncelik tanıyan bir karma ekonomi ile yapmayı, öngören Adalet Partisini iktidara getirdi.»

1960—65 dönemi hakkında bu hükmü kolayca veren Eczacıbaşı, Menderes'in görülmemiş kalkınması için ise, «Demokrat Parti rejiminin ekonomik tutumunu burada tahlil etmek bu makalenin çerçevesi dışına çıkar» demekle yetinmektedir.

Müteahhit gazete patronunun marifetleri

YÖN okuyucuları, müteahhitlik işlerini gazete patronluğu ile destekleyen İzzettin Turanlı'yı üakından tanırlar. İnönü Hükümetini devirme yolunda, bu Amerikada yetişmiş iş adamının Demirel'e nasıl yardımcı olduğunu, Bölükbaşı'nı ikna etmeye çalıştığını bilirler. YÖN okuyucuları keza, İller Bankasının eski Genel Müdürü Selâhattin Babiroğlu'na karşı, istediği krediyi alabilmek için pişkin iş adamının basında nasıl şantaj kampanyaları düzenlediğini hatırlarlar.

Demirel - Turanlı ve Bayan Turanlı
«İdeal ve fikir arkadaşları.»

Şimdi Ferda Güley'in verdiği bir soru önergesinden anlaşılmaktadır ki, yakın arkadaşı Demirel'in iş başına gelmesinden beri, İzzettin Turanlı rahatla kavuşmuştur. Artık İller Bankasından istediği kredileri kolayca alabilmektedir. Bu yeni durumu açıklayan Ferda Güley'in önergesi şöyledir:

«İller Bankasının 1966 yılına ait ticari krediler cetvelininin 49. sırasında İzzettin Turanlı adlı bir sayın müteahhide, 4 üyesinden 2'si Adalet Partili (biri Sakarya Belediye Başkanı iken tarafınızdan Bankanın Genel Müdürü Vedat Önsal, diğeri 4759 sayılı İller Bankası Kanununun 14. maddesine aykırı olarak ve yine bizzat zatiâlinizce atanması yapıtılan eski Kars Milletvekili Mustafa İsmail Sayın Necmettin Akan) olan müdürler Kurulu tarafından 2 muhalife karşı 350.00 — liralık nakit ticari kredi verildiği yer almıştır.

A — Müteahhidlik - Komisyonculuk yaptığınız devrede yakın mesai arkadaşınız, bugün de eski işlerimizin tasfiyesinde ve yürütülmesinde baş yardımcınız ve ortağınız olduğunuz bilinen bu sayın müteahhide İller Bankası'nın (1950 - 1960 yılları hariç) kuruluşundan bu yana geçen hayatında emsâli görülme-yen büyüklükteki bir nakit ticari kredinin verilmesinde nüfuzunuzun kullandığınız söylenmektedir, doğru mudur?

B — İller Bankası ile ilişkin işlerine ilâveten çıkardığı Son Baskı adlı gazetenin açığını kapatmak için de bu krediyi almış olan iş arkadaşınıza ayrıca Vakıflar Bankasından 150, Ziraat Bankasından 100 kî cem'an 250.000 — liralık bir kredi daha verdiğiniziz söylenmektedir, doğru mudur?»

İzzettin Turanlı, Güley'in bu sorusunu, gazetesinde «secaat arz ederek» cevaplandırdı. Cevap, özetle şöyledir:

1 — İzzettin Turanlı'nın, 350 bin lira kredi aldığı tamamen yalan ve yanlışır. İller Bankasından kredi alan İzzettin Turanlı değil, onun ortak olduğu şirketlerdir. 1960 yılından bu yana İller Bankasından alınan krediler, 350 bin lira değil, 1 milyon 450 bin liradır.

2 — İzzettin Turanlı, Süleyman Demirel'in iş ortağı veya müteahhitlik yaptığı devrede yakın mesai arkadaşı değil, samimi bir ideal ve fikir arkadaşısıdır.

3 — İzzettin Turanlı'nın ortak olduğu şirketlerin Vakıflar ve Ziraat Bankalarından aldıkları krediler de Ferda Güley'in verdiği rakamlardan yüksektir. Üstelik alınan krediler sadece bu bankalardan değildir. Diğer bir çok bankalardan da kredi alınmıştır ve alınmaktadır.

4 — Her şeyi böyle açıklayan Turanlı'nın bir tek itirazı vardır: Kredilerin sağlanmasında Başbakan Süleyman Demirel'in en ufak etkisi olmuş değildir. Ama Turanlı'nın banka yöneticilerine, gazetelerinde baskı yaptığını, Demirel ile beraber resim çektiğine ve banka yöneticilerine Demirel'in çok yakın arkadaşı olduğunu belirtmeye önem verdiğini bilene için, bu iddia tebsüm yaratmaktadır.

İŞ BANKASINI TANITIYORUZ

ATATÜRK'E İHANET EDEN BANKA !..

Millî kapitalizmden komprador kapitalizme

Erol Toy

BANK - İŞ GENEL SEKRETERİ

Millî Kurtuluş Savaşı lideri Mustafa Kemal'in büyük ümitlerle kuruluşuna önyak olduğu İş Bankası, bu derginin yayınlandığı 26 Ağustos günü 42 yaşını doldurmuş bulunmaktadır. Atatürk'ün istediği neydi, Banka nereye ulaştı? Bu soruyu sormanın zamanı çoktan gelmiştir. Zira Türkiye'de İş Bankasının tarihi, kapitalizmin tarihi demektir ve bu tarih bir millî kurtuluş savaşından sonra Lord Curzon'un Lozan'daki kehanetinin, ihtilâl kadrosunun aksi yönde çabalarına rağmen, gerçekleşsinin acı hikâyesidir. Lord Curzon, Lozan'da İsmet Paşa'ya, «Aylardan beri müzakere ediyoruz. Arzu ettiklerimizin hiç birini alamıyoruz. Vermiyorsunuz. Anlayış göstermiyorsunuz. Memnun değiliz sizden. Ama ne redderseniz, cebimize atıyoruz. Cebimize saklıyoruz. Memleketiniz harap bir Yarın geleceksiniz. Bunları tamir etmek için yardım isteyeceksiniz. O zaman bu cebime koyduklarından her birini birer birer çıkarıp size vereceğim» diyor ve İsmet Paşa'dan, «Çok emekle bu neticeye varmışızdır. Şartlarımızı, milletimize göre haklıdır. Bunları behemehal alacağız. Biz bunları alalım. Siz şimdi verin. Sonra gelirsek istediğinizi yapın» cevabını alıyordu. Ne var ki sonradan yabancıların kapısını çaldık ve geç de olsa onlar istediklerini yaptılar. Büyük bir malî güç haline gelen İş Bankası da, Türkiye'nin yeniden ele geçirilişinde, kapitalist emperyalizmin en sağlam dayanaklarından biri oldu. Halbuki Atatürk, İş Bankasını, Hint müslümanlarının Kurtuluş savaşımıza yaptıkları yardandan kalan paralarla, bir millî sanayi yaratmak ve ekonomik bağımsızlığı gerçekleştirmek ümidi ile kurduğunu söylemiştir. Nitekim İş Bankası da ilk yıllarında bu görüşe sadık kalmış, faaliyete geçtikten hemen sonra, yabancı şirketlere karşı Anadolu Sigorta Şirketini, «yabancı şirketlere müracaattan kurtulmak» gerekçesiyle kurmuştur. «Millî sermayenin bu feyizli işten istifadesini» sağlama düşüncesiyle, Zonguldak kömür bölgesine yerleşmeye karar vermiştir. Millî sanayinin kurulmasına çalışmıştır. Banka, 1927 yılı faaliyet raporunda, millî sanayinin himaye edilmesini görüşünü savunmaktadır: «Sanayi ve mamulâtı mükemmel olan memleketler, bunları kolaylıkla sürmek için beynelmîl piyasanın bilâkayı ve şart kendilerine açık kalmamasını nasıl istiyorlarsa, biz de mevcut mevad-ı iptidaiyemizin mamul bir hâle getirilerek -velev kısmen olsun- dahilde sarf ve istihlakını temin için memlekette mütedil esasat dahilinde himayekâr bir siyaset tākibini talep etmemiz o kadar tabiidir. Şükran şayandır ki, menafii umumiyemizin istilzam ettiği bu tarzı hareketi, hükümet her vesile ile takviye ve teşci ediyor.»

ATATÜRK NEREDE YANILDI?

Kurtuluş Savaşından sonra, millî sanayii kurabilmek için bunun finans manını sağlayacak bir yatırım bankasına olan ihtiyaç açıktı. Fakat bunu bir devlet bankası olarak kurmak zorunluydu. Bu zorunluluk, çok geç anlaşılacak ve Sümerbank ile Etibank'ı kurma yoluna gidilecekti. Ne var ki o tarihlerde, ihtilâl kadrosu, ekonomik bağımsızlık istiyor, ama buna götüreceği yolu pek iyi bilmiyordu. Batı ülkelerinde yetişmiş iktisatçılar, emperyalist soyguna duygusal planda karıştı çıkmakla beraber, kapitalizmden başka bir yol olabileceğini tasavvur dahi edemiyorlardı. İzmir İktisat Kongresindeki fikir karışıklığı, bu durumu

açıkça göstermektedir. Nitekim Kongre, bir yandan «yabancı sermayelerin Hükümetle iştirak ederek, memleket iptidai maddelerini veya ticaret ve sanayiini kendi inhisarlarına almamaları» derken, öte yandan da «Türk, ecnebi sermayesine aleyhtar değildir» kararını alıyordu. Ama Kongrenin birleştiği bir tek nokta vardı: O da «serbest-i say ve amel» yani bugünün deyimini ile, özel teşebbüsü yaratmaktı. İşte «serbest-i say ve amel» gelişmesi için gerekli sermaye birikimini sağlamak üzere tasarrufları toplayıp, bu «serbest-i say ve amel» erbabına kredi dağıtmak amacıyla İş Bankası kurulmuştur.

İş Bankası, devlet eliyle ve devletle içiçe özel teşebbüslüğün tipik bir örneğidir. İhtilâl kadrosunun bir kısmı İş Bankası yolu ile, kapitalizmin göbeğine yerleşmişler, fakat öte yandan da bakan ve milletvekili olarak kalmışlardır! Kurulustaki bu tersliği görebilmek için, Bankanın 1939 yılına kadar hemen hemen değişmeden başında kalan yönetim kurulu üyelerinin isim ve sıfatlarına bakmak yeterlidir. Bankanın kuruluşunda yönetim kurulu şöyle teşekkül etmiştir:

Mahmut (Saydan), Reis, Siirt Milletvekili — Mahmut Celâl (Bayar), Aza ve Müdür-i Umumi, İzmir Milletvekili — İhsan, Aza, Bahriye Vekili, Cebelibereket Milletvekili — Rasim (Başara), Aza, Sivas Milletvekili, Rahmi (Köken), Aza, Ticaret Vekili, İzmir Milletvekili, — Salih (Bozok), Aza, Bozyüz Milletvekili — Kılıç Ali, Aza, Gaziantep Milletvekili — Fikret, Aza, Ertuğrul Milletvekili — Fuat (Bulca), Aza, Rize Milletvekili — Kınacızade Şakir, Aza, Ankara Milletvekili.

Bankanın «hesabat müfettişleri» denen denetçileri de, yabancı kapitalist çevrelerin pek sevdiği Trabzon Milletvekili ve Maliye Bakanı Hasan Saka ile İstanbul Milletvekili Ali Rıza Beyefendilerdir.

Banka 26 Ağustos 1924'de 1 milyon lira sermaye ile kurulmuş ve başına daha önce İktisat Bakanı olan Mahmut Celâl Bey getirilmiştir. 1921 yılında devlet sosyalizminin savunuculuğunu yapan, hatta bir komünist siyasi teşekküle katılan Celâl Bayar, İş Bankasının başında, İttihatçılardan miras kalan «devlet eliyle milyoner yetiştirme» politikasının savunucusu kesilecektir. Neden Celâl Bayar seçilmiştir? Zira Mahmut Celâl Bey, ihtilâl kadrosu içindeki tek bankacıdır. Bayar, ilk öğretimini bitirip Fransız mektebinde okumak için Bursaya gelince, bir yabancı bankada bir süre çalışmıştır. Bu rada edindiği bilgi sayesinde, Bayar, Genel Müdürlüğe gelmiştir.

KAPİTALİZMİN KADROSU

İş Bankasını kurma teşebbüsü, kurucular sermaye bulamadıkları için belki de suya düşecekti. Ama Mustafa Kemal'in elinde, Hint müslümanlarının Millî Mücadele için gönderdikleri paranın kalan kısmı vardı. Bu para, İş Bankasının ifadesine göre, 250 bin liradır. İlk sermaye olarak bu para konulmuş, diğer pay sahipleri borçlandıkları miktarı sonradan ödemişlerdir.

Türkiyede kapitalizmin nasıl geliştiği hakkında bir fikir edinebilmek için kurucular listesini de aynen aktarmak ta fayda vardır. Kurucular listesi şöyledir:

Mahmut Celâl (Bayar), Siirt Milletvekili Mahmut, Hüseyin Bey Zade İbrahim, Mora Yenışehirli Zade Ethem Hasan, Cebelibereket Milletvekili İhsan, Tüccardan Hafızade Ahmet,

Edirneli Emîn, Eşraftan Sükkerizade Tevfik Paşa, Süreyya Emir Paşa, Manifatura tüccarı Hafız Halit, Trabzon Milletvekili Hasan (Saka), Kavalalı İbrahim Paşa Zade Hüseyin, Attarza-de Râsim, Sivas Milletvekili Râsim, İne göllüzade Mehmet Saffet, Çubukzade Mehmet Suphi, İnegöllüzade Mehmet Refet, Uşşakızade Mahmut Muammer, Tüccardan Alhağazade Mustafa, Ecza-i Tıbbiye tâciri Necip, Yelkencizade Lütfi, İzmir Milletvekili Rahmi, Muhasebe cizade Rıza, Kınacızade Şakir, Yozgat Milletvekili Salih, Nemlizade Sıtkı, Yozgat eşrafından Âkif Paşa, Hacı Ebubekir Zade Osman, Ali Ramiz ve Şurekâsi, Remzi Zade Ferit, Ertuğrul Milletvekili Dr. Fikret, Rize Milletvekili Fuat, Gaziantep Milletvekili Kılıç Ali, Avundukzade Mahmut, Ragıp Paşa Zade Şakir.

Görüldüğü gibi liste, eşraf, tüccar, ihtilâl kadrosu birleşimidir. CHP döneminden miras büyük kapitalistlerin çoğu, bu kadro içinden çıkacaktır. DP iktidarıyla ise, bu kapitalist kadroya, yeni bir kapitalist dalga eklenecektir. Devletin tam desteği arkasında olduktan sonra, devletle içiçe geçmiş bu özel teşebbüs için, tatlı kâr yollarının kolayca açıldığı aşikârdır. İş çevirmekle ilgilenmese dahi, İş Bankası, kurucularına ve yönetim kurulu üyelerine prens hayatı sağlamaktadır. Banka, daha 1925 yılında yönetim kurulu üyelerine 4470 lira temettü ödemekteydi. O tarihlerde 4470 lira bir servetti. Yönetim Kurulu üyeleri, kârın yüzde 15'ini temettü olarak almaktaydılar. Bu oran şimdi yüzde 1'e indirilmiştir. Fakat yine de yönetim kurulu üyelerine tatlı bir gelir sağlamaktadır. 1965 yılında 11 yönetim kurulu üyesine dağıtılan temettü 350 bin liradır. Buna ayrıca 1750 lira aylığı ve 75 liralık huzur hakkını ve daha bir sürü avantajı eklerseniz, seçimde politikacıların ve iktidara yakın profesörlerin, İş Bankası Yönetim Kuruluna girme yarışları kolayca anlaşılır. Banka Genel Müdürünün yıllık geliri ise, 300 bin liranın hayli üstündedir!

DEVLET ELİYLE MİLYONER İMALATI!

Devletle içiçe geçen bu özel teşebbüsün, büyük yolsuzluklara yol açması, eşyanın tabiatı icabıdır. Nitekim bir kaç yıl içinde bir İş Bankası meselesi ortaya çıkmış, aferist İş Bankası grubu ile İsmet Paşa mücadelesinin zorunluluğunu duymuştur. İsmet Paşanın Başbakanlıktan ayrılmasında, İş Bankası grubunun faaliyetlerinin payı büyüktür. Sayın Şevket Süreyya Aydemir, «İkinci Adam» adlı eserinde İş Bankası grubunda aferizmin gelişmesine dokunmaktadır:

«İş Bankasının kuruluşu sırasında Gazi'nin de takdir ve teşviklerinde yer alan iyi niyetlerin yanında, bir taraftan da memlekette, Devlete arkasını vererek, Devlet nüfuz ve imkânlarından faydalanan bir takım aferist tema yüllerin, yani iş adamlığı, çeşitli yollardan iş takipçiliği, zayıf ruhlu insanların menfaatlerine göre işletilen tesis cereyanlarının da belirlediği bir gerçekdir. Hemen hiç biri iş âleminde gelmeyen, hemen hepsi de eski millî mücadele günlerinin asker, idareci, yahut siyasetçi elemanları arasından türeyen bazı insanların yeni devrin iktisadi işlerini ve imkânlarını, az çok maskeli şekillerde, fakat daima devletin nüfuzuna dayanarak kendi menfaatlarına kullanmak çabaları olmuştu.»

En kısa zamanda aferist cereyanların ve tiplerin, hatta İş Bankası çevresinde de kendilerine yer ve sığınak buldukları görünüyordu. Belki de bunları önlemek için, Atatürk'ün yakın çevresinden bir takım kimselerin de bankanın ve teşekküllerin yüksek idare mevkilerinde vazife almalarına rağmen, usulsüzlükler önlenemiyordu. Hatırlayalım, bunlardan bazılarının karışık işlere karıştıkları göze çarptı. Bunların önlenmesi lâzım geldiği yolundaki şikâyetlerin Atatürk için bir üzüntü kaynağı olduğu da bilinen bir gerçektir...

Cumhuriyetin ilânından sonra, iç ve dış teşebbüsler arasında aracılık la geçiren bir takım şahıslar türemiştir. Bunlardan bir kısmının, arkalarını,

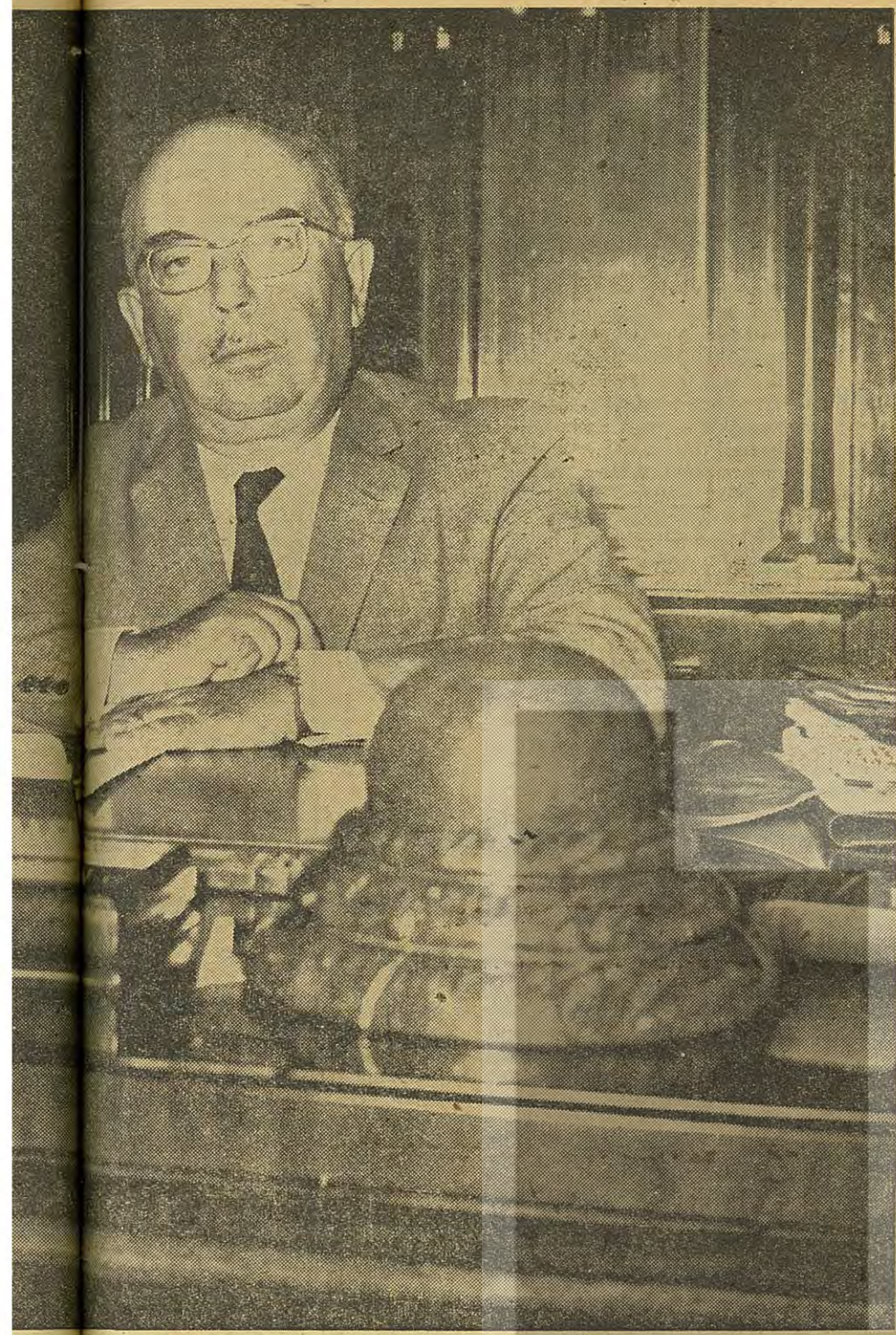
henüz genç bir teşebbüs olan İş Bankasının kasının varlığı arkasında gizleyerek, 19 bazı aracılık gayretleri olmuştu. Bir SAN- kısımların dürüst olmıyan, çoğunun mahiyeti karışık, yahut karanlık işlere girildiği söyleniyordu. Bu teşebbüslerin hemen hepsi, devletin nüfuz ve imkânlarını kullanmakla yürüyordu. Bunların bir kısmının basın ve siyaset gücünü de birleştirerek gerek kendilerinin hoş görmiyenlere, gerek devletçiliği savunanlara karşı tahriklere giriştikleri meydandaydı. Aleyhinde tahriklere girişilenlerin içinde tabii İsmet Paşa da vardı.»

Sayın Yakup Kadri Karaosmanoğlu Mevlâ da Meydan Dergisinde yayınlanan hatıralarında İş Bankası oyunlarının dokunmaktadır. Fakat bu kadar yetenli değildir. Kadroda İş Bankası ile ilgili cadele veren ve harpyıllarında Türkiye ekonomisini yöneten Şevket Süreyya Aydemir'in bu konuda çok geniş bilgisi vardır. Sayın Aydemir'in bu bilgiyi kendisine saklamaya hakkı yoktur. Ya Truva zıya başlarken de belirttiğimiz gibi Türkiye'de İş Bankasının tarihi, genel ölçüde kapitalizmin de tarihi demektir. Sayın Ayemir'in bu Türk kapitalizminin tarihini yazması, kaçınılmaz görüldüğüdür.

SANAYİ ALANINDA İŞ BANKASI

Devletle içiçeliğin yarattığı yolsuzluklara rağmen, İş Bankası millî sanayinin kurulmasında önemli rol oynadı mı? 1965 sonu itibarıyla milyar 130 milyon lira mevduatı bulunan, sermaye ve ihtiyatlar yekûnu 202 milyon liraya erişen İş Bankasının sanayi alanındaki yatırımları 229 milyon liradan ibarettir ki, bu büyük rakam değildir. Bankanın batak kredisi miktarı dahi 1965'de 154 milyon liraya ulaşmıştır. Daha önemlisi, memleketin kalkınmasının temelini sağlayacak yatırım malları sanayii ile İş Bankasının pek az ilgilenmiştir. Yatırımların çoğu hafif sanayi kollarındadır. İş Bankası

Genel Müdür Bülent Yazıcı.

SANAYİ	LİRA
Şişe - Cam	72.537.000
Şeker	44.132.000
Çimento	19.857.000
Mensucat	37.249.029
Gıda maddeleri	9.577.250
Madeni imalat	12.569.250
Lâstik	20.720.000
Çeşitli	12.126.000

YABANCI KOMİSYONCULUĞUNA GEÇİŞ

Meselenin asıl acı yönü, Türkiye'de milli sanayii geliştirmek için kurulan İş Bankasının bu sanayi yatırımlarının önemli bir kısmının, Türk sanayisine yabancıların el koymasına yol açan yabancı sermaye ortaklıkları olmasıdır. Böylece Atatürk'ün kurduğu banka, Atatürk'ün amaçlarına ihanet ederek, emperyalizmin Türkiye'deki "Truva Atı" olmuştur. Bu durum, devletin içiçe olmanın verdiği olağanüstü tehlikelerle, İş Bankasının geliştirdiği komprador kapitalizminin kaçınılmaz sonucudur. Nitekim yabancı sermayeye karşı en büyük hassasiyetin bulunduğu, millileştirme fikrinin rağbetinde olduğu yıllarda dahi, Banka yöneticileri, yabancılarla ortaklığın özlemlerinde içindediler. Bu özlüm, Bankanın 1927 yılı faaliyet raporunda dile getirilmiştir: «1926 senesinin memnuniyetle karşılanacak hâdiselerinden biri de, yabancı sermayedarların Türkiye'de çalışmak hususunda gösterdikleri tehalüktür. Bu tehalük ve temayülün masalline masraf olduğuna şüphe yoktur. Elhakika, bütün dünyada Türkiye'ye karşı yabancı sermayesinin faaliyetine nispeten memleket pek azdır. Milli bankanın bir kazanç temini maksadı ile, memleketimizde namuskârane bir surette çalışmak isteyen ecnebi sermayedarların muavenet ve müzaheret etmeyi vatanî bir vazife telâkki etmektedirler».

Ne var ki, milliyetçi ihtilâl kadrosu, bu görüşte olmadığından İş Bankası bu «vatanî vazife»sini 1947 yılına kadar yerine getirememiş, hatta faaliyet raporlarında dahi yabancı sermaye yardımını yapmamıştır. Ancak 1947 yılından sonra, komprador kapitalizminin büyük bir güç hâline gelmesi ve Amerika'nın Türkiye'ye yerleşmeye başlaması ile, İş Bankası, daha 1927 yılında özlemini çektiği «vatanî vazife»sini gönlünce ifa imkânını bulmuştur. Banka, General Electric ortaklığı ile bu yolda ilk adımını atmıştır. «Ecnebi ve yerli özel sermayenin yurdumuzda kurulan sanayie iştiraklerini sağlamak amacıyla» kurulduğunu söylediği Türkiye Sınai Kalkınma Bankasına ortak olmuştur. Yabancı bankacıların Türkiye'ye gelerek, Türk iş adamları ve İş Bankası ile gelecekteki ortaklıkların plânlarının hazırlanmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu faaliyetini Banka, 1954 yılında şöyle anlatmaktadır: «Amerikanın ve Kanada'nın mali ve iktisadî hayatında, her biri güzide birer mevki işgal eden heyet azaları, bankamız mensuplarıyla birlikte, başlıca ziraat ve istihsal mmtkalarını ziyaret ederek, büyük zirai, sinai tesisleri gezmişler ve bilhassa iş adamlarıyla, yabancı sermayeyi teşvik kanununu ışığı altında fikir teatisinde bulunmuşlardır». Banka, DP iktidarı döneminde ve daha sonra bu yabancı komisyonculuğu görevini sadakatla yerine getirmiş ve kendisi de bazı tatlı ortaklıklar kurmuştur. Bankanın başında ise, ihtilâlden beri, Amerikalıların Dâniş Koper gibi Türkiye'de en çok güvendikleri yöneticilerden biri olan Bülent Yazıcı bulunmaktadır. Amerikalılar da, karşılık paraların önemli bir kısmını bir süredir İş Bankası hesaplarına aktararak bu müesseseye duydukları şükran borcunu ödemeye çalışmaktadırlar. Zira Türkiye'de milli bankacılığı geliştirmekle görevli İş Bankası, bir Amerikan bankası i-

le birlikte Türk - Amerikan Dış Ticaret Bankasını kuracak kadar amaçlarına yabancılaşmıştır! 1925 yılında yabancı sigorta şirketlerini koymak üzere milli teşebbüsler kuran İş Bankası, bu Amerikan ortaklığı sayesinde, YÖN'ün geçen sayısında İlhan Selçuk'un incelediği Tam (Türk-Amerikan) Sigortaya da Türkiye'nin kapılarını açmıştır! Atatürk'e ihanet tamdır.

İş Bankasının yabancı sermaye ile kurduğu sanayi ortaklıkları da «tatlı kâr» teşebbüsleridir. Bunlardan biri ünlü Ünilever'dir. Genellikle ithal malı soya yağını hidrojenleyip dondurarak piyasaya sürmekle yetinen Ünilever, 5 milyon lira sermaye getirmiş, ama bir kaç yıl içinde 140 milyon lira kâr sağlamıştır! Halbuki margarin imalini, bir kamu kuruluşu olan Tarış de yapmaktadır. Tarış'ın kolaylıkla başarabildiği bir alanda, yabancı sermayeye muazzam kârlar peşkeş çekmek, üstelik Ünilever'in rekabeti altında Tarış'ı ezmek, İş Bankasına hizmet bile olsa, herhalde Türkiye'ye hizmet değil dir. Başka bir örnek, İş Bankasının Türk - Pirelli lâstikleri ortaklığıdır. Bu sanayinin durumunu bilmiyenler düşünebilirler ki, yerli-yabancı ortaklığı ile kurulan lâstik fabrikaları, memlekete yararlı olmuşlardır. Plânlama Teşkilâtında yapılan çalışmalar, durumun tamamen farklı olduğunu göstermiştir. Türkiye halen lâstik imalatı için, lâstik'in tamamen dışarıdan ithal edildiği döneme nazaran daha fazla döviz ödemektedir! Zira lâstik ham maddesinin büyük kısmı dışarıdan gelmekte ve Türkiye'ye yerleşen dev lâstik tekelleri, bu ham madde için dünya fiyatlarının çok üstünde fatura kesmektedirler. Ayrıca Türkiye'de yüksek fiyatla satılan lâstiklerden sağlanan kârı, dışarıya transfer etmektedirler. Bu lâstik şirketleri, bir de lâstik karborsasına yol açmışlardır. Bu fabrikalar kurulunca, ABD, şirketlere sağlam ve büyük bir pazar sağlamak için, Türk Ordusuna, askeri yardımdan lâstik verilmesini kesmiştir. Firmalar, Ordu'dan önemli siparişler almışlardır. İthalât da durdurulduğundan, iç piyasada lâstik arzı azalmış, 300 liralık lâstikler 400-500 liraya satılmaya başlamıştır. İş Bankası işte böyle ortaklıklara katılarak 1927'den beri «vatanî vazife»sini yerine getirmektedir. Bu önemli «vatanî vazife»lerden biri de, çok az hisse ile katıldığı, fakat kuruluşunda büyük rol oynadığı ve yönetim kurulunda temsil edildiği Ereğli Demir - Çelik'tir. Atatürk, ümitlerle kurduğu bu bankanın şimdi hâlini görseydi, onu derhal millileştirmekte herhalde tereddüt etmezdi.

EMEĞE DÜŞMANLIĞI VE İŞ BANKASI

Yabancı sermayenin ve özel teşebbüsün kalesi haline gelen İş Bankası, Türkiye'de aynı zamanda gerçek ve bağımsız bir sendikacılığın gelişmesini engelleme politikasının şampiyonluğunu yapmaktadır. Türk sendikacılığın dejenerere etme ve sarı sendikacılığın geliştirme yolunda hayli kötü örnekler veren İşveren Sendikaları Konfederasyonu Başkanı Şahap Kocatopçu, İş Bankasının sahip bulunduğu Şişe ve Cam Fabrikalarının Genel Müdürüdür. Ve Şahap Kocatopçu'nun Konfederasyon'daki yardımcısı, Banka İşverenleri Sendikasının Başkanı ve İş Bankasının Genel Müdür Yardımcısı Macit Selem'dir. Türkiye'de işveren strateji ve taktiğini, İş Bankasının bu iki elemanı çizmektedir. Bu zevat, şimdi grev hakkını kısıtlamak ve banka işçilerinin grev hakkını fiilen kaldırmak çabası içindedirler. Bizzat İş Bankası, bu strateji ve taktiğin en çarpıcı örneklerini vermektedir. İş Bankasında sendikacılığın hikâyesi şöyledir:

Toplu Sözleşme ve Grev Kanunu ile Sendikalar Kanununun 24 Temmuz 1963'de kabulü üzerine, Bankacılık kolunda da Bank-İş Sendikası kurulmuştur. İş Bankası yöneticileri, başlangıçta Bank-İş'i ilgisizlikle karşılamışlardır. Gerçekten de Bank-İş, kuruluşundan iki ay sonra, 15 kurucusunun dışında, ancak 9 kişiyi üye kaydedebilmiştir. Ama altı ay sonra Bank-İş'in üç bin üyesi vardı ve İş Bankasını toplu sözleşmeye çağırması. İş Bankası için bu büyük bir sürpriz oldu. Banka düşük ücretli ve pedersâhi bir personel politikası izlemeye almıştı. Özellikle emekliliğe esas olan bordro maaşları

çok düşüktü. Geniş ölçüde fazla mesai yapıyor, fakat karşılığında ücret ödenmiyordu. Yıllık dinlenme izinleri, müdürlerin keyfine tâbi idi. Toplu sözleşme, bu hava içinde müzakere edilmeye başlandı. Banka, karşısında kararlı ve ciddi sendika yöneticileri buldu. Toplantıda, fazla mesai konusunda bir anlaşmaya varılmayınca, personelin pazar günü ve sonraki iki gün fazla mesai yapmayı reddetmesi üzerine, Banka işin ciddiyetini anladı. Sendikanın istediğinden daha az miktarda da olsa, fazla mesai ücreti ödemek zorunda kaldı. Ama sendika ile toplu sözleşme yapma zorunluğuna bir türlü kendini alıştıramıyordu. Müzakereler, uzlaştırma kuruluna gitti. Bu arada Banka, kendiliğinden yeni bir ücret sistemi uygulayarak ve kendisi bir sarı sendika kurduarak sendikayı zayıflatmayı denedi. 19 Mayıs 1964'de yönetimini tamamen işveren vekillerinin ele aldığı bir kukla sendika kuruldu. Müdürler bir anda bütün şubelerde sendikanın temsilcisi oldular! Memurları tek tek odalarına çağırarak bazen tehdit, bazen nimet vaadi yoluyla Bank-İş'ten istifa ettirip kukla sendikaya kaydırtmaya koyuldular. Ama Bank-İş toplu sözleşme hakkına sahipti. Banka şiddetli kavga ve çekişmelerden sonra 10 Haziran 1964'de toplu sözleşme imzalamak zorunda kaldı. Fakat aynı zamanda Bank-İş'i yıkma çabalarına da hız verdi. Toplu sözleşmeyi sık sık çiğnemekten çekinmedi ve personel arasında da müthiş bir terör havası estirmeye koyuldu. O kadar ki, Bank-İş, gizli üye kaydetmekten başka çıkar yol bulamadı! Banka buna da çare buldu. Yönetim Kurulunun içine sızdırmayı başardığı kendine yakın kişilerle çeşitli iftiralar savurtup üye sayısını açıklattı. Ve 20 Ocak 1966 tarihinde Bank-İş'in İş Bankası bünyesinde çoğunluğu aldığı ilân edildiği andan başlayarak bir hafta içinde müdürler bütün tehdit ya da menfaat sağlama marifetlerini kullanarak, 1500 kişinin istifasını elde ettiler ve Bank-İş'in çoğunluğunu düşürdüler. Ne var ki Yargıtay, her banka şubesinin bir iş yeri olduğu kararını almıştı. Bank-İş, şube esasına göre çağrı yaptı ve büyük şehirlerdeki şubelerin çoğunda toplu sözleşme yetkisi aldı. Ama yöneticiler, Bank-İş ile bu sefer toplu sözleşme yapmamak azmindeydiler. Bölge Çalışma Müdürlüklerinin verdikleri yetki kararlarının, bu kez şubesinin bulunduğu bütün şehir ve kasabalardaki yetkili mahkemeler nezdinde itiraz ettiler. İtirazlarında bankanın 14 şubesi bulunduğu halde, bir tek şubesi olduğunu ileri süren gerçek dışı iddialara dahi yer vermektен çekinmediler! Bu arada kukla sendika ile de toplu sözleşme imzalandı. Sözleşme müdürleri ihšana boğuyor, fakat personelin büyük çoğunluğuna pek az avantaj getiriyordu. İlk sözleşmedeki giselerin kapanması yükümlülüğünün bankaya ait olması hükmünün kaldırılması, personelin ayda ortalama 210 lira kaybına yol açmaktaydı. Bu durum, sarı sendika oyununun uzun vadede başarısızlığa mahkûm olduğunu göstermektedir. Esasen 7 bin kişilik İş Bankası personelinin dörtte birine erişen «ekmeğini taştan çıkaracağından emin», azimli bir grubu, Bank-İş, bütün baskılara rağmen saflarında tutmaktadır ve mücadelesini sürdürmektedir.

Bütün bu davranışlar, İş Bankasının Türk işçi hareketi için büyük bir tehlike teşkil eden nasıl bir yabancı sermaye ve özel teşebbüs diktatörlüğü olduğunu ortaya koymaktadır. Üstelik İş Bankası gerçek bir özel teşebbüs de değildir. Anayasa Mahkemesinin, CHP mallarına el koyan kanunu iptalinden önce, Banka sermayesinin yüzde 49'u Hazineye, yüzde 36-37'si İş Bankası Memurları Emekli Sandığına, yani personele aitti. Yüzde 12.5 Atatürk'ün kurduğu Türk Dil Kurumu ve Tarih Kurumu gibi tesislerin elindeydi. Özel hisselere ise yüzde 2-3'den ibaretti. Şimdi CHP, Hazine hissesinin bir kısmını elinde tutmaktadır. Kanımızca, bir siyasi parti için, kapitalizmin kalesi olan bir bankanın önemli hissedarı bulunması, Anayasanın ruhuna aykırıdır. Bunun dışında, İş Bankası Memurları Emekli Sandığına da mevcut sisteme göre, mutlak hâkimi Genel Müdürdür. Genel Müdürün hiç bir hakkı olmadığı halde, baş sermayedar haline gelmesi, uygunsuzdur. Bu kargaşalık, ancak esasen özel kişilerin olmayan bankanın devletleştirilmesiyle giderilebilir. Bu sayede İş Bankası, aynı zamanda Atatürk'ün çizdiği amaçlara göre çalışabilme durumuna da gelebilir.

TİP Tartışmaları

«TİP, parti tüzük ve programının gerektirdiği, partiyi geliştirici politikayı izlemelidir»

Prof. Dr. İsmet Sungurbey

«Kafa emeği ile kol emeği arasındaki ayrılık, kapitalin belli başlı silahlardan biri haline ahr. Bu ayrılık, iki nevi (kategori) emekçiyi birbirine düşman etmeye yarayan pek değerli bir vasıta. Halbuki, bu iki nevi emekçi, istihsalde dayanışma hâlinindedir.»

(Jean Baby, Kapitalist Ekonominin Tenkidi.)

Bilindiği gibi, Türkiye İşçi Partisinin 1964 Şubatında İzmirde toplanan Birinci Büyük Kongresinde, partinin izleyeceği politika yönünde büyük bir görüş ayrılığı ortaya çıkmıştır. Partinin bugünkü yöneticileri, Türkiye için hayli tartışılabilir olduğu bir gerçek olan «işçi sınıfının öncülüğü» kuramını, parti tüzük ve programına tamamen aykırı ve özellikle kol emekçileri ile kafa emekçileri ve köylü sınıfı arasında ikilik yaratan bir yolda «Sendikacının öncülüğü» (imtiyaz) diye anlamışlar, ayrıca gerçeğe aykırı ve yanıltmacalı bir gerçekçeyle gençlik kollarının genel kongrelerde temsiline engel olmuşlar, Genel Yönetim Kurulu seçimlerinde demokratik denetimden çekinen ve hep aynı takımın seçilmesini sağlayan bir yolda her ilden 500 üye için bir delege seçilmesi yerine 1000 üye için bir delege seçilmesini kabul ettirmişler, Genel Yönetim Kurulu seçimini de böyle yaptırılmışlardır. (Şunu belirtelim ki biz, ötedenberi, «işçi sınıfının öncülüğü» kuramında da Yön'ün temsil ettiği görüşteyiz. Belli bir ülke ve çağ için ileri sürülmüş olan bir kurum ve öğretinin, başka bir ülke ya da çağa körikörüne değil, o ülke ya da çağın değişik koşullarına uyulanarak, «mutatis mutandi» uygulanması gerektiği apaçiktır.)

Partiye daha başlangıçta katılan, en güç ve kritik dönemde bile hiçbir şeyden çekinip yılmadan çalışıp savaşan, aylarca uğraşarak partinin yüzünü ağartan bir program hazırlayan, böylece partinin gelişip güçlenmesinde büyük emekleri geçtiği inkâr kabul etmez bir gerçek olan, aralarında partiye yazılmış ilk Üniversite profesörü olarak nâçiz şahsımızın da bulunduğu, Fethi Naci Demir Özlü, Doğan

Özgüden, Muzaffer Buyrukcu, Edip Cansever, Ali Yaşar, Nurettin Akan, Ömür Candaş gibi aydınlar, Parti Genel Başkanlığı yoluyla Genel Yönetim Kuruluna başvurarak özellikle emekçiler arasında yaratılan bu ikiliğin, parti tüzük ve programına aykırı olduğunu, partinin emekçi halk arasında yayılıp gelişmesine engel olacağını belirtmişler ve tüzüğe uygun seçim yapılmasını istemişler, gelecekte parti tüzüğünün 7 nci maddesinin 5 inci fıkrasındaki «Parti üyesi, parti meselelerini en geniş hürriyetle parti organları içinde tartışır» yolundaki ilkeye de aykırı olarak ya çıkarmış, tasfiye edilmişlerdir. (Gariptir ki, bu itirazın ana - düşüncelerinden biri olan fikir işçilerinin de tüzükteki geniş anlamıyla işçi kavramına girdiği gerçeğini TİP Anayasa Mahkemesinde dâvâ konusu yapmış (Bak. «Eylem» dergisi, sayı 1, s. 17), ne var ki İş Kanunu, Md. 12, II ye göre» fikri çalışması, beşerî çalışmasına galib olan» kimseler de esasen işçi sayılıp bu dâvâ konusuz açılmış bulunduğundan hatırladığımızı göre reddedilmiştir.)

Türkiye İşçi Partisinin tüzüğe aykırı olarak seçilmiş bulunan bugünkü yöneticilerinin tüzük ve programa aykırı olarak izledikleri bu yanlış politikamın, gerçekten de partinin emekçi halk arasında yayılıp gelişmesine engel olduğu, partiyi kavruk ve duruk bıraktığı, yurt çapındaki toplumcu potansiyeli gereği gibi ememediği, 1965 milletvekili ve 1966 kısmî Senato seçimleriyle tam bir açıklıkla tanıtılmıştır.

Şunu da belirtelim ki, TİP yöneticilerinin «işçi sınıfının öncülüğü» ile «eli nasırlılar Meclisi» slo-

ganını da, aslında, hayli kapital ve yüksek gelir sahibi, sınıftan kopmuş opportünist bir takım profesyonel sendikacıların gerek parti yönetiminde, gerekse milletvekili seçiminde öncülüğü diye anlayıp uyguladıkları, liste başlarına bu gibileri tepeden inme getirdikleri toplumcu çevrelerde sert tepkilerle karşılanmış inkâr edilemez bir gerçektir.

Bundan dolayı, TİP tartışmaları dolayısıyla Yön'de başta sayın Doğan Avcıoğlu olmak üzere değerli toplumcu yazarların bugüne dek büyük bir yetki ve kudretle yaptıkları eleştiriler, gerçeğe tamamen uygun, pek yerinde ve olumlu eleştirilerdir.

Yanlış hesap, Bağdaddan döner. Hatâdan dönmek, fazilettir. Zararın neresinden dönülse, kârdır. TİP yöneticileri de, geç te olsa, özellikle TİP tartışmaları dolayısıyla Yön'e gönderdikleri mektuplarda açıkça görülmekte olan, değerli yazar sayın İlhami Soysal'ın pek özülü ve yerinde deyimleriyle «tekkecilik»ten, bağınazlıktan, eleştiriyi hoşgörmezlikten, toplumsuluk telkiciliği böbürlenmesinden, hayalperestlikten, tasfiyecilikten, toplumcu kişiliklere saldıracılıktan kendilerini kurtarmalı, görev ve sorumluluk duygusu edinerek şimdideki uygulamaları yanlış politikayı düzeltmelidirler.

Ne var ki, doğrusu bundan pek te umutlu değiliz. Bundan dolayı, en iyisi, yukarıda belirttiği üzere baştaki takımın değiştirilmesine a-şağı yukarı imkân vermeyip hep aynı takımın başta kalmasını sağlayan seçim mekanizmasını yüzünden pek güç dönüştürmekle birlikte, Genel Kongrede şimdiki Genel Yönetim Kurulu yerine, parti tüzük ve programının emrettiği bütün emekçi halkı birleştirici, kaynaştırıcı, bütün toplumcuları partiye kazandırıcı bir politika izleyerek partiyi emekçi halk arasında gelişmeye yöneltecek yeni bir Genel Yönetim Kurulu seçilmesi olacaktır.

Yukarıda sözü geçen ve partide ilk büyük tasfiyeye yol açan itiraz ve eleştirilerimiz, tarihsel bir belge niteliğinde olduğu gibi, TİP tartışmalarındaki en önemli konulara da ışık tutmakta olup bugün için de büyük bir aktüel değer taşıdığından, değerli şahıflarınızın elverdiği ölçüde, özellikle II - III ve sonuç bölümlerinin, buna imkân bulunamazsa yalnız Sonuç bölümünün yayınlanmasını saygılarla dileriz.

Not :

Sungurbey ve arkadaşlarının genel yönetim Kurulu adına Genel Başkanlıkça 14. 3. 1964 tarihinde yayımlanan genelgeyeye cevaplarından iki pasajı yayınlıyoruz:

III — Genelgede: «18 ve 21 yaş arasındaki gençlerin katıldıkları seçimlerle il başkanlığına getirilmiş olan arkadaşların Büyük Kongrede tabii delege ve böylece politik konularda söz sahibi olmalarındaki pratik ve kanuni mahzuru gözönüne alan Büyük Kongremiz 32 delege tarafından sunulan taktirî çoğunlukla kabul ederek 10. maddede değişiklik yapılmasına mahal olmadığına karar vermiştir.» denilmektedir. Oysa Büyük Kongreye katılmaları karara bağlandıği halde, sonradan tamamen gerçeğe aykırı olarak, bu kararın kanuna aykırılığı yüzünden bati olduğu iddiasıyla delegeler ya-

nılmış ve partinin büyük umut bağlaması gereken Gençlik kütesinin gücendirilmesi bahasına ikinci bir karar alınarak İl Gençlik Kolu Başkanlarının Büyük Kongreye katılmalarına engel olunmuştur.

Gerçekten Türkiye İşçi Partisi Gençlik kolları, gençliği parti politikasına uygun olarak eğitmek, parti ana kademesinin alacağı kararların uygulanmasında yardımcı olmak, gençliğe parti aracını benimsetmekle görevlidir. Bundan dolayı, Gençlik Kolları sadece kültürel faaliyette bulunmakla kalmayıp partinin amacına uygun siyasi faaliyet de göstermektedir. Bu bakımdan, Gençlik kolları Başkanlarının Büyük Kongrede gençlik adına yer almasını ve gençliğin görüşlerini yansıtmalarını sağlayacak yolda bir tüzük değişikliğine mevzuatın da hiç bir kanun hükmü engel değildir.

SÖNÜÇ — Tüzüğümüzün 53

Metod ve Teori Meselemiz

Muvaffak Şeref

(TİP Genel Yönetim Kurulu Y. Üyesi)

Tartışma, karşıdakının söylediklerini bir yana bırakıp aklı gelenleri ortaya atmakla değil, söylenenlerin yanlışlarına hayır, doğrularına evet denilerek yürütülürse olumlu bir sonuç verilebilir. Başka türlü kör dövüşü olur. Avcıoğlu, «TİP'e dair» adlı yazısında, esas tema olarak metod ve teori meselesini seçmiştir. Yazar, bu konuda sistemli bir tartışmaya imkân hazırlayan çıkış noktaları da veriyor. Öyleyse, en doğrusu, tartışmaya sözkonusu noktalara dayanarak başlamaktır. Avcıoğlu'nun metod ve teoriye ilişkin düşünceleri ve iddiaları kendi deyişleriyle şunlar:

1 — Türkiye'de «Sosyalist düşünce de, kapitalist düşünce gibi, bir Batı aktarmacılığından öteye pek gidebilmiş değildir».

2 — «Sosyalist düşüncenin Türk toplum yapısını evrimi içinde aydınlatacak verimli bir metod olarak kullanılması, hâlâ el sürülmemiş bir konudur».

3 — Bu yüzden, «TİP programındaki toplumsal yapının tahliliyle ilgili uzun açıklamalar, eli yıl önce yazılmış Batı kitaplarından yapılmış çok genel planda kalan bir çeviri»den ibarettir».

4 — «Su var ki, «işçi sınıfının öncülüğü» konusundaki kısır tartışmalar ve hatalı politikalar yol açan davranışlar, bu genel plandaki zafın değil, sosyalist düşüncenin çoktan açıklığa kavuşturduğu sorunları yanlış değerlendirmenin sonucudur. Öncü, sınıf değil, işçi sınıfının öncüsü olan partidir. İşçi ve köylü olmak, partinin yönetiminde en ufak bir imtiyaz sağlamaya yol açamaz. Partide ilerlemeyi mümkün kılacak tek ölçü, üyenin sosyalistliğidir».

5 — «En iyi sosyalistler Meclise» yerine «Eli nasırlılar Meclisi» sloganı bu hatalı değerlendirilmenin sonucudur (...) TİP'in parlamentoda ye teri kadar güçlü bir kadro ile temsil edilememişinde de, yanlış bir sınıf öncülüğü anlayışının payı olsa gerektir. Bu anlayış, TİP'in parlamentoda ümit edilen başarıyı göstermesini engellemiştir».

6 — «Parti organlarına seçileceklerin yarışının işçilerden gelmesi zorunluğu, aslında çoğunluğu sosyalizmden habersiz, opportünist ve bürokrat küçük burjuvalar olan

üçüncü maddesinde en geniş bir yolda «emekçi» anlamında tanımlanmış olan «işçi» kavramını, Genel Yönetim Kurulu seçiminde yapıldığı gibi, dar anlamda anlayarak üstelik maddeyi mecburi bir kural diye yorumlama, adaletsiz ve amaca aykırı bir davranıştır. Adaletsizdir, çünkü parti yönetiminde, dolayısıyla — iktidara geçme durumunda — yurt yönetiminde emekçilerin yüzde 9'una öncelik (imtiyaz) tanınmaktadır. Amaca da aykırıdır çünkü ulusun yüzde 70'ini teşkil eden köylüler, bundan başka aylıklı ve ücretliler, zanaatkarlar, küçük esnaf ve dar gelirli serbest meslek sahipleri ile ilerici gençlik ve toplumcu aydınlar, böyle bir öncülüğü asla kabul etmeyecekler, partiyi oy vermeyecekler, böylece Türkiye İşçi Partisi'ni geliştirici emekçi halk yığınlarına yayılamayacak, emekçi halk yığınlarının partisi olmayacaktır».

sendika yöneticilerine, değerli unsurların feda edilmesi pa hasına, haksız imtiyazlar tanınmasına yol açmıştır. İşin garibi, işçiden kopuk ve işçi oyu üzerinde etkisiz sendika yöneticilerine bu imtiyazlar verilirken, TİP'in dayandığı en sağlam güç olan gençlik, bir sınıf teşkil etmiyor gerekçesiyle küçümsenmiştir».

7 — «Teorik planda kesin ve gerçekçi görüşlerden yoksun olarak yola çıkışın başka bir sonucu, başlangıçta çok sert formüllerle ortaya atılan görüşlerin, özellikle parlamentoya gidildikten sonra, hızla yumuşama eğilimi göstermesi olmuştur. Bütçede karma ekonominin geçici niteliğini savunan TİP, radyola karma ekonomiyi daimi bir sistem olarak tanıyanmış intibani veren konuşmalar yapmıştır. Enosis politikasının hatâlı bir değerlendirilmesiyle ilk önce «Rumlar kur tuluş savaşını vermekteler. Bizim ise Kıbrıs dâvamız yoktur» biçiminde ele alınan ve sonradan antiemperyalist cidi ve gerçekçi bir temele oturtulan Kıbrıs tezi, Meclis müzakerelerinde Çağlayangil'in teşekkürlerini kazanacak ölçüde, tutarsız ve tanımlanmaz bir hale getirilmiştir. TİP'in bütün davranışlarında bu tâvizkâr gidışın dikkat çekici belirtileri görülmektedir».

8 — «TİP, bir yandan antiemperyalist mücadeleyi 1 No.lu mesele sayarken, öte yandan klasik bir proleter burjuva mücadelesinin sloganlarını ön plâna çıkararak güçleri dağıtmakta ve zayıflatmaktadır. Başka bir deyişle, TİP, aynı anda iki meydan muharebesini vermekte, üstelik, ikinci muharebe yüzünden, ilk muharebeye hazır güçlerin azalmasına ve amaçların dağılmasına yol açmaktadır. Çok güçlü ve bilicil kitlelerin bulunduğu ülkelerde iki muharebenin birlikte yürütülmesi mümkündür. Türkiye'de durum böyle olmadığına göre, emperyalizme ve işbirlikçilere karşı millete mücadeleye kesin öncelik tanımak ve onu proleter - burjuva mücadelesinden dik katle ayırmak (...) hayâtî bir meseledir. Bu konuda teorik vuzuhsuzluk zararlı olacaktır».

Doğan Avcıoğlu'nun, metod ve teori konusundaki düşünceleri ve iddiaları harfi hüsnice bunlar. Öyleyse şimdiki tartışmaya başlayabiliriz.

REKLAMINIZI GAZETE VE DERGİLERLE DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi, No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telgraf adresi : BASINKURUMU

(Basın : 17733)

1

BATI AKTARMACILIĞI

«Devrimci proletaryanın ideolojisi olarak Marksizmin tarihsel önemi, burjuva çağının büyük fevhlilerini bir yana atmak şöyle dursun, insan düşünce ve kültürünün iki bin yıldan fazla bir sürede kazandığı ne kadar değer varsa hepsini hazmetmiş ve yeniden düşünmüş olmasıdır».

Türkiye'de sosyalist düşünce de, kapitalist düşünce gibi, bir Batı aktarmacılığının öteye gidememesine dair sözler, gerçeklerden pek de uzak değil. Ama, iyice açıklığa kavuşturulmazsa, Batının insan düşünce ve kültürüne büyük ve belirleyici katkıları nı inkâr izlenimini uyandırabilir. Şüphesiz ki yazar, bilimsiz, bilgisiz, üstünkörü, yarımıyamalak, bölükpörçük aktarmaları, üstelik bunlarla yetinilmesini kastedmektedir. Yoksa, ne sosyalist düşünceden ne de metod ve teoriden sözazmazdı.

Herkesçe çok iyi bilindiği gibi, sosyalizmin bilimsel metod ve teorisini keşfeden Batılı iki aydındır. Yüzyılımızın koşullarına uygulayarak geliştiren de Batılıdır. Tarihsel inisiyatif artık Doğuya geçmiş olmakla birlikte, kapitalist Batı ülkelerinin bir kısmı bilgili ve ahlâklı aydınları da insanlığa verebileceklerinin tümünü tüketmiş değillerdir. Doğunun meselelerine bile yer yer ışık tuttukları oluyor. Doğulu sosyalistler, bu gerçekleri inkâr etmek şöyle dursun, düşünce ve aksiyon güçlerini bilimsel metod ve teoriden aldıklarını her fırsatta belirtmektedirler.

Bizim, metod ve teori açısından büyük eksikliğimiz, çoğu sosyalizm aşamasına geçmiş bir kısım Doğu ülkelerinin bu alanda da başarabildiğini yeterince başaramamış olmamız. Bilimsel metod ve teorisinin burjuva kaynaklarını bile, eksiksiz ve yanlışsız, dilimize çevirerek Türk düşüncesine aktarabilmiş değiliz. Hasan Ali Yücel döneminin klâsikler çevirileri olmasaydı, temeli ülkemizde olan eski Yunan'a bile, eskiden olduğu gibi, Arap ülkelerinden dolanarak yaklaşılmaya bugün de devam edecektik. Maddi imkânlarını bulup dil öğrenerek Batı eserlerini izleyebilen bir tutam küçük burjuva mutlu aydınların çabalarının da yarımıyamalak Batı aktarmacılığının öteye gidemediği meydandadır. Sebepsiz övünmekte ya da boş yere yakınmaktansa bu gerçeği kabul edip nedenlerini araştırmak, kişisel kusurları aşmanın yollarını açmak en doğrusudur. Oskar Lange:

«Öteki birçok bilimlerde, özellikle sosyal bilimlerin öteki dallarında olduğu gibi ekonomi politikte de temelli görüş ve yönelim ayrılıklarının ısrarla sürüp gitmesi, bizi, bilimsel bilginin kendine özgü diyalektiği dışında, araya başka etkenlerin de girdiğini farzetmeye meydan münferit olaylarla orlettirir. Daha sıkı bir tahlil bu varsayımı doğrulamaktadır. İster tabiatı, ister sosyal gerçekleri incelesin, her bilim tarihsel olarak belirlenmiş koşullar içinde gelişir. Bilimsel araştırmaların sonucu, ister toplumun üretim güçlerinin gelişmesine, ister insanlar arasındaki sosyal ilişkilerin aldığı biçimlere değgin olsun, her zaman pratik bir anlam taşır. Bu anlam bazan dolaylıdır ve her zaman ilk bakışta görünmez, ama her zaman mevcuttur. Bundan ötürüdür ki, bilimsel a-

raştırmanın süreci ve sonuçları, yalnızca bilimsel bilginin kendi diyalektiğine değil, bilimin pratiğe uygulandığı sosyal koşulların ve sonuçlarının sosyal anlamının da etkisi altındadır»

diyor. Türkiye'de sosyalist düşüncenin, son zamanlara değin Batı aktarmacılığından öteye gidememesinin başlıca nedeni budur. Tanzimattan sonra, sosyal bilimleri, özellikle klâsik burjuva ekonomi politikasını Türkiye'ye yerleştirme çabalarının yine Batı aktarmacılığından öteye gidememesinin nedeni de açıkça budur. Oskar Lange, bu konu da Kapital'in Almanca ilk baskısına Marx'ın yazdığı ön sözde dayanıyor. Aşağıdaki metin bizim için de çok önemli olsa gerek:

«Almanya'da ekonomi politik bu ana değin (1875, M.S.) yabancı bir bilim olarak kaldı. Kendine özgü tarihsel koşullar (...) bizde uzun zaman kapitalist üretimin gelişmesini, giderek, modern toplumun, burjuva toplumunun gelişmesini önledi. Bundan ötürü de, ekonomi politik toprağımızın bir ürünü olmadı. Bir ithal malı gibi bize İngiltere'den ve Fransa'dan geliyor. Profesörlerimiz öğrenci durumunda kaldılar (...) 1848 den beri kapitalist üretim Almanya'da gittikçe kök saldı ve hayalperest sosyal ülkesini yapıcılar ülkesi haline dönüştürdü. Ekonomistlerimize gelince, onların gerçekten şans yok. Ekonomi politikte ard düşüncesiz işleyebilecekleri bir sırada bunun gerektirdiği sosyal ortamdan yoksundular. Buna karşılık, bu ortam belirince, burjuva ufkunu aşmasa bile tarafsız inceleme imkânını veren koşullar bile artık ortadan kalkmış bulunuyor. Gerçekten de, ekonomi politik sınıf mücadelesinin için için oluştuğu yataya çıktığı şartlarda da münferit olaylarla orburjuva kaldığı sürece, yani kapitalist düzeni tarihsel gelişmenin geçici bir evresi olarak değil, mutlak ve kesin biçimi olarak gördüğü sürece bir bilim halinde kalabilir.

Klâsik burjuva ekonomi politikinin bir bilim olarak geçerli olabileceği bir sırada Türkiye'de buna imkân veren bir ortam yoktu. Böyle bir ortam belirir gibi olduğu sırada da, sınıf ilişkileri için için de olsa başlamış bulunuyordu. Sosyalist düşünceye gelince; Almanya'nın karşısına çıkmayan bir mesele bizim karşımıza çıktı. Her şeyden önce, bilimsel sosyalizmin temel eserlerini dilimize çevirerek Türk düşüncesine maletmeye çalışmak durumunda kaldık. Türk sosyalistlerinin en önemli meselelerinden birinin çeviri meselesi olması bundan ötürüdür. Son yılların çeviri yayınlarını gerçekleştiren bilinçli yayımcılar bu konuda ellerinden geleni yapmışlardır, yapıyorlar. Ne var ki, bunda da, dağınıklıkta henüz kurtulabilmiş değiliz. Bir araya gelerek rasyonel bir yayın programı bile hazırlayamadık. Başlıca terimlerin karşılıklarında bile daha anlaşmış değiliz. Kimimiz «arlık», kimimiz «arlık», hattâ «zait», kimimiz «üretim», kimimiz «üretici», hattâ «istihsal», «müshasil» diyerek okurların zihinlerini boş yere karıştırmaya hâlâ devam ediyoruz. Bunca mesele arasında bunun çözümünü de elbet partiden istenemez. Bu işi, örneğin, Sosyalist Kültür Derneği başarabilirdi. Buna bile önyak olamamıştır.

2

TOPLUM YAPIMIZIN AYDINLATILMASINDA METOD

«Marx ve ben (diyor Engels), Alman idealist felsefesinden bilinçli diyalektiği alıp -maddeci tabiat ve toplum görüşümüzden geçirerek- kurtaran, şüphe yok ki hemen hemen tek başımıza biz olduk (...) Dünyanın, tamamlanmış nesnel karmaşığı olarak görülmemesi (...) süreçler karmaşığı olarak alınması gerektiğine dair büyük temel düşünce, Hegel'den beri herkesin bilincine öylesine derinliğine işlemiştir ki, artık hemen hemen hiçbir itiraz ugramıyor. Ama bunun sözle tasdik etmek başka, gerçeğe ayrıntıyla uygulamak, araştırma konusu her alana uygulamak başka şeydir»

Doğan Avcioğlu'nun ikinci iddiası da yerinde tabii. Metod ve teorisinin kendisi gelmeden uygulanması zaten söz konusu olamazdı. Üstelik yanlış anlamalar da metod ve teoriyi Türkiye gerçeklerine doğru dürüst uygulama yollarına engeller dikiyordu.

Marx'a göre diyalektik, «dış dünyanın olduğu gibi insan düşüncesinin de genel hareket kanunlarının bilimidir». Roger Garaudy'nin tanımlamasıyla «diyalektik, oluş ve bunun itici gücü olan ilişkileri rasyonel düşünceyle bütünleştirmeye imkân veren araştırma metodudur». Diyalektik maddecilik, insanın düşünce ve aksiyonuyla aktif bir rol oynadığı, yani yalnızca yorumlamakla kalmayıp değiştirdiği dış dünyanın önceliğini idrâk etmiştir. İnsanların varlıklarını belirleyen düşünceleri değil, tersine düşüncelerini belirleyen sosyal varlıklarıdır. Türk sosyalistlerinin dış dünyası, her şeyden önce Türkiye'dir. Öyleyse ekonomi politikte ve sosyolojinin çeşitli araştırma metodları genişliğinde metodu da teoriyi (daha doğrusu teorileri) de Türkiye gerçeklerine uygulamadıkça hiçbir şey yapamayız. Ama biz, metodu bir yana bırakıp, Batı için geçerli bir takım teorik modelleri, gözü kapalı, Türkiye'ye yerleştirmekteyiz. Asya-tipi üretim tarzı gibi Türkiye gerçeklerinin araştırılmasında çok verimli olabilecek bir varsayımı da kendi tarihimizle iyice gerçekleştirecek, dış dünyamızla karşılaştırarak değil, zihnimizde uygulamaya kalktık.

Oysa, son yıllarda toplanan verilerden de yararlanarak, emperyalist dünyanın kapitalist kanunlarının aksiyonuna tâbi ülkemizi, ana çizgi lerıyla olsun tahlil ve teşhise imkân vardır.

3

KOLAY AMA YANLIŞ TEŞHİS

«Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısı, derebeylik kalıntısı ilişkiler üzerine aşılansız bağımlı bir ticaret kapitalizmi olarak tanımlanır»

Avcioğlu'nun üçüncü iddiasına karşı da pek bir şey söylenemez. Ne var ki, Avcioğlu dahil, birçok aydın uzun süre böylesi teşhislerle yetinmiştir. Bu mesele üzerinde etraflıca durmayı sonraki yazılarımıza bırakıyoruz.

Ama şimdiden belirtmek gerekir ki, aydınları böylesi teşhislerle götüren, Türkiye'de aksiyonda bulunan ekonomik ve sosyal kanunlara değil, dış görünüşlere bakmaları olmuştur. Emperyalizmin belirleyici kapitalist kanunlarını gözününe almamaları, Türkiye'nin oluşumunun içsel di-

yaletliğine nüfuz edememesi bundandır.

4

İŞÇİ SINIFININ ÖNCÜLÜĞÜ

«İşçi sınıfının kurtuluşu bizzat işçi sınıfının eseri olmalıdır»

Doğan Avcioğlu'dan ayrıldığimiz nokta «işçi sınıfının öncülüğü» meselesi konusunda yaptığımız tartışmaların kısır olduğu iddiası. Tersine bu tartışmalar, Türk sosyalizmini oportünizmlerin en koyusuna sürükleyebilecek bir anlayışın yerleşip gelişmesine engel olmuştur.

Hemen belirtmek gerekir ki, Avcioğlu, yazısında işçi sınıfının tarihsel ödevini inkâr etmiş değildir. Hattâ, «Öncü, sınıf değil, işçi sınıfının öncüsü olan partidir» demekle, hareketi yine işçi sınıfına bağlamıştır. Ne var ki -yazısının kısıtlılarından olacak- bir noktayı açıklayalım derken, çok önemli bir gerçeğin gölgede kalmasına yol açmıştır. Birey olarak (fert olarak) işçi olmak ya da köylü olmak, sosyalist bir partide kimseye elbette ki bir imtiyaz sağlamaz. Tek ölçü tabiidir ki üyenin sosyalistliği. Ama, partimizde, işçidir diye, köylüdür diye kimseye imtiyaz verilmiş değildir. Parti organlarında görev alacakların yarısının işçi olması kuralı, işçi sınıfının tarihsel görevinin yanlış teshisinden değil, Türk işçilerinin politikada aktif rol olarak yetişmelerini sağlamak amacıyla konulmuştur. Ne var ki, işçi sınıfının genişliği ne alınmaması, uygulamalarda büyük güçlükler çıkaran biçimsel tanımlamalara gidilmesi, bu doğru amacın hemen hemen tam tersi sonuçlar doğurmuştur. Bu sonuçlardan en önemlisi de işçilerle aydınlar arasında gereksiz bir ayrışıklık meydana gelmesidir.

İşçi sınıfının tarihsel ödevine tam değeri vermemek, Avcioğlu'nun tenkid ettiği yöneticilerde de görülen oldukça yaygın bir eğilimdir. Oy kaygısının bu eğilimi daha da belirgin hale getirdiği son günlerdeki davranışlarda açıkça görülüyor. Bu eğilim güçsüzlük kadar, sabırsızlıktan da doğuyor. Kendi görevlerini yerine getirmeyenler kusuru işi sınıfımızda arıyorlar. Ölçü elbette ki üyenin sosyalistliğinde. Ama sosyalistliğin ölçüsü ne? Bir işçi, sınıfına ihanet etmiyorsa, sınıf işçi olduğundan dolayı

bir bakıma imtiyazlıdır: işçi sınıfındandır. Bizler gibi küçük burjuva aydınları için ise, yalnızca ihanet etmemek de yetmez. Olsa olsa, zararsız bir küçük burjuva aydını olarak kalırız.

AYDINLAR

«Nasıl ki bir zamanlar soylulardan bir kısmı burjuvazi saflarına geçtiyse, günümüzde de burjuvazinin bir kısmı, özelikle burjuva ideolojilerinden tarihsel hareketin tümünün teorik idrâkine kadar yükselmiş kısmı proletarya saflarına geçiyor»

Pek çok işaret edildiği gibi, sınıf ve tabakalar açısından, Marx bir küçük burjuva, Engels büyük, burjuva idi. İdrâklarıyla de, ahlâklarıyla de çağdaş sosyalizmin kurucuları olmuşlardır. Aydınların sosyalistliği bu iki şarta bağlıdır.

«İşçilerde sosyalist bilince (...) onlara ancak dışardan gelebilir. Bütün ülkelerin tarihi bize gösteriyor ki, işçi sınıfı, sırf kendi gücüyle, ancak tre dnyoncu bilince ulaşabilir, yani patronlarla mücadele etmek ve hükümeti işçi çıkarlarına uygun kanunlar çıkarmaya zorlamak için sendikalarda birleşmek gerektiği kanısına varabilir. Sosyalist doktrin, aydınlar, egemen sınıfların öğrenim görmüş temsilcileri tarafından işlenip kurulmuş olan, ekonomik, tarihsel ve felsefi teorilerden doğmuştur. Çağdaş bilimsel sosyalizmin kurucuları Marx ve Engels de, sosyal durumları bakımından, birer burjuva aydınıydılar»

Aydınların sosyalist hareketlerdeki rolü elbet de küçümsenemez. Ama, işçi sınıfı var oldu mu sosyalist aydın mutlaka çıkar. İşçi sınıfının varlığı sosyalist aydınların varlığına değil, sosyalist aydınların varlığı işçi sınıfının varlığına bağlıdır. «Belirli bir dönemde devrimci düşüncelerin varlığı da, devrimci bir sınıfın önceden varolduğuna delâlet eder». Sosyalist aydın için «mele su ya da bu işçinin, hatâ bütün işçi sınıfının belirli bir anda kendine amaç olarak neyi seçtiğini bilmekte değil, işçi sınıfının ne olduğunu ve varlığının tarihsel olarak neyi yapmasını gerektirdiğini bilmektir». GELECEK YAZI : «ELİ NASIRLILAR»

ŞİDDETLİ

BAS

AGRILARINA KARŞI

GRİPİN

Gasaru ile kullanılır!

GRİPİN

GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

ŞEMDİNLİ RÖPORTAJI: 7

ŞEMDİNLİ'NİN DIŞ KOMŞULARI:

Molla Mustafa Berzani Başarabilecek mi?

Yazı ve Fotoğraf:

Muzaffer Erdost

BİR

MOLLA MUSTAFA RUSYAYA SİGİNİYOR

Sekiz yüz silahlı vardı.

«Molla Mustafa, adamları ile Bedav'dan Bay'a geldiler» diye anlatmaya devam ediyor Fettah Töre. «Önce köyü çevirdiler. Molla Mustafaya camide yer hazırladılar, camiye yerleşti. Caminin çevresinde tertibat aldılar. Perişan bir halleri vardı. Geldikleri geceden sonra bir gece daha yattılar. Bütün kadınlar ekmeğe pişirdiler, yemek pişirdiler. İki günlük kumanya hazırladılar kendilerine. Klavuz alarak yola çıktılar.»

«Sekiz yüz kişi vardı. Yalnız Molla Mustafanın altında katır vardı. Öbürleri yayaydı. Piyade tüfekleri vardı. Bir iki tane de dürbün. İspriz sıradıklarını takibederek İran'a doğru gittiler.»

Övülen bir isim: Şeyh Reşit

Molla Mustafa yenilmiş, İran sınırına yaklaşırken Kral Faysal II (veya naibi Aptullah) Revandız'a geliyor. Molla Mustafaya karşı adamları ile çarpışan Şeyh Reşit'e ve damadı Mahmut beye madalya takıyor. Halkın önünde övüyor onları (1)

rusyada geçen günler

İran'a giren Molla Mustafa kendisine bağlı aşiretlerin gizli desteği ile Rus sınırına getirilmişti. Molla Mustafa sekiz yüz silahlı ile Rusyaya sığınmıştı artık.

Rusyada okuyup yazmayı, Türkçeyi öğretiyorlar (Rusyaya gitmiş olan Barzanlar Türkçe biliyor). Molla Mustafa eski maresal üniformasını veriyorlar. Bir yıl askerî eğitim ve gerilla öğretiminden sonra, hepsini Rusya içine dağıtıyorlar. Çeşitli iş yerlerine gönderiliyor ve oralarda çalıştırılıyorlar. Bir çiftlikte, biri dokuma fabrikasında, biri hastanede, biri mandrada.. Yıllar birbirlerinden habersiz geçiyor. Yeni hayata alışmak güç oluyor, fakat çaresiz alışıyorlar. Bazıları evleniyor, işçi ile, hemşire ile, öğretmen ile. Çocukları oluyor onlardan.

Rusya Barzanlara bir vitrin oluyor. Bir hayat şekli, bir çalışma düzeni sunuyor. Rusya onları içten içe, kadını ile çalışması ile kavrayarak kendi bünyesine yaklaşıyor.

İrak'ta ihtilâl ve barzanların dönüşü

15 Temmuz 1958. Abdülkerim Kasım'ın başardığı hükümet darbesi, kanlı bir ihtilâl manzarası almıştır. Ajanslar, Faysal'a bağlı aşiretlerin Bağdat'a doğru yürüdüklerini yazıyor. Askerî hareket tamamlanmış görünmekle birlikte Irak'ın bünyesinde bir kaynaşma var. Darbeyi yapanlar, ihtilâli kanalizasyon ve onu kurtarmak endişesindedirler. Kasım, Kürt aşiretlerine karşı, Rusyaya kaçmış bulunan Molla Mustafa Barzani ve adamlarını Irak'a davet ediyor. Molla Mustafa ve aşiretin ileri gelenleri, Rus Mig uçakları, öbürleri Rus gemileri ile Bağdat'a getiriliyor. Böylece Kürtlerin karşı ihtilâle katılmaları endişesine, Molla Mustafa denge ödevini görüyor. Molla Mustafa, Rusyaya giderken hapsedilmiş olan kardeşi Şeyh Ahmet hapisten çıkarılıyor. Kasım, Şeyh Ahmet Barzana geliyor, kendi köyünde oturuyor. Bir rivayete göre Molla Mustafaya 500 dinar maaş bağlanıyor ve Nuri Sait'in köşkünde oturuyor. Kürtlerin temsilcisi olarak meclise alınıyor. Öbür Barzanlar Bağdat'a, Musul'a, Süleymaniye ve Kerkük'e yerleştiriliyor ve kendilerine çeşitli maaş bağlanıyor. Bu tarihlerde meydana gelen Süleymaniye ve Kerkük'teki Türk katliamını, Kasım bu Barzanlara yaptırıyor (bu hususu ihtiyatla yazıyorum.)

İKİ

MOLLA MUSTAFANIN DEVAM EDEN İSYANI

rusyaya gittin, domuz eti yedin Irak'ta ihtilâl durulduktan sonra,

Molla Mustafa isteklerini yenilemeğe başlıyor. Kürtlerin parlamentoda, ordu da ve devlet işlerinde üçte bir oranında temsil edilmesini, yatırımların üçte bir oranında Kuzey dağlık bölgeye yapılmasını istiyor; veya iç işlerinde muhtar bir Kürt eyaleti. Bu teklifleri parlamentoda sert tartışmalara sebep oluyor. Halk bu tartışmayı şöyle anlatıyor: «Savunma bakanı mecliste Molla Mustafaya «Rusyaya gittin, domuz eti yedin, köpek eti yedin. Şimdi iyiliğimize kötülük ediyorsun» Molla Mustafa sandalyesini Bakan'a savuruyor. Üyeler birbirine giriyor. Molla Mustafayı dışarı atıyorlar. O da Bağdat'da durmuyor. Barzan'a geliyor, kendi köyünde oturuyor..»

aile kavgasından karakol basmaya

Molla Mustafanın üçüncü karısı Zebanlı Mahmut ağanın kızıydı. Mahmut Ağanın oğlu Zübeyir, bir gün kız kardeşine: «Bir namusuna sahip çıkmadı» diyor Molla Mustafadan ötürü. «Seni bıraktı gitti. Şimdi döndü, geldi. Seni isterse vermiyeceğiz..»

Bu sözü Molla Mustafaya ulaştırıyorlar. Molla Mustafa, kayın babasından karısını göndermesini istiyor. Mahmut Ağa da göndermiyor. Bunun üzerine Molla Mustafa, Mahmut Ağanın kardeşini ve onbeş adamını avda pusuya düşürüp öldürüyor. Mahmut Ağanın oğlu Zübeyir de geliyor, iki Barzan köyünü basıyor, evleri yakıyor, dokuz kişiyi öldürüyor.

Kürtler birbirini öldürürken, hükümet kuvvetleri olaylara el koymak, durdurmak istiyor. Molla Mustafa, kendisine karışan jandarmalara kuvvetiyle karşı koyuyor, Barzan aşiret bölgesi içinde bulunan Mergesor, Akre, Diana ilçeleri ile Sidekan, Şirvan bucaklarını, Ziti ve Herguş karakollarını basıyor. Hükümet makamlarını ve binalarını alıyor. Askerî birlik ve karakollardan topladığı silah, telsiz, cephaneye ve yiyeceği alıyor, Abdülkerim Kasıma haber gönderiyor: Muhtar Eyalet isteğini yeniliyor. Kasım Barzanı oyuyor, Irak uçakları beyanname atarak, bütün Kürt aşiret reislerini Bağdat toplantıya çağırıyor. Molla Mustafa gitmiyor, ama temsilcisini göndermeyi ihmal etmiyor.

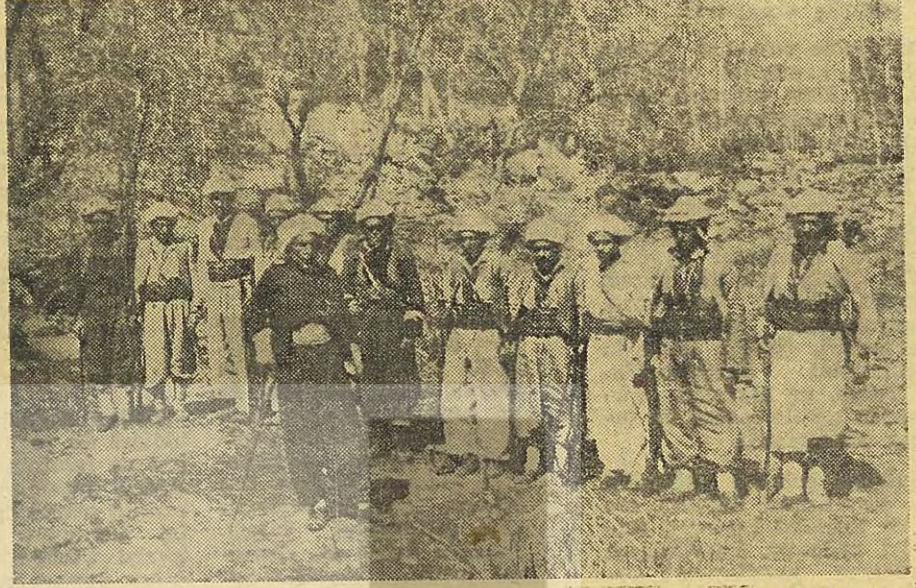
gerki aşireti türkiyeye sığınıyor

Kasım Barzana karşı, kürt aşiretlerinin tarafsızlığını nisbeten temin etti. Molla Mustafanın kayın babası Mahmut ağaya cephaneye verdi, destekledi. Molla Mustafa bu kere tam harekete geçti. Molla Mustafa hem kürt aşiretlerine, hem Irak kuvvetlerine vuruyor, bu arada Hizbi Şuî'de (Irak komünist partisi) Bağdat, Musul, Süleymaniye, Kerkük, Erbil gibi yerlerde sabotajlar, karışıklıklar çıkarıyordu.

Barzanlar, Zeban ilçesini almak için Gerki'yi geçmek zorundaydı. Gerki aşireti direndi. Gerki aşiretini dağıttı. Aşiret Begininiden geçerek (Şemdinli) Türkiye'ye sığındı. İşte türlü tahminlere sebep olan 1960 sonbaharında Türkiye'ye ilticalar böyle başladı. Molla Mustafa daha doğuya giderek, bin silahlı ile Şeyh Reşit'in köyü Lolan'ı bastı. Şeyh Reşit, Mezar gediğini geçerek (Türk — Irak — İran sınırının birleştiği nokta) Türkiye'ye sığındı.

İran şeyh reşit'e silah veriyor

Barzan, Bradost aşiretini de Irak'dan çıkarınca, Şemdinli'nin Irak'ta komşusu Barzan oldu. Ayrıca, bu dağlık bölgede İran—Irak sınırında da Barzan İrana komşu oldu. Molla Mustafanın daha önce, Irak'ta kurulan Kürt Devletinin askeri şefi olması, İranı kuşkulandırdı. Şeyh Reşit bu tarihte İrana Zive sınır karakoluna gidiyor (Seyit Abdullahın oturduğu yere). Şeyh Reşit orada bir ay kaldı. Rizaiyede General Vera Hıram ile görüştüğü söyleniyor. İran kendisine silah verdi, yiyecek verdi. Şeyh Reşit adamlarını orada topladı ve İran sınırından girerek Lolan'a gitti.

(Herki Köyü)

Bir manga Barzan askeri. Sol başta duran, Herguş Çavuşu Molla Sait. Önde, siyah elbiseli, bölgenin hocası. Bir tarla dâvasını halletmek üzere Herki'ye geldikleri sırada.

Barzan'ı Lolan'dan çıkardı. Kanyeraş'a kadar gitti. Fakat Barzaniler Sidekan, Şirvan, Ziti, Mergesor muntikalarını tutuyordu. Şeyh, ilerliyemedi.

kasım, şeyh reşit ile anlaşıyor

Bu nakşibendi şeyhinin düşmanı Molla Mustafa, Kasım'ın da düşmanı olmuştu. Kasım, askeri ile bastırılmaya bu ayaklanmayı, gene şeyh Reşit'in milisleriyle, yani kürtlerle bastırılmaya yolunu seçti. Irak hükümetinin jandarma erine verdiği aylık 14 dinarı (420 TL.) Şeyh Reşit'in milislerine de vermek üzere, onunla anlaştı. Şeyh Reşit her milisi için 14 dinar alıyor, bunun 10 dinarını milisine veriyor, 4 dinarını kendi masrafı olarak kesiyor. Böylece Şeyh Reşit, aşiretinden ve müridlerinden önemli sayıda milis topladı. Şemdinli köylerindeki nakşibendilerden Şeyh Reşide paralı milis olarak katılanlar oldu. Milisler, Irak uçağının desteği ile Barzana karşı çarpışmaya başladı. Uçaklar havadan makinalı tüfeğe ateş ediyor, bomba atıyor, ormanlar içine varillerle petrol atıyor, ormanlar birlikte, Barzanları yakıyor, milisler ilerliyor, arkadan asker geliyor alınan yer tutuyor.

Barzan Yukarı Müzürü bölgesine sıkıştırılmışken, Irakta Abdüsselâm Arif, kanlı bir ihtilâl ile iktidarı ele geçiriyor.

Absüsselâm Arif, Bağdattaki kaynaşmaların etkisinden kurtulamadı ve Barzan aşireti ile de ancak diplomatik kanaldan ilgilendi. Molla Mustafanın artık değişmez şartları vardır. Bu şartlara da Abdüsselâm Arif yanaşamazdı. Diplomatik ilgililerle ancak Barzanı oyalamak ve zaman kazanmak istiyordu. Oysa Barzan'ın takaç kalmamıştı, açtı, perişandı. Molla Mustafa için bu bir fırsat oldu.

İrak ordusu ve molla mustafa

1963 — 1964 kışında Molla Mustafa, politikasında bir değişiklik yaptı. Irak Kuzey Dağlık Bölgesi yerine, Barzan Aşiret Bölgesini hedefe aldı. Zaten egemen olduğu Barzan aşiret bölgesinin yönetimini ele alıyordu. Şubat 1964'ten sonra yaptığı müteakenden sonra da, Barzan aşiret bölgesine, Irak hükümet kuvvetlerinin ve memurlarının girip oturmasına izin vermedi.

Bugün Molla Mustafa hareketi bir karara bağlanmamış ve şekillenmemiştir. Irak hükümeti kendisini Bağdatta güçlü hissettiği andan itibaren, ilk yapacağı işlerden biri bu isyanı şiddetle bastırılmaya olacaktır. Acaba bu şiddetli uygulayacak homogen bir orduya sahip midir Irak? Tartışılan konulardan biri de budur. Çünkü Irak ordusunda son yılların politik bölünmeleri, uygulamada hissedilecek şekilde derinleşmiştir. Faysalçı Kasımcı, Arifçi, Baasçı, Nasırcı. Komünist, sosyalist, Muhafazakâr, Sağcı. Arap, Kürt, Türk. Ve hatta Müslüman, Hıristiyan.

ÜÇ

BARZAN AŞİRETİNE GENEL BAKIŞ

üç aşiret: şirvani, zeban, müzürü

Irak'ın kuzey dağlık bölgesinde Mergesor, Akre, Diana ilçeleri, Sidekan, Şirvan bucağı ile bunlara bağlı köylerde Barzan aşireti oturuyor. Aslında üç aşiret Barzan: Şirvani, Zeban, Müzürü. Molla Mustafa Şirvani aşiretinden. Fakat Barzan adı altında birleşen bu üç aşiretin reisidir.

Kasım zamanında isyan ettiği ve Kuzey dağlık bölgeyi ele geçirdiği zaman Barzan'ın on bin silahlısı var deniyordu. Bugün bir çok taraftarları onu terk etmiş olmakla birlikte, iki bin silahlı çıkarabileceği tahmin ediliyor. Eli silah tutan herkes şimdi asker değil. Mütareke içinde yaşadıklarından,, bir kısmı askerde, öbür kısmı köyünde çalışıyor. Molla Mustafa eli silah tutanları önce yanına çağırıyor, sonra durumlarına göre bunların bir kısmını köylerine çalışmaya gönderiyor.

Silahların özünü piyade tüfekleri teşkil ediyor. Piyade tüfekleri de çok çeşitli. Alman tipi piyade tüfeklerinden başka, İngiliz, Rus, Çekoslovak piyade tüfekleri de var. Tek tük de Türk yapısı piyade tüfeği görmek mümkün. Az sayıda hafif makinalı tüfeği, az sayıda 60 milimetrelik havanla atılan aydınlatma mermileri var. Ağır makinalı tüfeği, topu, uçağı ve benzeri silahları yok. Irak karakollarından ele geçirdiği telsizlerden bazılarını kullandığını söyleyenler var.

tahta saldırmalı asker

Tam teçhizatlı bir Barzan askerinin üzerinde gördüğüm silahlar şunlardı: Bir piyade tüfeği, üç kolon mermi, bir saldırma, bir dürbün, bir radyo. On kişilik bir mangada ise durum şöyleydi: Sekiz kişinin tüfeği ve üç kolon mermisi var. Altı tanesinde tabanca kılıfı vardı. Fakat dört tanesinin kılıfı içinde tabanca yoktu, bez parçası ve pamuk tüküydü. Üç kişide dürbün vardı. Dört kişide saldırma vardı. Saldırmalardan bir tanesini çekip baktım, tahtadan yapılmıştı. Manga, Herguş çavuşu emriyle sıraya girdi. Çavuş tüfeği sol eliyle, diğerleri sağ eliyle tutuyordu.

kılık: kırmızı poşi

Barzan ve taraftarları diğer aşiret erkekleri gibi şelşepik, poşi ve lâstik ayakkabı giyiyor. Barzan aşireti ve taraftarlarının, diğerlerinden ayrılan kılık farkı, poşileri. Barzanlar, başlarına kırmızı benekli poşi sarıyor. Öbürlerinin poşileri ise siyah benekli.

Savaşın sınıfın komutanı, genel kurmayı, aşiretin siyasi lideri Molla Mustafa'dır. Ağır kılıfın başkanı ise, kardeşi Şeyh Ahmet.

Şeyh Ahmet yiyecek, içecek, giye-

cek işleriyle uğraşiyor ve adalet işlerini yürütüyor. Yargıçları hocalardır ve Barzanda şeriat ilkeleri uygulanır. Geçen yaz kız kaçıran birinin burnunu kesmişlerdi.

Molla Mustafanın oğullarından Lokman ve Ubeydullah, komutanlık yapıyor, Şeyh Ahmetin oğlu Mehmet Halit gerç tesisleri idare ediyor.

Savaş sırasında taktik olarak, Rus gerilla taktiklerini uyguluyorlar. Kore de olduğu gibi, gündüzleri mağara ve ormanlara saklanıyor, geceleri savaşıyor, koyunlarını yayıyor ve çalışıyorlar.

hepimiz, müslümanız, kardeşiz
Yüz otuz beş yaşında Seyit İslâm Geylani, Barzanlar için:

«Dedeleri Molla Muhammed temiz adamdı, namaz kıldırıyor» diyor, «öbürleri eskiden böyledir, namaz kılmazlar, kâfirdirler onlar.»

Herki'ye gelmiştik. Irak sınırına. Silâhlı on Barzan vardı Irak tarafında. Başlarında Herguş çavuşu Molla Saif ve bir hoca vardı. Hoca bana:

«Bize dinsiz diyorlar, kâfir diyorlar domuz eti yiyor diyorlar» dedi. Bizim de dinimiz var, kitabımız var, hepimiz müslümanız, kardeşiz.»

Herguş çavuşu Molla Saif onun sözünü keserek devam ediyor:

«Bizim kötülüğümüzü isteyenler söylüyor bunları, hepimiz müslümanız, kardeşiz.»

hesmele ile başlayan demec
Barzan aşiretinin yezidi olduğunu yazanlara, veya kızılbaş olduğunu söyleyenlere rastlanır. Barzan aşireti müslümandır ve şafi mezhebindedir.

Abdüsselâm Arif ile mütareke yaptıkları günlerde, Bağdat Radyosu bizim dinlediğimiz Türkmençe yayınlarında Molla Mustafanın demeclerini okuyordu. Demeclerine «besmele» ve Kitab-ı Muaz zamadan (Kur'an-ı Kerim'den) bir ayet ile başlıyor ve bu ayetin anlamı içerisinde, kendisinin bütün müslümanlarla kardeşlik politikasını açıklıyordu.

Barzan aşiretinin yezidi olduğunu yazanlara, veya kızılbaş olduğunu söyleyenlere rastlanır. Barzan aşireti müslümandır ve şafi mezhebindedir.

Sarp dağlarda ve balkanlık bölgeler de yaşayan bu aşiretler üzerinde yeni dinlerin etkileri geç gelişmiş ve eski dinlerin kalıntıları uzun yıllar yaşamıştır. Barzanda öbür aşiretler gibi, müslümanlık bağnazlık kertesine gelmemiş ve hattâ toplumsal yaşayışı pek değiştirmemiştir. Örneğin Barzanda kadın çok serbesttir.

Barzan aşireti saka bırakmaz, hocaları da sakalsızdır. Belki, Barzan aşireti düşmanlarının uzun zaman Nehri Şeyhleri Şeyh Reşit gibi Nakşibendi tarikatının şeyhleri olması, Müslümanlığın bu aşiret üzerinde daha derin etkilerinin gelişmesine mâni olmuştur. Barzan içinde, Kadiri tarikatından üye olanlara rastlanır. Fakat Barzanlar, Nakşibendi tarikatının müridleri olan sofilere, genellikle düşmanları sayarlar.

DÖRT
ORTADOĞU'DA BİR TAHRIK
MERKEZİ: BARZAN

galip pozunda, fakat aşireti aç
Osmanlı İmparatorluğu zamanında devam eden çapulculuk ve şekavet olayları, bugün kendisine siyasî bir yön vermiştir. Çapulculuğun ve şekavetin temeli fakirlik, yoksulluktur. Dinimizin özü budur, fakat siyasî bir alana kanalı-

zedilmiştir. Barzan aşireti o yıllarda ne ise, bugün de öyledir. Halk yoksul ve açtır.

Şubat ayı başında (1964) Molla Mustafa, Renya'ya askerî yargıç Reşit Müslîh ile barış şartlarını görüşmeye gittiği zaman galip bir komutan pozundaydı. Teklif Irak hükümetinden geliyordu ama, Barzan aşireti açtı. Dört yıldır isyan halindeydi. Unu, çayı, şekeri, ve tuzu bitmişti. Molla Mustafa askerî yargıça öyle tekliflerde bulundu ki, yargıç bu tekliflerin kabul edilmesinin imkânsız olduğunu söylüyordu. Molla Mustafa Irak'ı iki noktaya zorluyor: Ya, Irak hükümet ve devletinde Kürtler üçte bir oranında güce sahip olacak, yüksek rütbeli subayların üçte biri Kürt olacak ve yatırımın üçte biri Kuzey Dağlık bölgeye yapılacak; ya da kuzey dağlık bölgede işçilerinde muhtar bir Kürt eyaleti kurulacak.

Acaba Molla Mustafa bu hareketini tek başına mı yürütüyor? Yoksa onun bildiği ve güvendiği bir şeyler mi vardır? Daha doğrusu Barzan üzerindeki dış etkilerin özü nedir, merkezleri neresidir.

bir harita çevresinde yorumlar
Bir yıl önce Hürriyet Gazetesi Daily Telegraph Gazetesinden aktardığı habere şu başlığı koymuştu: «Molla Barzani yeni bir Kürt devleti kurdu.» Habere ilişkin haritaya göre, Irak'ın kuzey dağlık bölgesi tamamen Berzani-lerin elindedir ve Berzani-ler doğuda İran'a, batıda Suriye'ye komşu oluyor, Türkiye ile Irak arasında Kürt devleti bulunuyor.

Tarihinin okuduğumuz Barzan aşiretinin durumu ile bu harita arasında büyük uyumsuzluklar vardır. Barzan, bugün Yukarı Müziri bölgesine kendi aşiretinin oturduğu bölgeye hâkimdir. Barzan aşireti ile, öbür aşiretler arasındaki, köklü düşmanlığın yerine bir dostluğun ve birliğin kurulması, ancak aşiret balgarının kopmasıyla mümkün olabilir ki, bu ihtimal bugün imkânsız denecek kerededir.

Bütün bunlara rağmen, Molla Mustafa'nın kuzey dağlık bölgede egemen olduğu düşünülse bile, bir devlet kurması şansı var mıdır? Doğudan İran, kuzeyden Türkiye, batıdan Suriye ve güneyden Irak ile çevrili olan bu bölge, doğal yolları ve arazi eğilimi, gereği, kaderini Irak'a bağlamıştır. Fakat, Irak'tan kopacaktır. Irak, kendisini bölüp parçalamak isteyen bu hareketi güneyden ablukaya aldığı zaman Barzan ne yapabilecektir? Bölge kendisini doyuracak buğdayı yetiştiremez, dağlıktır. Giyecek ihtiyacını karşılayacak dokuma tezgâhı ve teknikten yoksundur. Tuz yoktur, çay yoktur, şeker yoktur, gaz yoktur, Çivi yoktur, cam yoktur, lâstik yoktur. Hattâ testeresi, baltası, kazması yoktur. Bunları dışardan alması, karşılaması ne dereceye kadar mümkün olacaktır? Nereden yol bulacaktır, parayı nereden bulacaktır?

Kuzey komşusu Türkiye'nin Irakın iç işlerine hiçbir şekilde karışmadığı gibi, bu meselede tarafsız duracağı, Barzan'ı desteklemeyeceği de aşikârdır.

Barzan, doğuda İran'dan ne bekleyebilir? 1942 - 46 yılları arasında İran'da kurulmuş olan Kürt devleti ve

Molla Mustafa'nın oğlu Molla Lokman ve İran'dan Barzan'a katılan kürtlerin başkanı Ahmet Tefvik. (Fotoğraf Şemdinli'den temin edilmiştir).

özellikle Molla Mustafa, İran için zaman zaman endişe verici olmuştur. 1960 isyanında Bradost aşiret reisi Şeyh Reşit'i, Barzan'a karşı silâhla desteklemiştir. Fakat Irak, Nasır'ın etki alanına bütünü girdiği zaman, İran'ın Irak'a karşı Barzan'ı desteklemek ihtimali belirebilir.

Nitekim, İran ile Irak'ın arası son yıllarda açıldı ve İran'ın Molla Mustafa'yı destekleyeceği haberleri basında yer aldı. İran, Molla Mustafa'yı ancak Irak'ı zayıflatığı sürece desteklemeye devam edebilir, fakat bundan ileri gidemez. Çünkü Molla Mustafa'nın muhtar bir devlet kurması, İran'ın batısında (daha önce burada bir Kürt devleti kurulduğunu görmüştük) çok önemli komplikasyonlara sebep olabilecektir. Başka önemli bir nokta da, İran Şahı, Molla Mustafa'ya karşı Seyit Abdullah'ı ve Şeyh Reşit'i kullanmıştır ve Kürtler arasında dengeli bunlarla sağyabilmektedir. Bu kuvvetleri küstürmeden Barzan'a yardımı mümkün değildir. Hattâ Barzan'a yapacağı yardımın ikmalî bile mümkün değildir, çünkü Barzan Aşireti ile İran arasında Bradost Aşireti vardır, Bradost aşiretinin reisi ise Şeyh Reşit'tir.

Barzan'ın bugün ilgi kuracağı komşusu Suriye olabilir. Suriye'nin Barzan'a karşı nasıl davranacağı da, Suriye'nin Arap devletleri ve Barzan'ın Arap devletleri ile olan tutumuna bağlıdır.

Bugün adresine yazılacak bir mektubu götüreceğim, bir gazeteyi götüreceğim normal ulaştırma araçlarından yoksun olan Barzan, bütün bu güçlükleri yense bile, herşeyi ile dışarıya muhtaç bir kitlenin ihtiyaçlarını yalnız koyun satarak karşılayabilecek mi?

rusya ile ilgiler

Tarih içerisinde önce Kürtler ve şimdi de ileri bir uç olarak Barzan aşiret reisi Molla Mustafa, zaman zaman bazı devletlerin politikalarına aracı olarak desteklenmiş, fakat bu destekler sürekli olmamıştır. Çünkü İngiltere'nin de, Rusya'nın da Ortadoğu'daki politikaları kısa aralarla büyük değişikliklere uğramış ve dolayısıyla Kürtler üzerindeki bu eski iki tahrikçinin Kürt politikası değişmiştir.

İngiltere ile Barzan aşireti arasında yazılı da olsa zaman zaman bir bağ kurulduğunu görüyoruz. Fakat İngilizlerin tahrik için daha çok dinî liderleri seçmiş olması, Barzan ile İngiltere arasında çok zaman bir mesafe bırakmıştır. Hattâ Irak'dan çekilirken verdiği sözü tutmaması, hattâ Cemiyet-i Akvam'da Musul'u Irak'a verirken Kürtler için ileri sürülen şartları uygulamaması, Barzan'ın isyanına sebep oluyor (1930.)

Birinci Dünya Savaşı yıllarında (1941) Irak'ta, Almanya lehine Reşit Ali Geylani, hükümeti ele geçirmeye çalışırken, Barzan'ın isyan etmiş olması bizim bilgimiz dışında kalan tahrikleri akla getiriyor.

Molla Mustafa 1942'den sonra Ruslarla ilişkilerini pekiştiriyor. Sekiz yüz adamı ile Rusya'da on yıl kalmış olması aşiret ileri gelenlerinin Rusya ile sosyal, kültürel ve siyasî bağlarını kuvvetlendiriyor. Sovyetler kendi etkilerinde kurulacak bir Kürt devletinden neler umuyor? Türkiye'yi güneyden çevreleyen bir komünist kıskaç, Türkiye içlerine sızabilmek için ileri bir istasyon ve Ortadoğuya, Basra'ya uzanmak için

de ileri bir karakol kurmak hayali...

1960'da Kasım'a karşı isyan eden Molla Mustafa'ya bu kere Amerika'nın yardım ettiğine dair söylentiler çıktıysa da, buna dair kesin işaretler görülemedi.

arap birliği - israil çekilmesi

Molla Mustafa'nın durumu bugün Arap ülkelerini ilgilendiren önemli konulardan biri olmuştur. Nasır, Irak'ı Arap Birliğine bağlamak ve Basra körfezinde egemenlik kurmak istiyor. Şubat ayında (1964) Nasır'ın Bağdat'a gelmesi ve Nasır'ın teminatı ile, Molla Mustafa'yı mütarekeye razı etmesi bu politika'nın bir parçasıdır. Molla Mustafa Barzani'nin mütarekeden sonra, Nasır'a ve Arif'e gönderdiği ve Bağdat Radyosunda okunan demeci bu bakımdan dikkate değer:

«Memleketimize yaptığımız yiyecek ve giyecek yardımına teşekkür ederim. Emirdeki askerlerimle İsrail'e yapacağımız taarruza hazırım.»

Molla Mustafa, 1960'dan sonra Nasır ile İsrail arasındaki çekimden yararlanmak istemişti. Molla Mustafa'nın temsilcisi Talabani, Tel Aviv'den Kahire'ye gidiyordu. Fakat bu arada Barzanların elinde dolar vardı. Bu doların İsrail'den geldiği söyleniyordu. Ayrıca Suriye'de bulunan yahudi köylerini köprü yapılarak İsrail'in Barzan'a yardım ulaştırıldığı da söylentiler arasında. İsrail'in amacı, gelecekte Arap Birliğinin üyesi olması muhtemel Irak'ı iç işleriyle meşgul etmektir.

türkiye ile ortadoğu

Molla Mustafa'nın Türkiye'ye karşı tutumu çok saygılı ve çekingendir. Molla Mustafa, Türkiye'nin ötekisini üzerine çekmenin kendisi için iyi olmayacağını biliyor. Bu bakımdan Türkiye'ye ve Türklere karşı dostluğunu zaman zaman tazelemekte ve Türk sınırında herhangi bir olayın çıkmamasına dikkat etmektedir.

Türkiye'nin Irak'ın kuzey dağlık bölgesiyle ilgili, içişleri bakanlığının konularından dışarı çıkmamıştır. Türkiye, kendi sınırlarından içeriye filen ve fikren bu isyanın sızamamasına hassasiyetle takip ediyor. Sınırlarda Seyyar Jandarma birlikleri nöbet tutuyor, Milli Emniyet en uzak köyleri dinliyor. Meseleye Dışişleri Bakanlığının perspektifinden bakılıp bakılmadığını bilmiyoruz. Gerçekten Dışişleri Kadrosu Ortadoğu'daki gelişmeleri ihmal etmektedir.

GELECEK HAFTA
ŞEMDİNLİNİN SOSYAL VE EKONOMİK YAPISI

- 1 — Halk üzerinde aktüel dış etkiler
- 2 — Dış etkilerin çatışması
- 3 — Halk üzerinde aktüel iç etkiler ve çarşılar
- 4 — Dağ başında bir teknik ihtilâlci: Tekerlek yapan adam.

1) Şeyh Reşit, Şemdinli'nin güney komşusu Bradost aşireti reisidir. Beyzadedir, yani kendisinin Abbasi soyundan gelen bir Arap olduğunu iddia eder. Kürleşmiş Araptır.

Babası Mehmet Şerif Bey sağken, kendi adamları ile sağda solda adam öldürüyor, zoma basıyor, kan döküyor. Bir gece rüyasında Nehri Şeyh Seyit Tahay'ı gördü. Seyit Taha, elini onun omzuna koymuş, «Senin yaptıkların dinimize hiç yakışmıyor demis-ti, «Nasil olsa bir ölüm var. Dünya üzerinde kötülük etmekten, can yağıp, kan dökmekten geri dön. Öte dünyaya çalış. Uyan-dı, kalktı, namaz kıldı. Bir rivayete göre Nehri Şeyhlerinden tarikat almış olan Şeyh Kemal'den tarikat aldı. On yıl Şeyh Kemal'e hizmetten sonra Lolan köyüne gidiyor, orada yerleşiyor. Nakşibendi tarikatının şubasını açıyor.

Lolan, Türk — Irak — İran sınırlarının birleştiği Dalamper'den yirmi kilometre içeride bir Irak köyü. Erbil iline, Ravandiz ilçesine ve Sidekan bucağına bağlı. Şeyh Reşit'in tekke için Lolan'ı seçmesinin sebebi, üç sınıra da yakın olması, üç devletten gelecek ziyaretçilerin güçlükle karşılaşmamasıydı. Lolan, Nakşibendi tarikatının bölgedeki yeni merkezi olmuştu. Yirmi bine yakın müridi olduğu söyleniyor (bu rakam mübalâğalıdır). Her gün kadın erkek ziyaretçileri uzaktan gelir, kendisini ziyaret eder. Cuma günleri ziyaretçilerin sayısı yüzü geçer. Tarikat usullerini şeyh değil, şeyhin vekilleri verir. Tahminen 80 - 85 yaşında olan şeyh, cumadan cumaya konagından çıkar, o gün müridlerinin önünde namaz kılar.

Şeyh Reşit'in üç oğlu vardır. 45 yaşındaki büyük oğlu tarikat ile ilgilidir. Ortanca oğlu Hacı Mehmet ise askerî işleri yürütür. Aşiretin genelkurmaydır. En küçük oğlu ise evin iç işlerini yürütür.

2) Geçenlerde ilk Millî Birlik Komitesi üyelerinden ve o zamanın Başbakanlık Müsteşarı olan Alpaslan Türkeş'in, Amerika'nın Kürtçeyi tetkik maksadı ile Güney-Doğu illerimize gitmek için izin istemelerini söylemesi, bizi düşündürmüştü. Bir Türk araştırmacısından bile güne kadar gizlenen bu bölgele, Barış Gönüllülerini gönderebilmek için, daha önce turistlere kapalı bazı Güney-Doğu illeri turistlere açılmış ve Amerikalılar Barış Gönüllüsü, petrol arayıcısı olarak Barzan'a komşu köylere kadar sokulma imkânını elde etmişlerdir.

(Rubaruk Köyü)

Molla Mustafa'yı tenkil bahanesi ile, Irak uçaklarının Rubaruk Karakolumuza attıkları bombanın yeri.

«DİRENEN FAŞİZM»

Faşizm, İkinci Dünya Savaşı yenilgelerinden sonra da dünya yüzünden silinmedi. Faşist ve Nazi adları yargılandı, suçlandı, cezalandırıldı. Ama ne galipler, ne de yenilgeye uğrayanlar, faşizmi getiren nedenleri ortadan kaldırmaya yanaşmadılar. Faşizmi çağırın, iteliyen, örgütleyen, iktidara gelince de onu kullanan büyük güçler yerlerinde duruyorlar, önlerini yeni bir paravan, işlerine becerikli yeni örgütler kurma hazırlığı içinde bekliyorlardı. Bugün dünyanın her yerinde toplum gelişmelerinin engelleyici ve sömürücü düzenleri sürdürme amacıyla «direnen faşizm» in arınıp güçlenerek yaşama imkânları bulduklarını görüyoruz. Önceleri «kutsal ve üstün değerler» adına ortaya çıkıyor, büyüleyici, şıkırıcı, kanları ateşleyici sloganlarla kitleleri coşturuyorlar. Sonra bu değerlere karşı çıkan bir takım abartılmış düşmanların «yıkıcı ve yokedici gizli planlarını keşfedip ortaya dehşet saçıyorlar. Arkadan iyi hazırlanmış bir «kahramanlık edebiyatı» kampanyasını öne sürüyorlar. Duygulu coşkunkuluklar, iyi hazırlanmış «gösteri hareketleri» yle birlikte «vurucu güçler» in eğitilip örgütlenmesi başlıyor. Bunlara üniforma, bayrak ve flâmlar dağıtılıyor. Sonra da toplantılara, açık oturumlara sevk ediliyorlar. Büyük suçlamalar, kovalamalar, baskınlarla birlikte yürüyen hareket yavaş yavaş partileri ele geçirip uzlaşma yoluna götürürken, bir kısmını da ürkütüp felce uğrattırıyor. Bundan sonra iktidarın yolları açılıyor. Faşizmin son aşaması derin ve yaygın bir savaş psikozu yaratmak oluyor, büyük yıkıntılarla birlikte, suçlanıp yarılanacağı günlere kadar bütün dünyayı tehdit eden saldırılara girişen faşizm, yıkıldığı, başlıca öncülerinin yok oldukları yerde, budanmış, aşılınmış altı iyice gübrelenmiş eski gövdesinden yeni filizler fıkkırtarak yeşilleniyor yıkıldığı yerden kalkarak yeni öncüler, sloganlar, yeni kılıklara bürünerek canlanıyor. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku Doçenti sayın Dr. Çetin Özek, İzlem yayınevince son günlerde yayınlanan, kendi yolunun en büyük hacimli kitabında, «Direnen Faşizm» in yapısını sürekli evrimi içinde anlatırken gözler önünde bu manzara canlanıyor.

Yazarın bütün çabası ve amacı İkinci Dünya Savaşından sonra, «öldü, görüldü» sanılan Faşizmin «düşünce ve uygulama» larda yeniden canlanışını, yeni isimler, yeni kılıklar altında nasıl her yere sokulup yerleştiğini tasvir etmeğe çalışıyor. Aslında bu büyük eserin bugünlerde yayınlanan birinci cildi, faşizmi köklerine inerek belirlemesine, tasvirine, hangi perdeler altında ne yollarla geliştiğinin, velhasıl hangi şartlar ve ortamlarda yaşayıp serpiildiğinin belirlenmesine hasredilmiş. Bunun için de bu toplum hastalığının bütün boyutlarıyla evrimini yaşayıp, daha kolay anlaşılabilir ölçüler içinde kendini belli ettiği «İtalyan Faşizmi» ni araştırarak işe girişiyor. İtalyan faşizmini, tarih ve politik evrim içindeki yürüyüşünü, savaş sonu demokratik düzenindeki boşluklardan yararlanarak iktidara gelişini, sonra da azgınlaşarak saldırıya geçişini, en güçlü olduğu aşamalarda doktrinsizlikten, dengeli ve tutarlı bir eylem üzerinden yoksun oluşundan söz ederken, yazarın bütün endişeleri ve çabalarının bu konudaki bilgisizliğimizi gidermek, gelişen olaylar karşısında bizi, bilinçlenmeye doğru itelemek olduğu anlaşılıyor. Birinci elden İtalyan kaynaklarına geniş ölçüde dayanarak bilimsel olmakta titizlenirken, bir yandan da bu toplum hastalığının yaygınlığı karşısında korunacak ölçüde bilgili olmadığımızı da bize anlatıyor. Yazarın ne bilimi, ne de eğitsel değeri fedâ etme-

mek istediği açıkça görülüyor. Bu da eserini güvenilebilir bir duruma getiriyor. Bu konuda Batı dillerinde hayli eser çıktı. Ama Çetin Özek'in üstünlüğü başlıca iki noktada toplanıyor: Batılı eserlerde bile sık sık görülemeyecek bir ölçüde ana kaynaklara dayanma çabası, diğeri de bunu toplum yararına kullanma isteği.

Bu kitaptan anlaşılacak en önemli ve vurucu gerçek şu: Faşizmin yaşaması için bütün politika düzenleri uygun koşullar ve ortamların hazırlanmasıdır. Bu toplum hastalığının mikrobi hemen her ülkede, bütün iklim şartları içinde yaşayabilir. Günün birinde bütün boyutları ve saldırgan güçleriyle kendi diktatoryalarını getirmelerini bekleyerek, bir köşede ellerini uğuşturup tesbih çekerek, beli bükülmüş, zebün, kendine acındıracak tekerlemeler yuvarlayarak bekleyebilirler. Yenik faşist, ağını uygun bir boğaza atıp uygun havalara gözlüyorlar avcıdır. İkkel, barbar, sinsi, uygun fırsatlar gözcüsü olarak sabırlıdır. Faşizmi bütün belirli özellikleri, nitelikleri ve örgütleri ile değil, iktidara yönelirken, engellerin karşı güçler ve direnmelerin arasından nasıl sıyrılıp geçtiğini araştırmak teşhisi kolaylaştırıyor. En mäsüm, sevimli, mütevazı davranış ve eylemlerin, büyük patlamalar hâlinde gelecek faşist devrimleri nasıl hazırladığını anlamamız bilincine yöneliyor bu kitap. Faşizm, gelişme ve evrimle aşamasında ona katılmanın, göz yummanın, desteklemenin bir gün nelere mal olabileceğini anlatmak isterken, İtalyan denemesini uzun uzadıya otopsi masasına yatırıp çözümlüyor, safha safha büyük bir sabırla açık gösteriyor.

Faşizmin örgütlenmesinde, savaş sonu ekonomi zorlukları, zayıf demokrasilerin sürekli çöküşleri, liberal düzenin kendine karşı olan güçlerle pazarlığa girişme zaafı, işçi hareketlerini ve sosyalist akımı itelerken daima gözden uzak kalan kargaşalıkta iyice belirmeyen bir evrim yürütmektedir: Grevler ve işçi hareketleri başlayınca, bu soy ülkelerdeki zayıf kapital, gerekli tedbirler alacağına, büyük korkulara kapılıyor. Bu ülkelerde çok güçsüz başlayan sosyalist hareketler, faşizmin ekmeğine yağ sürüyor, kapitalisti de, güvenliğini faşistlerde aramağa iteliyor. Sosyalistler bütün acemiliklerine rağmen büyük bir birikimin öncüsü olduklarından güçlüydüler. Kapital bunu sezdiği için çok erkenden savunmaya, güvenlik tedbirleri almağa geçme gereğini duyuyor. Para ve her çeşit yardım, bir köşede fırsat bekleyen faşisti arayıp buluyor, sokağa çıkarıyor, örgütleyip vurucu güç hâline getiriyor. Bütün amaç grevleri ve sosyalist gelişmeleri sindirmek ve yıldırmaktır. Bunlar açık oturumlarda, toplantılarda kavgalar çıkarıyor, idman ediyor, güçleniyorlar. Grev kırıcılar, gösteri öncüler, baskıncılar artık her yerde kendilerini duyurur olmuşlardır. Bir yandan demokratik düzen devam ediyor, ama özgür düşünce ve sol gelişmeyi engellemeler seri hâlinde sürüp gidiyor. Çetin Özek, faşyodan partiye geçişin bütün basamaklarını teker teker kesiyor, tasvir ediyor, havaya kaldırıp göstererek anlatıyor. Otopsi masasında bir operatöre benziyor. Fal taşı gibi açılan gözlerimiz önünde büyük bir sabırla faşizmin yapısını, büyüyüp azgınlaşmasındaki yapı ve eylem değişikliklerini bir bir anlatıyor.

Hangi sloganlar faşistleri bir dinin müminleri gibi birbirlerine kenetler, fanatik ve saldırgan topluluklar hâline getirir? «Utopik amaçlarla ve sloganlarla iyice sarhoşlanmış» gençler yan yana getirilip yürütülünce kan dökücü, kinle yüklü birer buldozer oluyorlar. Eski günlerini özlemle anan emekli askerler bir köşeden uyanıp geliyor, birliklerin başına

geçiveriyorlar. Demokratik çekişmeler ve çelişmeler içinde moral yıkıntılara uğramış, bezginliğe düşmüş orta sınıflar, meskenetlerinden silkinip uyanıyorlar «yeni bir ruhla ve birlik duygusu» ile sokaklara dökülüyorlar. Faşizm sınıflar üstü, dengeli bir toplum ülküsü getiriyor. Mademki sosyalistlere saldırıyor, grevleri kırıyorlar, değerleri ve servetleri de savunuyorlar. Hep birlikte vatani kurtarmağa» yönelecekler. Az sonra Katolik kilisesi de yardıma geliyor. «Katolik kilisesinin başarısı Romanın başarısıdır» deyince, kapitalizmin emrinde ve emeğe karşı kolkola yürüyen bir cephe kurulmuş oluyor. Sloganlar ne derlerse desinler, arkada olup biten budur. Kralla uyuma daha sonraki bir aşamadır. 1921 kongresi sırasında Roma dışında 30.000 karagömlü kan dökücü toplanınca, İtalyada faşizmin ne ölçüde desteklendiği, bu işe ne paraların aktıldığı ortaya döküldü. Kitle psikolojisini iyi bilen kimselerin elinde, faşizme yakın zümre ve eski kalıntılara da yaslanınca, yeni toplum gelişmelerinden ürkeñ kapital de para yardımına koşunca, faşizm şahlanıp gelişmeğe, sokaklara dökülmeğe, ilk gösterilerini örgütlemeye başlıyor. Tutucu bütün kurumlar, kilise ve kral, ortahalliler ve eski askerler kokuyu alıp yardıma koşunca, artık iktidara bir adım kalmış demektir. Sıra bir iki kanlı olay, halkta «memleket elden gidiyor, düşman her yanı sardı» vehmini uyandıracak, iyi reklam edilmiş bir olay gerektiriyor. Bir iki siyasî suikast, büyük olay veya sokak kavgası. Artık bir yataklı vagon içinde iktidarı almağa giden bir Musolini. Unlu Roma yürüyüşü, yorgun ve perişan 5000 döküntü ile sonuçlanmıştı.

ÇETİN ÖZEK

Kral bunların pataklanmasını istemedi. Faşizm iktidara geldi. Çünkü kapital, kiliseyi de, kralı da peşinden sürüklemiş, faşizmin uyguladığını onlara kabul ettirmişti. Bütün bu evrim, faşizmin iktidara daima orta yolların ham umutlarına dayanarak, onlara dayanarak, müsamahanın ihânetlerini kullanarak geldiğini gösteriyor. Gevşek bir idarede, gelişmemiş bir ekonomide toplum gelişmesi emekçiler yönünden başladı mı, attığı bütün yanlış adımlarla karşı kuvvetleri faşizmin kucağına iteliyor. Dikkati çeken bir başka yön de dengesi, devrimleri oturma, geri kalmış toplumlarda orta sınıfın çok oynak ve kaypak bir zeminde dalgalanmasıdır. Bu orta sınıf, sürekli bir ufalma ve sıkıntı içindedir. Hep eski yerinde kalmak, babadan kalma düzeni ve mutluluğu sürdürmek çabasıdır. Kendini işinden, geçiminden edenlere, iktisadi krizlere içerler, ama düzeni değiştirmek isemez. Hep tek başına kendi kaybettiklerini yenden elde etme peşindedir. Orta sınıfın kızgınlığı büyük krizler sırasında gitgide artar. Önünde açılan sosyalizmin kapısından girer, bir süre oyalanır. İyice bilip bilinçlenmeden sendikacılığa, milliyetçiliğe, oradan irkeçliğe geçerek yürür, faşizme ula-

REDD-İ İLHAK

(Eylül'de çıkacak «İZMİR'İN İÇİNDE AMERİKAN NEFERİ» adlı kitaptan)

Bu ölüm sessizliği içindeki yığılda
Var mıyız, ağaçlardan, kuşlardan ayrı
Bir kitap gibi somut ve gerçek
Denizini kendi elleriyle yaratan bu nehir
Yıllardır sularında götürmedi mi yılları
Var mıyız? Yaşamın sürüklediği bu süngünün ucunda
bile

Sen var mısın arkadaş,
İzmir var mı sende.

Karanlığı ışıkla parçaladın, doğaya inat
Ölümü çocukla parçaladın, sonsuz.
Kuşkular ne dünyalar yarattı eleştirmende
Var mıyız? Bizi bizden başka kim bulacak
Sen var mısın arkadaş,
İzmir var mı sende.

Direnç diyor ki, koparm zincirleri
Söz nasıl güc kazanırsa eylemde
Bilinçse bu, bilinçlerden ileri
Redd-i ilhak adına silâha sarılanda
Var olanlar tükenmez ölümlerle
Sen var mısın arkadaş,
İzmir var mı sende.

Şükran Kurdakul

şın yolda sürekli bir oluşma içinde evrilir. Bizde de «gayri men'unlar» denilen bu orta sınıf kızgınlıkların sosyalizme gelişmeleri, faşizme geçmelerinin bir aşamasıdır. Çetin Özek, dönüp döndü bu aşamanın belirtilerini, yürüyüşünü anlatırken, İtalyadan aldığı bir örneğin klinik bir analizini yaparak bizdeki evrimi gözlemek istediği iyice belli oluyor. O, Türkiye'deki hızlı tempodaki sosyalist yayın ve gelişmelerin, yüzeyden bir etkilemeyle, bilinçlenmeye geçmeden, bir çok orta sınıf yarı aydınını faşizme kaydıracak bir kızak olabileceği endişesi içindedir. Denebilir ki, bu kitabın iyice belli olan amacı budur: faşizmin evrimini genel olarak belirlemek, özel olarak da «sağlam bir doktrine oturmayan sosyalist gelişmelerin az gelişmiş ülkelerde faşizme yol açacağını anlatmak. Faşizmin varlığı ve gelişebilmesi için gelişmiş endüstri toplumlarının gerekli görevlerin yanılmalarına işaret eden yazar, bunun bir sistem değil, bir engelleme uygulaması olarak her zaman, her yerde yaşayıp gelişebileceğini anlatırken, İtalyan örneğini seçmesinin başlıca nedeni, bu modelin evrimindeki belirtilerin doğulu ve az gelişmiş ülkelere en yakın şekiller ve uygulamalar göstermiş olmasıdır. Başının, iktidarın ve sonra da kapitalin kontrolü altına sokulmuş, gizli polislerin yaygın faaliyetleri, baskı gruplarının özgür gelişmeleri engelleyişleri, dayaklar, siyasî cinayetler, fikir suçları için özel kanunlar, rejimi kanunlarla koruma çabaları, pasaport yasaklamaları, geniş bir alana yayılmış sansür rejimi, aydın çevrelere yayılan terör... bütün uygulama özellikleriyle kapitalist ve burjuvanın her çeşidinin aradığı ve kullandığı korunma çäreleridir. Aslında kapitalin zayıf oluşu, bu çärelerle faşist örgüt yolu ile yönelmeyi hem hızlandırır, hem de zorunlu kılar. İtalya denemesi kadar az gelişmiş ülkelerdeki uygulamalar da bunu açıkça gösteriyor. Üstelik bugün hem Alman Naziliği, hem de İtalyan Faşizmine taş çıkartan emperyalist faşizmin dünyayı saran geniş örgütü, bu yolda hem hocalık, hem de destekleyici yardımlıkta eskileri hiç de aratmamaktadır. Milletlerarası CIA'nın faşist çevrelerle işbirliği ederek çalışması, her gittiği ülkede uygun bir ortam bulunduğunu gösteriyor. Faşizmin çağımızdaki yaygınlığı düşünülürken, eski iç politikaya bağlı faşizm evriminin yanında bu yeni şekilleri de anlatmak ge-

rekecektir. Ama Çetin Özek, bu konuları ve yeni uygulamaları kitabının ikinci cildine bırakmış görünmektedir. Sömürgeci emperyalizmin öncülüğündeki faşistler, tecrübesiz ve güçsüz yerli kapitalistlere, akilile, parasile, dünya çapındaki tecrübelerile hizmet arz ediyor.

Kapitalizm, kendisini korusun diye faşizme yatırım yapmış, onu kullanmıştı. Ama bu düşüncenin yapısındaki saldırganlık, kitleleri sürekli bir heyecan sızması içinde tutma zorunluğuna, liderlere ve doğmacı sloganlara tutkunluğun temini çabaları, ancak kavgacı bir ortamda beslenebilirdi. Bundan dolaydır ki, faşist rejimi yaşatmak için baş vurulan saldırganlık, eninde sonunda savaşa götürüyor, savaş da endüstrinin çarklarını çevirip tatlı kârlara ulaştırıyor. Büyük iktisadi krizlerden sonra, hem sosyalizmin gelişmesini önlemek, hem de çıkmazlara bir yol bulmak için faşizmin bulunduğu bu çäre «savaş psikozu» kampanyası, bir kaç yandan kapitalistin ekmeğine yağ sürmekte, faşizmi kendi çıkarlarına kullanarak harcadıklarını çıkarma yollarını açmaktadır. O hâlde faşizmin başlangıcında, yerli ve uluslararası kapitalin ilk gelişmeleri umutla izlemesi ve desteklemesi beyhüde değildir. Bundan dolaydır ki, Franco, meşru İspanyol cumhuriyetine karşı ayaklanınca, İngiltere ve Fransa bunu önlemek istemediler, her iki devlette de kapitalistler faşizme karşı savaşa girişilmesini önlediler. Çekoslovakya, Almanya tarafından işgal edilirken, 15 Mart 1939 da Düsseldorf'ta toplanan İngiliz ve Alman endüstricileri konferansında, İngiliz kodamanları, Alman savaş endüstrisinin ihtiyacı olan ilkel maddeleri satmak konusunda, Almanlarla anlaşmaktan çekinmediler. Aynı işlem İtalya - Habeş savaşında oldu. İngilizler Süveyş kanalını açtıkları gibi, el altından yardımlar bile yaptılar. Faşizmin neleri getireceğini, ne gibi işlere yarıyaçağını yalnız Almanya ve İtalyanın kapitalistleri değil, öteki ülkelerin demokrat kapitalistleri de biliyorlardı. Ortaklık ve savaşın getireceği kârların kendi ülkelerini de dünya silâh ticaretine çıkaracağını kestiriyorlardı. Çünkü savaş psikozu bir bölgede başladı mıydı, öteki bölgelere de sıçırıyor, silâhlanma yarış hızlanıyordu. Velhasıl faşizm, bütün aşamalarında kapitalizmin işine geliyordu. Bugün için faşizmin, bütün şekilleri, bölgele-re has uygulamaları ile, çıkarıcı

çevrelerin zaman zaman umudu olduğu, ayrıca kitleleri uyutup yönetmeğe yararlı olduğu iyice biliniyor. Ama önemli olan bunları yüksek sıradaki kapitalist ve politikacının bilmesi değil, halkın da ayrıntılarına kadar öğrenmesidir. Yoksa «Fareli Köyün Kavalcuları» ortaya çıkıp flütlerini tatlı tatlı öttürüp bir kere beyinleri yıkayıp büyülemeye başladılar mı, saf ve cahil halk kitlelerinin, gözleri kapalı ve mutlu bir hayranlık içinde sürüklenerek, geleceği meçhul bir yolculuğa çıkmalarını önlemek mümkün olmayacaktır. Büyülenme salgını yayılınca, bilinçlemeyi yürütmek de mümkün olmayacaktır. Bu yalnız iyi eğitilmemiş, cahil bırakılmış, politize olalıberi aydınların kontrolünden ve etki alanlarından uzaklaşmış olan halk yığınları için değil, bir bakıma aydınlar için de böyledir. Çetin Özek'in dönüp dolaşım üzerine geldiği bir görüşü burada tekrarlamak gerekiyor: Sağlam ve yurt gerçeklerine bağlanan ve işler durumunda bir doktrin eğitimi görmeyenlerin yüzeyden bir kültürle, bir süre dolaştıktan sonra sosyalizmden faşizme kaymaları, Mussolini örneğinde olduğu gibi daima mümkündür. Sağlam ve bilinçli bir temele dayanmayan sosyalist yayılmalar, bir yandan faşizme yol açıp kapitalisti o yola itlediği kadar, kadroların sosyalizmden faşizme doğru kaymalarını da sağlar.

Ortaya çıkan bir başka gerçek de, faşizmin «doktrinlere karşı amansız karşı tutumudur. Faşizm, hiçbir aşamasında sağlam bir doktrin düzenine ulaşmamış, tıpkı hristiyan dininde olduğu gibi havarilerin ihtiyaçlara göre beyanlarının birbirini tutmaz bir kodeksi hâlinde kalmış, bir ahlâki nasihatler dergisi olduğundan, doktrin düşmanı kesilmiştir. Bundan dolayıdır ki, doktrinden kaçan sosyalistlerin perişanlılığı ile faşistlerin kızgın sekterlikleri arasında aşilmaz duvarlar yoktur. «Üretme yön vermek, kalkınmayı planlamak, kitleleri çalışmaya götürmek, alta bütün örgütleri, üstte de ülkeleri ve üst yapıları yönetici ve düzenleyici devlet» derken rahatça sosyalizmden kapılıp faşizme geçivermek mümkün oluyor. Bunların arasındaki farkı ancak doktrin gösteriyor. Bundan da kaçınca, her ikisinin kucak kucağa oturmaları mümkün oluyor. Bu kitap, bu konulara değinip gerçekleri gösterince, «büyük bir aldatmaca»nın varlığı ortaya çıkıyor.

Tarihi gidişin ve dünya gelişmelerini ve çatışmalarının sağladığı fırsatları kişisel ve pratik bir yöntemle kendi çıkarları yönünde yorumlayan aydınlar, büyük patırdolarla, bando gürlütüleriyle gelen faşist harekete katılabilirler, ashında bir ideoloji bütünü olmadığı hâlde, yolda bulup buluşturulmuş sloganların peşinde giderken bir hareket içinde olmanın verdiği rahatlığa kavuşacakları sayıları sanıldığından çoktur. Faşizm de her yerde bunların sırtına basarak yükselir.

Bütün bunlara karşı sosyalizmi kısaca belirlemek, faşizmin bulanık kargaşalığı karşısında sosyalizmdeki duruluk ve şüphe götürmez açıklığı iyi göstermek gerekiyor: sosyalizm, yalnız biçimsel bir politika değişikliği olarak eski çıkarlara paravana olmakla yetinemez. Herşeyden önce yeni ve herşeyi kucaklayan bir düşünce düzenidir ki, bütün eski çıkarlar düzenini halk toplum ve emek adına yeniden düzene koyar. Faşizmin ne ölçüde ortaklıklara dayanarak, hiç birşeyi değiştirmemek, halkı uyutmak, savaşta sürüklemek için geldiğini anlamak için bu kitabın büyük yardımları olacaktır kanısındayız.

YUNUS EMRE'YE SELAM

Radjo dinleyicileri, Ankara ve İstanbul'un bir süre önce yayınladığı Türk Büyüklüklerini Anma Programlarından birini, Yunus Emre saatini, ayrı bir tatla hatırlayacaklardır. Ahşılmış bütün anı kalıplarından uzak, sıcak mı sıcak, arı mı arı, güzel mi güzel, usta mı usta bir Türkçeyle canlanan o ilginç saatin nasıl hazırlandığı nedense söylenmemiş - radyoca satınalmış eserlerin radyonun malı sayılması gibi garip bir mantıkla - yazarının adı anılmamıştı. Dağlarca, «Ben şiiri, kokusundan tanırım» dermiş; işte öylesine, dinleyiciler de, spiker sesi ve müzik yamalarıyla imkânları ne kadar artırılmış olursa olsun, o programdaki asıl soyluluğun sözde, dilde, anlamda, yorumda olduğunu sezmiş ve anlamışlardır; bu, başka bir kokuydu çünkü.

Şimdi merakların cevabı geldi artık. Radjo dinleyicileri ve bütün okurlar, dinledikleri metnin - belki de yer yer kırılarak yayımlanmış olan o sözlü emeğin - eksiksiz bütününi kolayca edinebilirler. Sabahattin Eyüboğlu'nun «Yunus Emre'ye Selâm» adlı eseri çıktı. (CAN YAYINLARI 39, İstanbul, Ağustos 1966, 80 sayfa 4 lira, P. K. 1034 Galata).

Sabahattin Eyüboğlu, alçak gönüllü bir dikkatle kitabına, Yunus Emre hakkında, Yunus Emre üzerine, Yunus Emre için... gibi etraflı isimler koymamış; bir sevginin, saygının, anısı ve eseri için yaşatılan bir büyüğe duyulan hayranca inancın yakın ve sıcak anlatımını seçmiş; Yunus Emre'ye Selâm. Adından belli; kılı kırk yaran çatik kashi bir inceleme kitabı olmadığı; adından belli, dipnotlarıyla dolu metin karşılaştırmaları yapıp şiirlerin nüsha farklarıyla uğraşmadığı; adından belli, bugünkü düşünce ve duygumuzla canlı ve sağlıklı bir sanatçıya insanca yaklaşma çabası; adından belli, bilimsel yöntemlerin kuşkuunu inancsızlığıyla değil yürek ve sevgi çağrısıyla bir şiir kaynağının aydınlık sularına eriştiği; nihayet adından belli, bu Sabahattin Eyüboğlu'nun eseri.

Melih Cevdet Anday, Balkan Edebiyatçıları toplantısında karşılaştığı «— Sizin klâsikleriniz kimlerdir?» sorusuna «— Bizim klâsiklerimiz yoktur» diye cevap verme zorunluğunda kalışının üzüntüsünü anlattığı bir yazısında, bazı anıların vesile yaparak bu açıdan Divan ve Halk şiirimizin değerleri üzerinde durmuştu: «Halk Edebiyatımız bugün bizim aramızda batının kendi klâsiklerine gösterdiği saygıya benzer bir saygı, bir ilgi görüyor mu? Ve her ikisini de, hem Divan şiirini, hem halk şiirini ele alalım: Onların hadi ulusal yanları üzerinde durmuyoruz, bari özlerini araştırılm.. Acaba orada, evrensel olanı aklim ışığında ele geçiren Batı klâ-

şığının bu niteliğini bulabilecek miyiz? Başka bir deyişle bizim eski şiirimizin evrensel bir özü var mıydı? Bize dilimizin ilk örneklerini sanatlarımızın ilk biçimlerini, aklın ışığında bulunan evrensel özü ve bunların tümünü birden vermeyen bir edebiyata klâsik demek kolay mıdır?» diye bağlıyordu sözünü. (Dönem dergisi, Sayı 12, Eylül 1964, Eski bir Soru).

O güzel yazıyı böylesine sorularla genişleten ana sebeplerden biri de Sabahattin Eyüboğlu'nun, «Klâşığımız olarak Yunus Emre'yi sayabiliriz» uyarısı olmalıdır. Ancak Melih Cevdet Anday'ın bu sözle tatmin olmadığı, yazısının bitiminden - kendi tanımına uygun niteliklerle - Yunus Emre'yi bir Türk klâşığı saymakta devam eden tereddütleri bulunduğuna açıkça belliydi. İşte Sabahattin Eyüboğlu, bir radyo çağrısına cevap olan yeni eserinde bu çeşit tereddütleri de kesin bir yorumla yön vererek, «evrensel bir özü olan... üstelik ulusal yanı güçlü.» bir Yunus Emre bulmuş, onu getiriyor şimdi bize:

«Selâm olsun, Anadolu'nun orta yerinden, Türkiye halkının bağrından dünyaya seslenmiş olan Yunus Emre'ye; halkı seven, halkın sevgilisi olmuş Yunus Emre'ye; halkın ağzından konuşmuş Yunus Emre'ye; Türkçe insanca ve Yunusça olmanın sırrını, yani gerçek şiirin sırrını bulmuş Yunus Emre'ye;.. Sevgiyi, insanlığı yücelten, tanrılaştır, Tanrıyı alçak gönüllere, insanlığa sevgiye indiren Yunus Emre'ye; kendini, çevresini, çağını, dinini aşmasını, küçük kaygılardan kurtulup büyük kaygılara yönelmesini bilen Yunus Emre'ye... 1966 Türkiye'sinden selâm olsun.» (5-6) «Yunus Emre bugün ümmet malı değil, millet malıdır... Kendi çağımızın, yepyeni inançların insanı olarak, geçmişi değil geleceği özliyerek, Yunus'un inandıklarına inanarak da sevip sayabiliriz onu. Ne mutlu inandığını Yunus gibi söyleyene, Yunus gibi sevene, kendi çağının karanlıkları içinde bütün çağların aydınlığını bulana.» (10) «Bir çoklarımızı göre Yunus Emre mistik, yani insandan çok Tanrıya, bu dünyadan çok ötekine inanan ve hepimizi düşünmeden boyun eğmeye, alın yazımızı gönül ferahlığıyla kabullenmeğe çağırın bir şairdir. Oysa ben sizi Yunus Emre'nin Tanrılıktan çok insanlıktan yana giden yollarına götürdüm. Çünkü Yunus Emre'nin gerek bir derviş, gerek bir şair olarak Tanrıdan çok insana inandığını ve bu inancını yaymak için çağının kendisine verdiği bütün imkânları kullandığını ve bütün imkânsızlıklara da karşı koyduğunu sanıyorum» (73).. «Yeni şiirimizin en gurbüz seslerinde, soluklarında, örneğin bir Dağlarca'da Yunus yankılanır gibi oluyor. Çağdaş Türk hümanizmasına katılıyor Yunus ve yarın mutlu Türkiye'sinde aydınlığa kavuşacak Anadolu köylüleri eski şairini yeni insanlığın inancıyla yeniden bulur gibi olacaklar. Çünkü sanatın eskisinden, yenisinden çok insanca, yigittesi, sağlamcası var. Ne mutlu Yunus gibi hem haktan hem halktan yana olan, ana dilini yücelten, kendince kalarak insancağa ulaşan ve her çağda yenilenen sanatçıya.» (73)

«Geriye dönüp eski bir akımı, eski bir ozanı ele almak, onu yeniden yaşama kavuşturmak gibi atılımlar neden görülmemiştir bizim edebiyatımızda» diye soruyordu o yazısında Melih Cevdet Anday. Cevabını da vermişti bunun: «Bunların nedeni klâsik yokluğudur; daha kö-

tüsü klâşığın aşağılık bir şey sayılmasıdır. O yüzden her kuşak yeni olmaya heveslenir, ödü kopar eskiye benzemekten.» Yıllar yılı batıdan şiir çevirileriyle sayfalarını dolduran dergilerimizde, Türk şairlerinin bu eksikliğini karanlık bir boşluk gibi belliydi. Yahya Kemal örneğinin yanlışlığı bir yana hiç olmazsa Cumhuriyetten başlayarak eski şiir dünyamıza geçince eğilebilirsek, kimbilir daha başka klâsiklerimizin de olduğu meydana çıkacaktı. Sabahattin Eyüboğlu'nun yorumladığı Yunus'u şairlerimizin bulmuş olmasını, hiç değilse burada güzel örnekleri verilen aydınlık ipuçlarını onların ele geçirmesini isterdim. Kendi çevremde hiç bir Türk şairinin kendine geçmişte bir kaynak seçtiğini, onu bütünüyle okuduğunu, satır satır ağızdan, onu örnek yapmak değil de o dünyanın içine girme çabasını o yönde kullandığını... görmedim ben. Yahya Kemal de böyle bir arayış içinde değil; onun özendiği o geçmiş dünyanın kendisiydi; çağdaş yorumu ve inancı değil. «Ölüm yabancı bir âlemde bir geceye bile - Tahayyülümde vatan kalın ESKİ haliyle.» (Yol Düşüncesi). Nurullah Ataç şairlerimizin tembelle dalgalınlığına az mı yol göstermişti o ince dikkatli beyit ve mısra avcılığıyla. İhan Berk'in bu adla bir de antoloji var ama yaygın, dikkatli bir aramanın değil başkalarının dilinde yaşayan alışılmışların derlemesiydi o. Oysa bir sanatçının başka sanatçıların eserlerine sevgi ve sevgi yoluyla, saygı ve selâm dileğiyle, ne kadar öznel yorumlarla olursa olsun, yaklaşması, nice bilimsel araştırmanın yapamadığını yapar. Nihayet önemli olan, sanatın bilinmesinden çok sevilmesi; çözümlenmesinden çok bakılıp yaklaşılması, bulunması ve ısınmasıdır. Bu bakımdan Sabahattin Eyüboğlu'nun bu doğrudan çok güzel, nesneden çok öznel, bilimden uzak sanata yakın yorumu, bugünün şairlerine de açık bir çağrı sesidir.

Gerçi günümüz şairlerinden biri Yunus Emre üzerine bir kitap yazacak kadar yaklaşmıştı bu konuya; nasıl ön yargılar, yanlışlar, bağını kabullerle. O kitabın (Hazırlayan Sezai Karakoç, Yunus Emre, Bedir yayınevi, 80 sayfa, 2 lira) eleştirisi yapan Konur Ertop (Yeni Dergi, mayıs 1966, sayı 20) yazısını şöyle sonuçlandırıyor: «Karakoç gibi zengin yetileri olan bir ozan, dilinin ve kültürünün öüncüsü Yunus Emre'yi ortodoks görüşten uzak bir anlayışla ele alılabilmeliydi. Yunus'un Türkçeyi hangi ustalıkla sentezler içinde kullandığına dikkat etmeli, onun ancak bütün insanlığa seslendiği için yirminci yüzyılda değerli kalan dünya görüşünün farkına varabilmeliydi. Günümüz şiiri için Yunus'un hangi yanlarının nasıl bir besleyici kaynak olabileceğini göster-

Kapışılan kitap
LORD KINROSS
ATATÜRK
Bir milletin
yeniden doğuşu
Türkçesi
N. Yeginobalı — Ayhan
Tezel
Tam metin 1. kitap
20 Lira
Mevcutu azalmaktadır. Almakta acele ediniz.
SANDER KİTAVEVİ —
Beyoğlu/İstanbul
İlançılık: 5272

meliydi. Yunus'un şiirlerini yele ve akan suya savuran Molla Kasım'ların akıl erdiremeyeceği psikolojik, estetik ve toplumsal yönleri için Karakoç'un sanatçı sevgisi diri ve nüfuzlu yorumlar getirebilmeliydi. Yazık bütün bunların yapılması başka bir kalem ve bir başka zamana kalmış.»

Molla Kasım... Bu bile bir anlaşmazlık konusu. Abdülhak Gölpinarlı «Derviş Yunus bu sözü eğri büğrü söyleme - Seni sigaya çeker bir Molla Kasım gelir» beytinin, Nuruosmaniye kütaphındaki mecmuada yedi şiiri kayıtlı olan Yunus takipcisi Kasım adlı bir şairin naziresinden alındığına inanıyor: «Eski Yunus divanlarında bulunmayan, sonraki yazmalarda ve matbu divanda bulunan bu şiir, Yunus şiirleri arasında karışmış ve bu yüzden de bilinen hikâyeye uydurulmuştur» diyor. (Yunus Emre Divanı 1943, sayfa 395) Aklımda çok yüreğini dinleyen Sabahattin Eyüboğlu'nun cevabı şu: Bu halkçı ve devrimci şiiri hem yazmalar, hem de halk geleceği Yunus'a maj ederken bilgilerini ille de Kasım adıyla şiir yazan ve molla ağızıyla konuşan birine maj etmeye kalkması, garip olduğu kadar ilginç bir olaydır. Kasım bu şiiri söylemiş de olsa Yunus geleneğine söylemiştir... Bilgin Gölpinarlı'ya saygımız büyük ama bu konuda onun bindiği tekne küçük. Kimi belgeler belgesiz düşünelere hak verdirecek neredeyse» (24) Sonra... «Anadolu'da binlerce ağızdan söylenmiş ve söylenen bir Yunus korusu var ya, işte onu Yunus'un ta kendisi saymak en doğrusu.» (12).

Ashında bilginin de yolu bu; En eski Yunus divanı yazmalarına (Prof. Ritter Raif Yelkenoğlu, Fatih kütüphanesi, Yahya Efendi, Haşim Paşa, Nuruosmaniye kütaphı nüshaları..) bir bir elden geçirerek, nüsha farklarını göstererek düzenlediği divanın ikinci üçüncü cildinde şüpheli metinleri derleyen Abdülhak Gölpinarlı eserinin muhtelif yerlerinde şöyle der: «Onda mistisizmle beraber o teknik dahilinde mümkün olduğu kadar geniş, kudretli bir realite vardır.» (390) «Yunus Emre'ye ait olmadıkına kanaat geçirdiğimiz diğer Yunusların eserlerini ayırmamıza hiç bir suretle imkân yoktur. Dil bakımından olduğu kadar duyuş ve görüş bakımından da aynı olan bu şiirleri, bir şairin malı gibi bir araya toplamaktan başka çare yoktu.» (97)

«Heride Yunus'dan ve bugünkü dile bir antoloji yaptığımız zaman, artık bu çeşit işlere lüzum kalmayacaktır ve Yunus asıl o vakit belirecektir.» (613)

Behçet Necatigil bir şiirinde «Gitmek geçse aklımdan - Hemen yorum - Nereye, nasıl, ne zaman - Oysa ben vazgeçtim - Uyuyorum» diye başlar. (Dar Çağ, 8. Yorum Korkusu). Oysa ben korkmuyorum böyle yorumlardan. Sabahattin Eyüboğlu nice bilimsel yöntem ve inanılır belgelerin üstünden bakarak ne güzel bir Yunus yorumu veriyor bilseniz; Okurlara, bugünün şairlerine, halk yolunda olanlara inandığı Yunus'dan güzel örnekler bulup çıkararak, yalnız seçtikleriyle yetinip onları bir açıdan kaynaştırarak, yer yer kelime değişiklikleriyle gündüz bir dil kullanarak, bir sevginin yaratıcı gücünden yeni bir kişilik yaratmak için birçok şeyi ustaca unutup görmezlikten gelerek. Bu, rahat bir davranıştır ve cesur bir dünya görüşünün sağlıklı tutarlılığına taşıyor. Ne rahat, ne güzel yorum bu; verdiği örnek dikkatleriyle de yine doğru. Bu gerek bugün hepimize.

U-THANT'IN gezisinden sonra U-Thant'ı dinleyelim: «Vietnam savaşı, büyük bir çatışma hâline gelebilir. Bunu daima düşündüm. Sovyet liderleri ile yaptığım görüşmeler, bu korkumu teyid etti». U-Thant'ın çevresinde hâkim olan hava hakkında edinilen bilgi, bu intibai teyid etmektedir: Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, genel bir harp varsayımını artık ihtimal dışı saymamaktadır.

Bu uyarı, çatışmanın kilit noktasında bulunan, savaşın genişlemesi ya da son bulmasında baş rolü oynayacak bir ülkenin başkentinden dönüştürülmüştür. U-Thant, Birmanya diplomasisi, Birleşmiş Milletlerdeki Arnavutluk ve Kamboçya delegasyonu ve kendi istihbarat şebekesi yoluyla, Çin niyetleri hakkında en iyi bilgiye sahip olan kişidir. New York'taki mevkii, ona Amerikan politikası hakkında en güvenilir bilgileri sağlamaktadır. Bu sebeplerle, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin görüşlerine son derece önem vermek gereklidir. Öte yandan, Asyada muhtemel bir barışın öteki iki «laboratuarı» olan Vatikan ve Elysée'ye gelen bilgiler ve orada yapılan değerlendirmeler, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin görüşlerine uymaktadır. Böylece, önümüzdeki aylarda Vietnam savaşının gelişmesinden ürkme nedenleri artmaktadır.

Gerçekten Birleşmiş Milletlerde, Vatikan'da ve General de Gaulle'in çevresinde, artık mesele, şimdiden bir Çin Hindî savaşı hâline gelmiş bulunan Vietnam çatışmasını durdurmak değildir. Mesele, Çin harbini önleme imkânlarının araştırılmasıdır.

Elysée'deki görünüş odur ki Çin harbi endişeleri, son derece şiddetlenmiştir. Birkaç gün önce, Fransız - Amerikan ekonomik ilişkilerinin gelişmesiyle ilgili ve bu sebeple Generalin son diplomatik teşebbüslerine karşı bir kişiye, De Gaulle şunları söylemiştir: «Amerikalılar, bizi Çin ile bir harbe sürüklemesine müsaade edemem» (...)

Art düşünce ne olursa olsun, de Gaulle ve U-Thant, Vietnam savaşının açtığı gelişme ihtimalleri konusunda, taktik bakımdan görüş birliği hâlinde: Her şey, tirmanmanın hızlanmasına götürmektedir...

İKİ AMERIKAN PROJESİ

Washington'da, Çin harbine taraftar olanlar artık duruma hâkim midirler? Görünüşe göre hayır. Asyada büyük bir kara savaşının tehlikeleri hakkındaki eski görüş, hâlâ geçerlidir. Kuzey Vietnam şehirlerinin kolektif tahribini haklı gören ve bunu açıklamayı tabii sayan liderler dahi, (Rusk'ın 3 Ağustos'ta yaptığı gibi), Vietnam ve Çin arasında 50 kilometrelik bir tampon bölgenin bulunduğunu ve pilotlara bu bölgenin aşılmasının yasaklandığını belirtmeye önem vermektedirler. Ama 4 Ağustos Haiphong bombardımanlarındaki gelişme, özellikle ortadayken ve Guam ile Bangkok'tan gelen süperbombardıman uçaklarının hata payı çok yüksek iken, bu tampon bölgenin önemsiz bir ekran teşkil ettiğini düşünmek gerekmektedir. Nitekim Rusk da, 6 Ağustos günü, 17 nci paraleldeki silâhsızlanmış bölgenin Amerikan kara kuvvetlerini bağlamayacağını açıklamıştır.

Artık önemli olan niyetler değil, bu harbin harekete geçirdiği mekanizmalardır. Hâlâ düşünülebilir ki ne Johnson, ne Rusk, ne de Mc Namara Çin ile hesaplarını görmek için Vietnam fırsatından yararlanma düşüncesinde değillerdir. Fakat Saygon'dan Pleiku'ya, Cam - Ranh'tan Danang'a doğru genişleyen harp makinasını, Güney Vietnam sınırları içinde tutabilecekler midir? ABD Hava Kuvvetleri için şimdiden hudut, Çin Hindî savaşıdır. Hudut, ancak Langson'da son bulmaktadır. Saygon Genelkurmayındaki iki proje, kara ve deniz kuvvetlerinin de savaş sınırlarını genişleteceğini göstermektedir.

İki tarafın da dışında kalan ve Paris'te sınırlı bir bekleyiş içinde bulunan yüksek rütbeli bir Vietnam subayı ile konuşan bir Amerikalı paramiliter kişi, muhatabının Saygon rejimine katılması görüşünü savunmuştur. K'nin günlerinin sayılı olduğunu söyleyen bu kişi, şöyle demiştir: «Hare-

Fransa'nın ünlü Vietnam uzmanlarından Jean Lacouture, yazısında savaşın genişleme ihtimallerini incelemektedir.

VIETNAM'DA SON DURUM

JOHNSON YARGILANIYOR!...

kete çabuk katılız. Üç aya kadar Kuzey Vietnam'a gireceğiz. Ho Chi Minh rejimi yıkılacak. O zaman tercih için zaman kalmıyacak...»

Öte yandan, Hanoi yöneticileri, yeni Amerikan teşebbüsünün —1 Ekim'e kadar, 100 bin kişilik yeni takviye kuvvetinin gönderilmesi— amacının kuru mevsim başında bir taarruza girişmek olduğundan emin bulduklarını söylemektedirler. Taarruzun amacı, Güney Laos (bol sayıda yeşil bere) çoktan oraya yerleşmiştir ve eski Çin Hindî'nin kökten bölünmesi ve böylece «Ho Chi Minh Yolu»nun Savannaketh'ten Danang'a kadar 15 ve 16 nci paralel arasında ayrılması teşkil edecektir.

Bu iki varsayımı inceledikten sonra, bağımsız bir sosyalist devletin istilâsı anlamına gelen Amerikan müdahalesinin mahiyetindeki bu değişikliğin, kardeş ülkelerin duruma uygun karşı hareketlerine yol açabileceğini ileri sürmektedirler. Bu takdirde, Sovyetler Birliği ve Çin, gönüllüler mi yollayacaklardır?

YENİ SOVYET YARDIMI

Bana şu cevap verildi: «Şimdilik

insan yardımına ihtiyacımız yok». Pe ki müttefik kuvvetler, Kuzey Vietnam'a doğru nasıl geleceklerdir? Haiphong abluka edilecektir. Langson ve Lao Kay arasındaki dağların 1966'da aşılması, 1951'de Yalou'nun geçilmesinden daha zordur. Cevap şu oldu: «Bize sağlanan ağır silâhlar, nereden geçmektedir? Bu yerden insanların geçemeyeceği inancında mısınız?»

Fakat Pekin ve Moskova, bu yeni tip müdahaleye hazır mıdır?

Sovyetlere gelince, U-Thant raporu —de Gaulle'ünkini saymazsak—, Wilson ve Bayan Gandi'nin Moskova gezisinden sonra Batıya ulaşan haberleri doğrulamaktadır. Durum, şöyle özetlenebilir: Kossigin'in Sovyet Yüksek Şurasındaki 3 Ağustos tarihli konuşmasının son derece yuvarlak ifadelerine rağmen, Sovyet Birliği artık nisbi hareketsizliğin sürdürülemediğini bilmektedir. Yazın bitiminden önce, Sovyetler Birliği, şu ya da bu biçimde bunun delilini verecektir. Unutmamak gerekir ki, Kossigin'in, tirmanmadan önce 1965 Şubatında Hanoi'ye yaptığı, ABD'nin Dong - Hoi bombardımanlarıyla rahatsız edilen gezinin

amacı, yalnız politik görüşmeler değildi, aynı zamanda önemli bir askerî yardım teklifi söz konusuydu. Bu yardım teklifi, Amerikan askerî baskısının kat kat artmasına ve özellikle Hanoi ile Haiphong'un bombalanmasına yol açmıştır. Sovyet yöneticileri, pilot ve füze teknisyenleri göndermeyi düşünebilirler. Bu takdirde, harbin anlamı ve ortamı, Amerikan kayıplarını arttırarak ve bunun sorumluluğunun Sovyetler Birliğine yüklenmesine yol açarak, temlinden değişebilir.

(Yazar, bundan sonra Çin'in ve Kuzey Vietnam'ın tutumunu incelemektedir. Jean Lacouture'e göre, Amerikan gözlemcilerinin hemen hepsinin düşüncelerinden farklı olarak, Çin, kendi hudutları aşılmadan savaşa müdahale zorunluluğunu duyabilir. Vietnam'ın da tahammül sınırı, sandığının havlı üstündedir. Lacouture, bunları belirttikten sonra, Amerikan tutumunu incelemektedir):

İKİ YÜZLÜLÜĞE PAYDOS!

Johnson, Rusk ve Başkan Yardımcısı Humphrey gibi kişiler, «savunma» tezlerine sarılarak hâlâ kendilerini aldatmaya çalışmaktadırlar: Ho Chi Minh Hitler'dir ve Güney Vietnam südetlerdir... Ama üç aydan beri, ABD'de riyakârlığın bir cins sahnedeki çekilmesine tanık olunmaktadır. Oy bülteni ve Napalm bombaları biçiminde katı bir sinizm boy göstermiştir. Bir kaç ay önce, Washington ve Saygon'da ancak hukuktan söz edilmekteydi. Sonra Cabot Lodge'un birdenbire sesi yükseldi: «Vietnam konusunda, hukuk meselesi tamamen ikinci plândadır!» Pek zeki olmayan bu kişi, bir kez olsun doğruyu söylemiştir.

Bu gerçeğin en sert biçimde teyidi, her gün görülmektedir. Esir pilotlar konusundaki Ho Chi Minh'in jestine, Washington'un inanılmaz cevabı ortadadır: «Pilotları yargılamakta vaz mı geçti? Demek ki korkuyor...» Ve bombardımanlara hız verilmmiştir.

Amerikan resmî görüşleri, gittikçe artan ölçüde, kuvvetli olma iradesi ile beslenmektedir. Pax Americana, zorbalık esasına dayandırılmaktadır: «Ne demek? Böyle büyük bir güce sahibiz, onu kullanmayacak mıyız? Haklı mıyız? Özgür dünya için kesin bir yenilgiyi kabul etmedikçe, Vietnamlılar tarafından küçük düşürülmeye müsaade edemeyiz. Paris, Londra ve Yeni Delhi'nin iyi kalpli kişilerini kırmak pahasına da olsa, sonuna kadar gideceğiz. Zira Amerikan milletinin ve müttefiklerinin çıkarları bunu gerektirmektedir...». Bu, yeni bir tondur.

Denemez ki, haklı olma endişesinin bırakılışı, kendiliğinden tehlikeyi arttırmaktadır. Belli bir psikolojik arınma, sıhhatli bir ahlâkî işlem bile teşkil edebilir. Fakat bu taze sinizm Başkanın seçim çıkarları, (kriz anlarında kamu oyunun desteği artmaktadır. Başkan Kennedy'nin prestiji, Domuzlar Körfezi istilâsından sonra en yüksek noktaya erişmişti...), hava kuvvetlerinin stratejik elçiliği, üs ve avcı bombardıman uçakları yapanları ticarî hesapları ve 1951'de, «Çin Komünist Partisi diye bir şey yoktur. Parti, Sovyet emperyalizminin âletidir» garantisini veren bir Dışişleri Bakanlığının miyop tahlilleri eklenince, tablo değişmektedir. Bu durumda, Vietnam harbinin genişlemesinin Washington'da önlenemeyeceğine hükmetmek doğrudur.

Harbin genişlemesi, Moskova'da önlenemez. Fakat, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri görmüştür ki, Asyada olayların bu noktaya gelmesine müsaade ettikten sonra, Sovyetler Birliği, Amerikayı teşebbüslerinden ancak çok aşırı bir karşı tirmanmayla caydırabilir.

Bunun içindir ki, U-Thant korkmakta ve gelecek ay «barışa nezaret» olan görevinden ayrılmayı ciddiyetle düşünmektedir. Amerikan yöneticileri, bir yandan ayrılışı suçlamayı, öte yandan da bunu, Vietnam jandarmalığı yoluyla Birleşmiş Milletlerin milletlerarası kontrolü yerine, ABD'nin dünya hegemonyasını kurmayı apaçık amaç edinen bir politikanın maskesi yapmayı birlikte yürütemezler.

ASYADA MARKSİZM VE MİLLİYETÇİLİK

Hélène Carrère d'Encausse
Stuart Schram

Çevirenler:
Sevil Avcıoğlu
Adil Aşçıoğlu

YENİ ÇIKTI

6 lira